

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**RAČUNOVODSKE INFORMACIJE ZA DOLOČANJE
KAPITALSKE USTREZNOSTI BANK**

Ljubljana, avgust 2004

TADEJA ŠTEHARNIK

IZJAVA

Študentka Tadeja Štehar izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom dr. Slavke Kavčič in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 13. 8. 2004

Podpis:

Kazalo

UVOD.....	1
1 ZNAČILNOSTI BANK IN NJIHOVA VLOGA V GOSPODARSTVU.....	2
1.1 KAJ SO BANKE.....	2
1.2 BANČNA TVEGANJA.....	3
1.2.1 Kreditno tveganje.....	4
1.2.2 Tržno tveganje.....	4
1.2.3 Operativno tveganje.....	5
1.2.4 Valutno tveganje.....	6
1.2.5 Tveganje spremembe obrestne mere.....	7
1.2.6 Druga tveganja.....	7
1.3 POMEN KAPITALA ZA BANKO.....	7
1.3.1 Funkcije kapitala.....	7
1.3.2 Definicija kapitala.....	8
1.3.3 Optimalni obseg kapitala.....	10
1.4 ZAKONSKA REGULACIJA KAPITALA BANK.....	12
1.4.1 Zakaj so banke regulirane.....	12
1.4.2 Zakonska regulacija v praksi.....	14
2 RAZVOJ REGULACIJE KAPITALSKE USTREZNOSTI BANK.....	16
2.1 KAKO DOLOČITI KAPITALSKO USTREZNOST – RAZVOJ SKOZI ČAS.....	16
2.2 BASELSKI KAPITALSKI STANDARDI.....	17
2.2.1 Problematika baselskega sporazuma iz 1988.....	18
2.3 NOVI BASELSKI KAPITALSKI STANDARDI NA KRATKO.....	19
2.3.1 Prvi steber.....	20
2.3.2 Drugi steber.....	24
2.3.3 Tretji steber.....	25
2.4 KRITIKE NOVEGA KAPITALSKEGA SPORAZUMA.....	25
3 POGLED NA SLOVENIJO.....	27
3.1 REGULACIJA KAPITALSKE USTREZNOSTI V SLOVENIJI.....	27
3.2 GIBANJE KAPITALSKE USTREZNOSTI BANK V SLOVENIJI.....	29
3.3 POSLEDICE UVEDBE STANDARDOV BASEL II ZA SLOVENSKE BANKE.....	31
4 PRIKAZ IZRAČUNA KAPITALSKIH ZAHTEV PO VELJAVNI SLOVENSKE ZAKONODAJI.....	34
4.1 KAJ JE KAPITALSKA USTREZNOST.....	34
4.2 POSTAVKE KAPITALA.....	35
4.3 KAPITALSKE ZAHTEVE ZA KREDITNO TVEGANJE OZ. TVEGANJU PRILAGOJENA AKTIVA.....	37
4.3.1 Tveganju prilagojena aktiva.....	37
4.3.2 Zunajbilančne postavke in izvedeni finančni instrumenti.....	39
4.3.3 Oblikovanje rezervacije, popravkov vrednosti in izključenih prihodkov.....	40

5 IZRAČUN KOLIČNIKA KAPITALSKE USTREZNOSTI NA PRIMERU SLOVENSKE HRANILNICE	43
5.1 PREGLED IZRAČUNA KAPITALSKE ZAHTEVE NA PRIMERU SLOVENSKE HRANILNICE.....	43
5.1.1 <i>Kapital hranilnice ABC</i>	43
5.1.2 <i>Tveganju prilagojena aktiva hranilnice ABC</i>	45
5.1.2.1 Tveganju prilagojena bilančna aktiva hranilnice ABC	45
5.1.2.2 Tveganju prilagojena zunajbilančna aktiva hranilnice ABC.....	48
5.1.3 <i>Količnik kapitalске ustreznosti hranilnice ABC na dan 31. 12. 2003</i>	48
5.2 VPLIV SPREMEMB V KAPITALSKI REGULATIVI NA KAPITALSKO USTREZNOST HRANILNICE ABC	49
SKLEP	52
LITERATURA	54
VIRI	55
PRILOGE	1
PRILOGA A: BILANCA STANJA HRANILNICE ABC NA DAN 31. 12. 2003	1
PRILOGA B: PREGLED POSEBNIH ZUNAJBILANČNIH POSTAVK.....	3

Kazalo tabel

TABELA 1: POENOSTAVLJENA BILANCA STANJA BANKE	9
TABELA 2: POENOSTAVLJENA BILANCA STANJA BANKE V RECESIJI OB UPOŠTEVANJU TRŽNE DEFINICIJE KAPITALA.....	9
TABELA 3: POENOSTAVLJENA BILANCA STANJA BANKE V RECESIJI OB UPOŠTEVANJU RAČUNOVODSKE VREDNOSTI KAPITALA	9
TABELA 4: SPLOŠNE SPREMEMBE NOVEGA KAPITALSKEGA SPORAZUMA V PRIMERJAVI Z BASELSKIM SPORAZUMOM IZ 1988.	19
TABELA 5: PRIKAZ SPREMEMB UTEŽI TVEGANJA PRI STANDARDIZIRANEM PRISTOPU ZA MERJENJE KREDITNEGA TVEGANJA	22
TABELA 6: DISKONTNE STOPNJE PRI VKLJUČEVANJU PODREJENEGA DOLGA MED POSTAVKE DODATNEGA KAPITALA I	36
TABELA 7: PREGLED STOPENJ KREDITNEGA TVEGANJA	38
TABELA 8: PREGLED KREDITNOKONVERZIJSKIH FAKTORJEV	39
TABELA 9: PRIKAZ KONVERZIJSKIH FAKTORJEV PO METODI ORIGINALNE ZAPADLOSTI	40
TABELA 10: PRIKAZ KONVERZIJSKIH FAKTORJEV PO METODI TEKOČE ZAPADLOSTI	40
TABELA 11: IZRAČUN TEMELJNEGA KAPITALA HRANILNICE NA DAN 31.12.2003	43
TABELA 12: KAPITAL HRANILNICE ABC	45
TABELA 13: TVEGANJU PRILAGOJENA BILANČNA AKTIVA HRANILNICE ABC NA DAN 31. 12. 2003	45
TABELA 14: ODBITNE POSTAVKE KAPITALA.....	46
TABELA 15: PREGLED DRUGIH TERJATEV IN BILANČNE AKTIVE HRANILNICE ABC NA DAN 31 .12. 2003	47
TABELA 16: OBLIKOVANI POPRAVKI VREDNOSTI IN REZERVACIJE HRANILNICE ABC NA DAN 31. 12. 2003	48
TABELA 17: TVEGANJU PRILAGOJENA BILANČNA AKTIVA HRANILNICE ABC PO STANDARDIH BASEL II NA DAN 31. 12. 2003	50
TABELA 18: PRIKAZ IZRAČUNA TVEGANJU PRILAGOJENE ZUNAJBILANČNE AKTIVE	51

Kazalo slik

SLIKA 1: KAPITALSKE REGULATIVA SKOZI ČAS	15
SLIKA 2: PONAZORITEV TREH STEBROV NOVEGA KAPITALSKEGA SPORAZUMA	20
SLIKA 3: RAZMEJEVANJE POSTAVK IN TVEGANJ	29
SLIKA 4: PREGLED GIBANJA TVEGANJU PRILAGOJENE AKTIVE IN KAPITALA (V MIA. SIT) IN KOLIČNIKA KAPITALSKE USTREZNOSTI (V %) BANK V SLOVENIJI V OBDOBJU OD 31. 12. 1993 DO 30. 6. 2002.	30
SLIKA 5: KAPITALSKA USTREZNOST PO VELJAVNI REGULATIVI V SLOVENIJI.....	34

Slovarček slovenskih prevodov tujih izrazov

- Basel Committee on Banking Supervision – Baselski odbor za nadzor bank
- capital accord – kapitalski sporazum
- capital adequacy – kapitalska ustreznost
- Equity multiplier – kapitalski multiplikator
- Exposure at Default – izpostavljenost ob neplačilu
- forward – terminski posel, nestandardizirana terminska pogodba
- future – (standardizirana) terminska pogodba
- International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards – Mednarodno usklajevanje merjenja kapitala in kapitalskih standardov
- Loss Given Default – verjetna izguba ob neplačilu
- market discipline – tržna disciplina
- moral hazard – moralno tveganje
- Probability of Default – verjetnost neplačila
- Return on assets – dobičkonosnost sredstev
- Return on equity – dobičkonosnost kapitala
- option – opcija
- Quantitative Impact Study – kvantitativna študija učinkov
- small and medium enterprises – majhna in srednja podjetja
- swap – zamenjava
- tier 1, tier 2, tier 3 – kapital 1. reda, kapital 2. reda, kapital 3. reda
- trading book – tržna knjiga

Uvod

Leto 2004 je prelomno za razvoj mednarodne regulative kapitala in kapitalske ustreznosti bank. Baselski odbor za nadzor bank (Basel Committee on Banking Supervision) je namreč 26. 6. 2004 sprejel in objavil nove kapitalske standarde, splošno znane kot standardi Basel II. Novi standardi so rezultat šestletnega dela baselskega obora s ciljem vzpostaviti varnejši in stabilnejši mednarodni bančni trg in izenačiti pravila igre mednarodno aktivnih bank. Kljub primarni usmerjenosti k poslovanju mednarodno aktivnih bank je jasno, da bodo standardi Basel II postali vodilo tudi pri določanju kapitalskih zahtev na nacionalni ravni mnogih držav. Slovenija pri tem ni izjema. Najkasneje leta 2007, ko bo vsebina standardov Basel II prilagojena ciljem in specifikam evropskega enotnega bančnega trga in bo zavezujoča za vse države članice EU, bodo spremembe začutile tudi slovenske banke. Slovenske banke se morajo začeti intenzivno pripravljati na nova pravila, ki bodo zahtevala ogromno podporo informacijskih sistemov in še večjo količino znanja, še posebej, če bodo hotele izkoristiti različne oblike kapitalskih ugodnosti in olajšav, ki jih novi kapitalski standardi ponujajo. Sicer bodo v podrejenem konkurenčnem položaju v primerjavi z drugimi bankami v EU.

Namen diplomskega dela je prikazati določanje kapitalskih zahtev bank v Sloveniji po sedaj veljavni zakonodaji, torej po Zakonu o bančništvu (1999) in podrobneje po Sklepu o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic (2002) in s tem omogočiti vpogled v trenutno stanje kapitalske ustreznosti slovenskih bank. To pa je podlaga za analizo vpliva novih kapitalskih standardov na kapitalske zahteve slovenskih bank. Vpliv novih kapitalskih standardov sem prikazala na podlagi primerjav določil in tudi na konkretnem primeru slovenske hranilnice. Pri tem sem se usmerila predvsem na določanje kapitalskih zahtev za kreditno tveganje, saj bi analiza sprememb v kreditnih zahtevah za vsa tveganja presegala okvire pričujočega diplomskega dela.

Diplomsko delo sem zasnovala v petih poglavjih.

Le ob poznavanju značilnosti bank, njihovega poslovanja in vpliva na celotno gospodarstvo lahko razumemo, zakaj je kapital banke tako izjemno pomemben, da obstajajo celo mednarodna pravila za določanje njegove višine. Vse tri dejavnike sem poskušala zajeti in smiselno povezati v *prvem poglavju* tega diplomskega dela. V poglavju sem se držala osnovne rdeče niti, in sicer: narava bančnega poslovanja povzroča tveganja, ki jih mora banka upravljati; najboljši blažilec negativnih posledic tveganja je kapital; banka mora znati oceniti tveganje in temu prilagoditi višino kapitala; zaradi družbenega pomena banke je regulacija kapitala neizogibna.

Da bi razumeli sedanost mednarodne regulacije kapitala, moramo poznati njeno preteklost. Razvoj pravil za določanje kapitalske ustreznosti bank namreč kaže dolgo pot iskanja »popolnega kazalca«. Ker je že zdaj, komaj nekaj tednov po sprejetju končne verzije novih kapitalskih standardov, govor o standardih Basel III, vemo, da poti še ni konec. Razvoj

mednarodne regulative s posebnim poudarkom na novih kapitalskih standardih sem prikazala v *drugem poglavju* pričujočega diplomskega dela.

V *tretjem poglavju* sem na kratko preletela slovensko zakonodajo na področju določanja kapitalskih zahtev in analizirala gibanje kapitalske ustreznosti slovenskih bank v zadnjem desetletju. Poskušala sem tudi povzeti vse izzive, s katerimi se bodo banke srečevale pri implementaciji novih kapitalskih standardov, in predvideti vpliv baselskih standardov na slovenski bančni sektor.

Teorija je ponavadi pred prakso. Tega načela se držim v diplomskem delu. Preden sem podala izračun količnika kapitalske ustreznosti na primeru slovenske hranilnice v *petem poglavju*, sem v *četrttem poglavju* natančneje opredelila postopke in pravila za izračun količnika kapitalske ustreznosti, kot jih določa Sklep o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic (2002). Posebno pozornost sem namenila izračunu kapitala banke in kreditnemu tveganju prilagojene aktive banke.

V *petem poglavju* sem poleg omenjenega izračuna količnika kapitalske ustreznosti slovenske hranilnice na dan 31. 12. 2003 s pomočjo podatkov iz letnega poročila hranilnice predvidela tudi izračun količnika kapitalske ustreznosti po novih določenih standardov Basel II. Na podlagi primerjave rezultatov obeh izračunov sem analizirala vpliv novih kapitalskih standardov na kapitalske zahteve hranilnice.

V sklepu sem povzela vsa bistvena spoznanja iz vsebine diplomskega dela.

1 Značilnosti bank in njihova vloga v gospodarstvu

1.1 Kaj so banke

Bančna panoga je ena izmed najstrožje reguliranih panog na svetu. Da bi razumeli, zakaj je tako, moramo začeti s samo definicijo banke kot depozitnega finančnega posrednika in njeno vlogo v gospodarstvu. Pomembnost banke se zrcali v naravi bančnega poslovanja, le-ta pa je definirana z osnovno funkcijo prenosa sredstev celic s finančnimi prihranki (suficitne celice) k celicam s finančnim primanjkljajem (deficitne celice). Pri tem banka preoblikuje naravo finančnih sredstev, kar jo uvršča med kvalitativne transformatorje sredstev. Banke tvorijo skupino depozitnih¹ finančnih posrednikov.

Najlažje razumemo vlogo bank oziroma finančnih posrednikov v gospodarstvu tako, da si zamislimo »svet brez bank« (Saunders, 1999, str. 85). V tem enostavnem modelu so gospodinjstva suficitne celice, torej celice s prihranki. Na drugi strani so podjetja deficitne

celice, torej celice z denarnimi primanjkljaji. Da dosežemo optimalno raven v gospodarstvu, se morajo denarna sredstva prerazporediti od gospodinjstev k podjetjem. Pretok denarja med celicami bi bil v svetu brez finančnih posrednikov nizek. Razlogi so vsaj trije. Gospodinjstva bi morala neprestano zbirati informacije o dolžniku, v našem primeru o podjetjih. Za gospodinjstva bi to pomenilo dodaten strošek, vprašljiva pa je tudi raven in kvaliteta potrebnih informacij, ki bi jih gospodinjstva lahko pridobila. Poleg tega so stroški iskanja nasprotne strani višji če vsaka celica išče drugo celico. Problem poznamo pod imenom *stroški nadzora*. Ker gospodinjstva niso sposobna nadzirati podjetij, lahko pride do moralnega hazarda. Podjetja v tem primeru zaradi pomanjkanja kontrole sprejemajo tvegane naložbe. Drugi razlog je *problem likvidnosti sredstev*. Gospodinjstva posojajo denar na kratkoročni ravni, podjetja pa se želijo financirati dolgoročno. Tretji razlog je *problem cen*, saj je gospodinjstvo neposredno izpostavljeno tveganju spremembe cene na trgu. Upošteva vse tri navedene probleme lahko sklepam, da povprečno gospodinjstvo ne bi bilo pripravljeno finančna sredstva prenesti na podjetja.

Ko se med gospodinjstvi in podjetji pojavijo posredniki, kot so to banke, se pretok finančnih sredstev poveča. Razlog je v rešitvi vseh treh zgoraj opisanih problemov. Problem nadzora rešimo z njegovim prenosom na finančne institucije (tako imenovani *delegated monitoring*). Finančne institucije imajo več informacij, stroški zbiranja le-teh pa so manjši. Problem cenovnega tveganja in problem likvidnosti finančni posrednik rešuje z oblikovanjem tako imenovanega sekundarnega trga vrednostnih papirjev. Banka vzame od gospodinjstev depozite, podjetjem pa odobri posojila, ki so v tem primeru proizvod sekundarnega trga. Proces imenujemo kvalitativna preobrazba sredstev. Banke spreminjajo lastnosti finančnih sredstev, kot so trajanje, deljivost, valuta ... Banka torej prilagodi lastnosti prejetih finančnih sredstev potrebam gospodarstva oz. deficitnih celic, s tem pa nase prevzame tveganja.

1.2 Bančna tveganja

Kot sem prikazala v predhodnem podpoglavju, je tveganje banke pogojeno z osnovno funkcijo, funkcijo finančnega posrednika. Poenostavljeno rečeno zagotavlja banka likvidne in varne vloge na podlagi tveganih in manj likvidnih naložb na drugi strani, kar pa ne bi bilo možno brez prevzemanja tveganj (Plešec, 1997, str. 4). Prevzemanje tveganj je torej sestavni del bančnega poslovanja. Banke morajo tveganje zmanjšati oz. ga obvladovati. Učinkovito obvladovanje pa vključuje tudi zagotovitev zadostne višine kapitala glede na sprejeta tveganja. Da bi zagotovila zadostno višino kapitala, mora banka opredeliti in kvantificirati posamezne vrste tveganja. Teoretično lahko tveganje opredelimo kot razmere, v katerih obstaja negotovost prihodnjih dogodkov, nosilec odločitve pa vendarle razpolaga z nekaterimi informacijami o gospodarskih gibanjih (Glogovšek, Beloglavec, 2002, str. 78). Banke morajo opredeliti tveganje pojava zanje negativnih rezultatov, npr. sprememba tečaja, obrestne mere, neplačilo dolžnikov ...

---

¹ Banka je depozitna institucija, saj ima pravico pobiranja prihrankov varčevalcev v obliki vlog ali depozitov (Dimovski, Gregorčič, 2000, str. 6).

V strokovni literaturi avtorji podajajo veliko različnih kvalifikacij tveganj². Kvalifikacije se vsebinsko ne razlikujejo, razlike so le v njihovi razčlenitvi in delitvi v skupine tveganj. V diplomskem delu povzemam tveganja, ki jih obravnava tudi Zakon o bančništvu (v nadaljevanju tudi Zban; 1999) in novi baselski kapitalni standardi³.

1.2.1 Kreditno tveganje⁴

Kreditno tveganje je v sodobnem bančnem poslovanju najpomembnejše tveganje, kar je pogojeno z dejstvom, da zavzema funkcija posojilodajalca še zmeraj velik delež v aktivih banke. Kreditno tveganje je tveganje, da eden od podpisnikov pogodbe o finančnih instrumentih ne bo izpolnil obveznosti in bo s tem povzročil finančni neuspeh drugega podpisnika (Turk, 2002, str. 840). Kreditno tveganje je po raziskavah Banke za mednarodne poravnave (BIS – Bank for International Settlements) najpomembnejše, saj naj bi kar 50 – 60 % vseh bančnih problemov, izhajalo iz tega naslova (Krumberger, 2000, str. 73). Za kreditno tveganje je značilno tudi, da je v veliki meri odvisno od specifične situacije in je nestandardizirano, saj je posledica kreditne sposobnosti stranke (Filipan, 2003, str. 31). Zaradi omenjenega mora banka neprestano spremljati poslovanje komitenta, preverjati njegove računovodske izkaze in prisluhniti dogajanjem v ekonomskem okolju. Rezultat tega je razvrščanje komitentov v posamezne bonitetne razrede, ki odsevajo verjetnost neplačila obveznosti.

1.2.2 Tržno tveganje

Tržno tveganje je tveganje izgube zaradi neugodnih sprememb tržnih cen finančnih instrumentov, s katerimi banka posluje na trgu (Krumberger, 2000, str. 73).

Po Zakonu o bančništvu v Sloveniji (1999) tržna tveganja vključujejo:

- pozicijsko tveganje (posebno in splošno tveganje spremembe cen finančnih instrumentov),
- pozicijsko tveganje v zvezi z dolžniškimi finančnimi instrumenti,
- pozicijsko tveganje v zvezi z lastniškimi finančnimi instrumenti,
- tveganje neizpolnitve nasprotne stranke,
- tveganje spremembe cen blaga,

---

² Tako Saunders navaja naslednja tveganja: kreditno tveganje, tveganje spremembe obrestne mere, likvidnostno tveganje, zunajbilančno tveganje, tehnološko in operativno tveganje, valutno tveganje, državno tveganje, tveganje nesolventnosti in druga tveganja (Saunders, 1999, str. 103).

³ Zakon o bančništvu (1999) opredeljuje kreditno, tržno in valutno tveganje. Baselski kapitalni standardi (2004) standardi pa poleg navedenih opredeljujejo tudi operativno tveganje.

⁴ Za bančno stroko je značilna drugačna terminologija od uporabljene v Slovenskih računovodskih standardih. Slovenski računovodski standardi namreč ločijo med posojilom in kreditom. Kredit je definiran kot prodaja na up oz. prodaja blaga ali storitve, ki ga kupec v trenutku prenosa nanj še ne plača (Slovenski računovodski standardi, 2001, str. 99). V pričujočem diplomskem delu povzemam slovensko bančno zakonodajo, ki termina kredit in posojilo uporablja kot sopomenki.

- tveganje preseganja velikih izpostavljenosti na podlagi trgovanja.

Za tržno tveganje gre vsakič, ko ima banka odprto in nezavarovano dolgo ali kratko pozicijo⁵ v finančnih instrumentih in se cene le-teh spreminjajo v nasprotni smeri od pričakovane (Saunders, 1999, str. 182). Tržnemu tveganju so bolj izpostavljene banke, ki aktivno upravljajo svoj portfelj⁶ kot banke, ki finančne instrumente obdržijo do zapadlosti. Izgube, ki jih imajo banke zaradi nepričakovane spremembe cen, so lahko zelo visoke. Najboljši primer je angleška banka Barings, ki je zaradi napačne ocene gibanja standardiziranih terminskih pogodb⁷ na japonskem trgu morala na koncu v stečaj⁸.

Obvladovanje tržnega tveganja je pomembno iz naslednjih razlogov (Saunders, 1999, str. 182):

- omogoča oblikovanje ekonomsko upravičenih limitov za posameznega trgovca v banki,
- zagotavlja informacije vodstvu banke glede tveganja, ki mu je banka izpostavljena, in omogoča primerjavo med tveganjem in razpoložljivim kapitalom,
- omogoča oblikovanje sistema nagrajevanja trgovcev,
- omogoča primerjavo donosnosti in tržnega tveganja v različnih segmentih trgovanja in tako identifikacijo področij z največjim potencialnim donosom na enoto,
- z vidika veljavne zakonodaje vpliva tržno tveganje na izračun kapitalske ustreznosti.

1.2.3 Operativno tveganje

»Operativno tveganje je tveganje izgube, ki nastane zaradi neustreznih ali neuspešnih internih procesov, ljudi, sistemov ali zunanjih dejavnikov« (Kaj je Basel II, 2004). Dogodki, iz katerih izhaja operativno tveganje, so lahko:

- notranje goljufije (kraje ...),
- kriminal od zunaj (ropi ...),
- delovni postopki zaposlenih in varovanje delovnih mest (gradivo ni pod ključem ...),
- neustrezno poslovanje s komitenti, neustrezni produkti, neustrezne poslovne prakse (pranje denarja, zloraba zaupnih podatkov določenega komitenta ...),
- poškodovanje osnovnih sredstev zaradi naravnih ali drugih dogodkov (požar, potres, poplava, terorizem ...),
- napačno izvajanje poslovnih procesov (napačni podatki, nepopolna dokumentacija, nepooblaščen dostop do podatkov o računih ali komitentih ...).

⁵ Dolga pozicija pomeni, da ima banka več aktivnih kot pasivnih postavk v določenem finančnem instrumentu. Za kratko pozicijo velja nasprotno.

⁶ Portfelj je premoženje banke sestavljeno iz različnih vrst finančnih instrumentov in posojil.

⁷ Terminalske pogodbe so pravno zavezujoči sporazumi o nakupu oz. prodaji standardne količine in kakovosti natančno opisanega sredstva na določen, standardiziran dan v prihodnosti, dobavljenega na določeno mesto, po ceni, za katero se dogovorijo v sedanosti (Prohaska, 1999, str. 160).

⁸ K propadu banke Barings je prispevala cela vrsta dejavnikov, ki jih v diplomskem delu ne analiziram. Povzemam le, da je za propad banke odgovorno tudi operativno tveganje, saj je odgovorni zaposleni lahko prikrival izgube, ki jih ni ugotovila niti bančna interna kontrola.

Po raziskavah *Banke za mednarodne poravnave* je operativno tveganje drugo najpomembnejše tveganje, saj iz njega izhaja 30 – 40 % vseh bančnih problemov (Krumberger, 2000, str. 73). Povečan pomen operativnega tveganja je posledica deregulacije in globalizacije finančnih storitev ob sočasno vse večji sofisticiranosti tehnologij in informacijskih sistemov. Ob uporabi avtomatiziranih postopkov in vse večjem naslanjanju na povezane sisteme se lahko enostavne ročne napake pretvorijo v sistemske napake. Zaradi opisanega bodo morale banke v prihodnosti večjo pozornost posvečati obvladovanju omenjenega tveganja. Operativno tveganje ni »oprijemljivo« kot druga bančna tveganja, kar je problem pri mehanizmih obvladovanja tveganja. Do sedaj so se banke pri obvladovanju operativnega tveganja zanašale na notranje kontrole procesov in notranjo revizijo. V prihodnosti pa bodo morale vlagati v orodja in postopke, posebej namenjene za kontrolo operativnega tveganja. Poleg tega bodo zavarovanja za operativno tveganje pri zavarovalnicah kakor tudi oblikovanje ustreznih rezervacij prispevali k večji varnosti bank. Predvsem je za banke pomembno, da znajo oceniti operativno tveganje, kar pa je rezultat tehtne analize narave poslovanje vsake banke.

Pomembnost, ki jo pripisujejo operativnemu tveganju, odseva tudi v določilih novega baselskega kapitalskega sporazuma⁹, ki zahteva izračun kapitalske ustreznosti za operativno tveganje. Na podlagi določil novega kapitalskega sporazuma lahko pričakujemo, da bodo kapitalske zahteve za operativno tveganje kmalu vključene tudi v slovensko zakonodajo.

1.2.4 Valutno tveganje

»Valutno tveganje je definirano kot izpostavljenost banke posledicam sprememb deviznih tečajev, ki v primeru njihovih neugodnih sprememb lahko rezultira v izgubi v domači valuti« (Priporočilo za upravljanje s tečajnim tveganjem v bankah, Banka Slovenije, str. 1). Valutno tveganje izhaja iz neuskkljenosti med sredstvi in obveznostmi do virov sredstev v posameznih tujih valutah. Opisano neuskkljenost imenujemo dolga oz. kratka pozicija v tuji valuti¹⁰. Pri dolgi poziciji je banka izpostavljena tveganju, da bo vrednost tuje valute v primerjavi z domačo padla, kar bi bolj vplivalo na zmanjšanje vrednosti aktive kot pasive. Tveganje je tem večje, čim bolj je devizni tečaj nestanoviten. Pred tveganjem se lahko banka zavaruje tako, da ima izravnano aktivo in pasivo v posamezni valuti. Poleg izravnavanja aktivnih in pasivnih postavk v posamezni valuti se lahko banka pred tveganjem zaščiti tudi s terminskimi posli¹¹.

---

⁹ Več o novem kapitalskem sporazumu v poglavju 2.3 Novi baselski kapitalski standardi na kratko.

¹⁰ Opredelitev je odvisna od tega, ali ima banka več aktivnih oz. več pasivnih postavk v tuji valuti. Dolga pozicija nastane, ko ima banka več sredstev kot obveznosti v tuji valuti. V nasprotnem primeru ima banka kratko pozicijo v tuji valuti.

¹¹ Pri opisu možnih zavarovanj se ne bom spuščala v podrobnosti, saj to ni tema tega diplomskega dela.

1.2.5 Tveganje spremembe obrestne mere

Tveganje spremembe obrestne mere je tveganje, da bo postala pogodbeno določena obrestna mera drugačna od tržne in bo banka imela izgubo. Do tveganja pride zaradi gibanja tržnih obrestnih mer in neuskkljenosti dospelosti bančnih naložb in obveznosti (Dimovski, Gregorčič 2000, str. 135). Zaradi spremembe obrestne mere se lahko pojavi tveganje reinvestiranja ali tveganje refinanciranja. Tveganje reinvestiranja nastane, ko so naložbe banke krajše ročnosti od njenih virov. Ob padcu obrestne mere bo banka lahko investirala po nižji obrestni meri, obveznosti pa so fiksirane po višji obrestni meri. Pri refinanciranju je tveganje ravno nasprotno. V tem primeru je ročnost naložb daljša kot ročnost obveznosti, pride pa do porasta obrestnih mer. Banka bo primorana sredstva za poplačilo dolga najti po višji ceni. Tveganje po Zakonu o bančništvu (1999) spada med tržna tveganja.

1.2.6 Druga tveganja

Poleg opisanih tveganj se banka seveda sooča tudi z drugimi tveganji, ki jih ne bom podrobneje opisovala. To so:

- deželno tveganje oz. tveganje finančne izgube zaradi makroekonomske ali politične nestabilnosti države, v katero banka investira,
- likvidnostno tveganje oz. tveganje nezmožnosti poravnavanja tekočih obveznosti,
- tveganje nesolventnosti, ki nastane, ko kapital ni več zadosten za pokrivanje izgub iz naslova tveganj.

1.3 Pomen kapitala za banko

1.3.1 Funkcije kapitala

Kot sem že omenila, je kapital za banke neke vrste blažilec, ki zmanjša negativne učinke, ki so posledica prevzemanja tveganj. Po 62. členu Zakona o bančništvu (1999) mora banka zagotoviti, da vedno razpolaga z ustreznim kapitalom glede na obseg in vrsto storitev, ki jih opravlja, ter tveganja, ki jim je izpostavljena pri opravljanju teh storitev. Osnovna vloga oz. namen kapitala posamezne banke je torej, da zagotavlja njeno solventnost oz. da ščiti nezaščitene imetnike bančnih vlog ob njeni nesolventnosti in s tem zagotavlja zaupanje vanjo (Dimovski, Gregorčič, 2000, str. 104). Banka kot vsaka druga celica v gospodarstvu želi poslovati v skladu z načeli donosnosti, likvidnosti (plačilne sposobnosti) in varnosti. Navedene postavke se medsebojno izključujejo. Ni visokega donosa brez tveganja, mnoge donosne priložnosti so zamujene radi zagotavljanja likvidnosti itn. Dober bančni poslovodja mora znati krmariti med tveganjem, donosnostjo in bančno regulativo. Njegovo osrednje razmišljanje mora torej obsegati tudi kapital in kapitalsko ustreznost banke. Kapitalska

ustreznost namreč po eni strani omejuje širjenje aktive¹² in s tem donose, na drugi strani pa zagotavlja potrebno varnost¹³.

Iz navedenega bi lahko funkcije kapitala na kratko povzeli takole (Graddy, 1990, str. 531):

- zaščita vlagateljev (zaščitna funkcija) pomeni zaščito sredstev vlagateljev, pred nepredvidenimi izgubami, saj kapital banke le-te izniči in tako omogoča nemoteno nadaljnje poslovanje banke,
- omogoča banki financiranje njenih osnovnih sredstev (operativna funkcija) – v tem primeru je kapital vir osnovnih sredstev (zgradbe, oprema in drugo),
- omogoča nadzornim institucijam omejevati obseg tveganih dejavnosti (regulativna funkcija) – regulatorji lahko zahtevajo dodatni kapital, ki ga mora banka imeti, če želi povečati svoje poslovanje.

1.3.2 Definicija kapitala

Odgovorov na vprašanje, kaj je kapital je več, odvisni pa so od zornega kota. Z računovodskega vidika v Sloveniji lahko kapital banke kot postavko pasive v bilanci stanja razdelimo na: vpoklicani osnovni kapital, kapitalske rezerve (t. j. vplačani presežek kapitala), rezerve iz dobička (zakonske, statutarne in druge) in znotraj njih posebej sklad lastnih delnic, preneseni čisti dobiček ali izgubo prejšnjih let, nerazdeljeni čisti dobiček ali izgubo tekočega poslovnega leta ter splošni in posebni prevrednotovalni popravek kapitala (Slovenski računovodski standardi, 2001, str. 73). Kapital je lastniško financiranje. Z vidika banke pomeni obveznost do lastnikov, če ne prej, pa ob njenem prenehanju. **“Računovodski” kapital** temelji na zgodovinskih vrednostih in se ne spreminja s spremembo vrednosti sredstev in obveznosti. Zaradi tega ne odseva slike tveganosti bančnega poslovanja.

Ker naj bi kapital omogočal pokrivanje izgub, naj bi bila najprilnejša mera zanj **neto premoženje banke** (Sušnik, 2001a, str. 16). Tržni kapital imenujemo tudi **ekonomski kapital**. Kapital je po principu neto vrednosti enak razliki tržne vrednosti sredstev in obveznosti. Tako definiran bi se kapital spreminjal oz. popravljajl glede na spremembo tržnih pogojev. V času recesije bi naložbe izgubile pri vrednosti, kar bi se direktno izrazilo na zmanjšanju kapitala. Računovodsko definiran kapital ostane enak ne glede na vrednost portfelja (Saunders, 1999, str. 444). Kako lahko kapital, ki temelji na zgodovinskih vrednostih, zamegli pravo sliko stanja banke, lahko prikažem na enostavnem primeru (Saunders, 1999, str. 445).

---

¹² Glede na minimalni zahtevani količnik kapitalske ustreznosti, ki znaša 8 % tveganju prilagojene aktive, in zahtevo, da mora temeljni kapital znašati vsaj 50 % celotnega kapitala, lahko sklenemo, da vsaka sprememba v obsegu poslov banke, ki pomeni tehtano rizično aktivno, zahteva kritje v kapitalu in 4-odstotno rast temeljnega kapitala (Glogovšek, Beloglavec, 2002, str. 85).

¹³ O kapitalski ustreznosti več v poglavju 4.1 Kaj je kapitalska ustreznost.

Predstavljajmo si banko z bilanco stanja prikazano v Tabeli 1.

Tabela 1: Poenostavljena¹⁴ bilanca stanja banke

Sredstva (denarna enota)		Obveznosti do virov sredstev (denarna enota)	
Dolgoročne obveznice	80	Dolg	90
Dolgoročna posojila	20	Kapital (neto vrednost)	10
Skupaj	100	Skupaj	100

Vir: Saunders, 1999, str. 445; lastni prevod.

Da bi videli, kako tržno definiran kapital izniči tveganja, vključimo v model recesijo in s tem poslabšanje plačilne sposobnosti posojilojemalcev. Zaradi zmanjšanja bodočih denarnih tokov posojil se bo njihova tržna vrednost znižala, s tem pa se bo po principu vrednosti zmanjšal tudi kapital. Tveganje bodo občutili lastniki banke (delničarji). Predpostavimo, da se je tržna vrednost posojil znižala na 12 denarnih enot (glej Tabela 2).

Tabela 2: Poenostavljena bilanca stanja banke v recesiji ob upoštevanju tržne definicije kapitala

Sredstva (denarna enota)		Obveznosti do virov sredstev (denarna enota)	
Dolgoročne obveznice	80	Dolg	90
Dolgoročna posojila	12	Kapital (neto vrednost)	2
Skupaj	92	Skupaj	92

Vir: Saunders, 1999, str. 447; lastni prevod.

Sedaj predpostavimo, da izkazujemo kapital na podlagi računovodske vrednosti (glej Tabela 3). Ob nastopu recesije oz. problemov z bodočimi denarnimi tokovi se spremeni poštna vrednost posojil. V skladu z računovodskim načelom previdnosti¹⁵ mora banka oblikovati popravke vrednosti terjatev. Oblikovane rezervacije v večini primerov ne odsevajo dejanskega tveganja. Naložbe ostanejo precenjene. Poleg tega se rezervacije oblikujejo s časovnim zamikom. Predpostavimo, da so oblikovane rezervacije v višini 3 denarnih enot (vrednost dolgoročnih posojil se zmanjša z 20 na 17 denarnih enot). Kapital banke torej ne predstavlja dejanske slike poslovanja banke.

Tabela 3: Poenostavljena bilanca stanja banke v recesiji ob upoštevanju računovodske vrednosti kapitala

Sredstva (denarna enota)		Obveznosti do virov sredstev (denarna enota)	
Dolgoročne obveznice	80	Dolg	90
Dolgoročna posojila	17	Kapital (neto vrednost)	7
Skupaj	97	Skupaj	97

Vir: Saunders, 1999, str. 449; lastni prevod.

Po navedenem se postavlja vprašanje, zakaj je kapital vrednoten po zgodovinskih vrednostih. Saunders navaja tri razloge za tovrstno izkazovanje kapitala (Saunders, 1999, str. 451):

¹⁴ V poenostavljeni bilanci stanja so prikazane le pomembnejše postavke bilance stanja bank. Tako Saunders ne navaja npr. osnovnih sredstev, saj ta niso pomembna z vidika celotnih sredstev banke.

¹⁵ Načelo previdnosti – v računovodstvu se pozitivni izidi izkazujejo šele tedaj, ko so očitni in potrjeni. Negativni poslovni izidi pa se izkazujejo, ko postanejo možni (Turk et al., 2001, str. 43).

- veliko postavk v bilanci stanja banke ne moremo tržno ovrednotiti,
- zaradi tržnega vrednotenja postavk bi bili prihodki banke preveč variabilni,
- zaradi tržnega vrednotenja banke ne bi bile pripravljene vlagati npr. v dolgoročne naložbe, saj so te bolj pod vplivom spremembe obrestne mere. Drugače povedano, spremenila bi se kreditna politika banke.

1.3.3 Optimalni obseg kapitala

Kako določiti optimalni obseg kapitala? Na vprašanje lahko odgovorim s pomočjo koncepta optimalne navpične finančne strukture. Optimalna navpična finančna struktura pomeni optimalno kombinacijo lastniškega in dolžniškega financiranja (Dajčman, 2003, str. 18). Kapital predstavlja lastniško financiranje. Če bi bilo celotno podjetje financirano s kapitalom, bi celotno tveganje poslovanja prevzeli nase lastniki. Poleg tega ne bi bilo finančnega tveganja. Danes skoraj ni podjetja, ki bi se financiralo zgolj s kapitalom. To še zlasti velja za podjetja finančnega sektorja, v največji meri pa za banke. Delež lastniškega kapitala je dokaj nizek v primerjavi s podjetji realnega sektorja. Za banke je torej značilen visok finančni vzvod¹⁶.

Temeljni cilj vsake gospodarske celice tako podjetja, kakor tudi banke, je maksimirati vrednost premoženja lastnikov oz. maksimirati vrednost enote lastniškega kapitala podjetja (Mramor, 1994, str. 4). Banka mora torej zagotoviti čim večjo dobičkonosnost kapitala. Le-ta je opredeljena, kot sledi:

$$\text{Dobičkonosnost kapitala (ROE)} = \frac{\text{dobiček}}{\text{povprečno stanje kapitala}}$$

kjer je:

ROE – return on equity

Vsebinsko ROE pomeni denarno enoto dobička na denarno enoto kapitala. Višje kot je razmerje, bolj uspešno je banka poslovala.

Dobičkonosnost kapitala lahko s pomočjo sistema povezanih kazalnikov¹⁷ razčlenim na več kazalnikov, ki nam omogočajo boljši vpogled oz. podrobnejšo analizo poslovanja banke (Dimovski, Gregorčič, 2000, str. 70).

¹⁶ Finančni vzvod lahko definiramo kot delež dolga v virih financiranja podjetja ali banke (Brigham, Houston, 1998, str. 498.).

¹⁷ V poglavju bom uporabila sistem povezanih kazalnikov, ki ga je uvedlo ameriško podjetje I.E. Du Pont de Nemours & Co.

Razčlenjena enačba¹⁸ izgleda tako:

$$\text{Dobičkonosnost kapitala} = \frac{\text{dobiček}}{\text{prihodki}} * \frac{\text{prihodki}}{\text{povprečno stanje sredstev}} * \frac{\text{povprečno stanje obveznosti do virov sredstev}}{\text{povprečno stanje kapitala}}$$

Iz izraza je razvidno, da lahko dobičkonosnost kapitala izboljšamo z (Glogovšek, Beloglavec, 2002, str. 88):

- večjo uspešnostjo prodaje,
- boljšo izkoriščenostjo sredstev,
- nižjim deležem kapitala v virih financiranja (učinek finančnega vzvoda).

Da bo dobičkonosnost kapitala višja z uspešnejšo prodajo je razvidno iz prvega dela enačbe (razmerje med dobičkom in prihodki), ki kaže delež dobička v vsakem tolarju prihodkov. Drugi del enačbe (delež prihodkov v povprečnem stanju sredstev) usmerja k boljši izkoriščenosti sredstev oz. boljšem upravljanju s stroški. Za določanje optimalne višine kapitala je zanimiv predvsem zadnji del enačbe (razmerje med povprečnim stanjem dolgov in kapitala in povprečnim stanjem kapitala). Predstavlja namreč vidik financiranja sredstev. Načeloma je cilj minimiziranja stroškov financiranja skladen s ciljem maksimiranja vrednosti premoženja za lastnike. Cilj banke je torej, da minimizira stroške financiranja in vzpostavi optimalno razmerje med lastniškim in dolžniškim financiranjem (Glogovšek, Beloglavec, 2002, str. 89). Z optimalnim razmerjem med lastniškim in dolžniškim financiranjem se doseže tudi maksimalen finančni vzvod. Učinek finančnega vzvoda na dobičkonosnost kapitala lahko prikažemo s preureditvijo formule za izračun dobičkonosnosti kapitala, kot sledi¹⁹ (Glogovšek, Beloglavec, 2002, str. 90):

$$\text{Dobičkonosnost kapitala} = \frac{\text{dobiček}}{\text{povprečno stanje sredstev}} * \frac{\text{povprečno stanje obveznosti do virov sredstev}}{\text{povprečno stanje kapitala}}$$

oziroma

$$\text{ROE} = \text{ROA} * \text{EM}$$

kjer je:

ROE (return on equity) – dobičkonosnost kapitala

ROA (return on equity) – dobičkonosnost sredstev

EM (equity multiplier) – kapitalski multiplikator

¹⁸ Prikazano enačbo se izvede tako, da se osnovnemu kazalniku dobičkonosnosti kapitala dodata, v imenovalcu in števcu, postavki prihodki in povprečno stanje obveznosti do virov sredstev oz. povprečno stanje sredstev. Glede na temeljno bilančno načelo, ki pravi, da mora biti stanje sredstev zmeraj enako stanju obveznosti do virov sredstev, se enačbe posledično ne spremeni.

¹⁹ Prikazano enačbo se izvede tako, da se izniči prihodke.

Dobičkonosnost sredstev je merilo za ugotavljanje uspešnosti poslovanja. Kapitalski multiplikator pa kaže na razmerje med dolžniškim in lastniškim virom financiranja in je inverzna vrednost deleža kapitala med obveznostmi do virov sredstev. Večji kot je delež kapitala med celotnimi obveznostmi do virov sredstev, manjši je kapitalski multiplikator in posledično nižja dobičkonosnost kapitala. Banka mora zmanjševati delež kapitala do tiste mere, da ob dani strukturi naložb in ob tveganjih, ki iz nje izhajajo, še lahko ščiti pred tveganjem nelikvidnosti banke (plačilne nesposobnosti).

Po teoriji Modiglianija in Millerja²⁰ bi bil v svetu popolnih informacij, popolnih trgov in v odsotnosti davkov regulatorni kapital enak tržno določenemu kapitalu in regulacija ne bi bila potrebna. V popolnem modelu bi bilo v skladu s teorijo vseeno, ali se banka financira lastniško ali dolžniško. Z večjim finančnim vzvodom se sicer povečuje dobičkonosnost lastniškega kapitala, vendar se povečuje tudi tveganje lastnikov. Z naraščanjem deleža dolga narašča tudi tveganje za lastnike teh sredstev. Posledica je, da le-ti zahtevajo višjo dobičkonosnost sredstev. Pričakovana dobičkonosnost kapitala tako ostaja nespremenjena ne glede na vir financiranja (Dajčman, 2003, str. 22).

V realnosti obstajajo davki, stroški finančne stiske, stečaja in agencijski stroški, ki favorizirajo bodisi dolžniško, bodisi lastniško financiranje. Tako npr. dvojna obdavčitev prihodkov ter praksa uvrščanja plačil obresti med davčne olajšave predstavljata vzpodbudo za dolžniško financiranje, stroški finančne stiske in bankrota, do katerih pogosteje pride v podjetjih z visokim deležem dolžniškega financiranja, pa dajejo prednost lastniškemu financiranju.

Iz tega sledi, da ni mogoče izpeljati enotno veljavnega pravila za optimalni obseg kapitala v podjetjih ali bankah. V poglavju sem omenila le glavne dejavnike, ki vplivajo na optimalno finančno strukturo. Konkretno porazdelitev pa mora na podlagi strokovne presoje določiti poslovodstvo posamezne banke oz. podjetja. Specifičnost bank pri določanju obsega kapitala je pogojena z izjemno stopnjo regulacije pri določanju kapitalske ustreznosti. Poslovodstvo banke mora tako poleg omenjenih dejavnikov, ki vplivajo na optimalno porazdelitev med dolžniškim in lastniškim kapitalom, upoštevati tudi regulatorne predpise države.

1.4 Zakonska regulacija kapitala bank

1.4.1 Zakaj so banke regulirane

Zakonska regulacija bank izvira iz njihovega temeljnega pomena za gospodarstvo. Kot primer lahko navedem tveganje sistemske krize, ki nastane ob propada katere od bank. Zaupanje v

---

²⁰ Teorija je znana pod imenom *teorija irelevantnosti navpične finančne strukture* in je prva med teorijami optimalne navpične finančne strukture.

bančni sistem se omaja, zaradi »pohoda na banke«²¹ pa je ogroženo poslovanje drugih bank v sistemu. Kriza v bančnem sistemu sproži krizo denarnega sistema. Spomnimo se le nekaterih večjih bančnih kriz, npr. brazilska kriza 1994 - 96, argentinske 1980 - 82, krize v Čilu 1981 – 83 ... Družbeni stroški saniranja bančnih kriz so zelo visoki. Za primer navajam stroške bančnih kriz kot odstotke BDP²² države. Tako je brazilska kriza zahtevala 13,2 % BDP, argentinska pa 55,1 % BDP (Dajčman, 2003, str. 32).

Zakaj mora država z regulacijo zagotoviti obstoj banke? Na splošno država posreduje, kadar trg ne deluje in se tako ne dosegajo Pareto optimalni rezultati. Cilj bančne regulacije je torej maksimirati družbeno blaginjo²³. Družbena blaginja je maksimalna, ko so mejni stroški (za banko in družbo) enaki mejnim koristim (za banko in družbo), ki izhajajo iz ravni zahtevanega kapitala (Sušnik, 2001, str. 13). Mejne koristi izhajajo iz večje varnosti banke, možnosti pridobivanja dolžniškega kapitala, garancije za poplačilo terjatev do banke ... Mejne stroške v tem primeru nosijo delničarji oz. lastniki banke. Višji kapital namreč pomeni manjšo dobičkonosnost kapitala. Bančni trg ni popoln²⁴ predvsem zaradi obstoja varnostne sheme, systemskega tveganja, naravnega monopola in informacijskih problemov (Dajčman, 2003, str. 32). Pod instrumente varnostne mreže pa spadajo zavarovanje bančnih depozitov, posojilo centralne banke v skrajni sili preko diskontnega okna, politika preprečevanja, da bi veliki propadli (to big to fail), ter jamstvena shema. Opisana varnostna shema pripelje do nastanka tako imenovanega moralnega hazarda²⁵. Vsi instrumenti varnostne mreže namreč umetno zmanjšujejo tveganje in s tem tudi tržno postavljene kapitalske zahteve. Dejansko spodbujajo prevzemanje tveganj. Tržno določen kapital je zaradi moralnega hazarda pod družbenim optimumom. Iz opisanega sledi, da mora biti obseg kapitala regulatorno prilagojen tveganosti bančne aktive.

Poleg računovodsko definirane kapitala in ekonomskega kapitala se sedaj pojavlja nova definicija kapitala, in sicer regulatorni kapital. Ta je določen na podlagi zakonskih določil. Ekonomski kapital je na drugi strani enak znesku, potrebnemu za pokritje pričakovanih in

---

²¹ »Naval ali pohod na banke« je pojav, ko komitenti zaradi negativne percepcije stanja banke nemudoma zahtevajo vrnitev vplačanih vlog.

²² Bruto domači proizvod (BDP) je najpomembnejši agregat nacionalnih računov in najboljše merilo celotne ekonomske aktivnosti. Za izračun se uporabljajo trije pristopi: proizvodni pristop meri BDP kot vsoto dodanih vrednosti rezidenčnih proizvodnih enot v osnovnih cenah in neto davkov na proizvode in storitve; izdatkovni pristop meri BDP kot vsoto izdatkov za končno potrošnjo, bruto investicij ter razlike med izvozom in uvozom proizvodov; dohodkovni pristop meri BDP kot vsoto primarnih dohodkov, razdeljenih rezidenčnim proizvodnim enotam.

²³ Cilje bančne regulative lahko definiramo konkretno, in sicer (Dajčman, 2003, str. 33):

- a. varnost in trdnost bančnega sektorja (dosežemo z zavarovanjem vlog, regulativnim nadzorom in določanjem regularnega poročanja centralni banki);
- b. varnost potrošnika (določanje zgornje obrestne mere za posojila, obvezen izračuna učinkovite obrestne mere za fizične osebe);
- c. regulacija alokacije kredita (v Sloveniji je tako določena maksimalna dovoljena izpostavljenost do posamezne osebe);
- d. denarni nadzor (denarne rezerve, diskontna stopnja).

²⁴ V svetu popolnih informacij, popolnih trgov in v odsotnosti davkov bi bil regulatorni kapital skladno s teorijo Modiglianija in Millerja enak tržno določenemu kapitalu in regulacija ne bi bila potrebna.

²⁵ Do moralnega hazarda pride, ko banka prevzema dodatna tveganja, ker se zaveda, da sama ne bo nosila stroškov teh tveganj.

nepričakovanih izgub banke z določeno (npr. 99 %) stopnjo zaupanja. Predstavlja višino kapitala, ki je želena, dosegljiva in zadostna po mnenju banke, ne oziraje se na regulatorne zahteve (Matten, 2000, str. 19). Prav razmerje med regulatornim kapitalom in ekonomskim kapitalom odseva razmerje med optimalnim za lastnike in optimalnim za družbo. Seveda je ponavadi optimalno za družbo dražje, saj vključuje tudi družbene stroške (npr. stroške, ki jih ima denarni sistem zaradi propada banke).

1.4.2 Zakonska regulacija v praksi

Temeljni cilj vsake regulacije na področju kapitala bank je določiti obseg kapitala, ki bo optimalen tako z vidika varnosti kot tudi z vidika donosov za lastnike banke. Da bi regulatorni kapital ustrezal višini dejansko potrebnega kapitala, morajo regulatorji:

- čim natančneje oceniti tveganja, s katerimi se banka dejansko sooča,
- določiti kapitalske zahteve, ki bodo pokrile stroške uresničenja tveganja.

Že pri prvem pogoju se regulatorji soočajo s problemom. Natančno oceniti tveganje banke je praktično nemogoče. Že pri kreditnem tveganju, za katero obstajajo metode statistične ocene tveganja, se pojavijo problemi zaradi nepredvidljivih šokov, kot so kriza v regiji, recesije, naftni šok. Še boljši primer je operativno tveganje, ki ga dejansko ni mogoče kvantificirati. Operativno tveganje je tako določeno kot odstotek spremenljivke, ki ima visok faktor korelacije z operativnim tveganjem (npr. kot odstotek bruto prihodka banke).

Pri določanju regulatornega kapitala se lahko srečujeta dva para nasprotujočih si konceptov (Sušnik, 2001, str. 16):

- nasprotje med ekonomskim in regulatornim kapitalom,
- nasprotje med regulativo, temelječo na pravilih, in procesno orientirano regulativo.

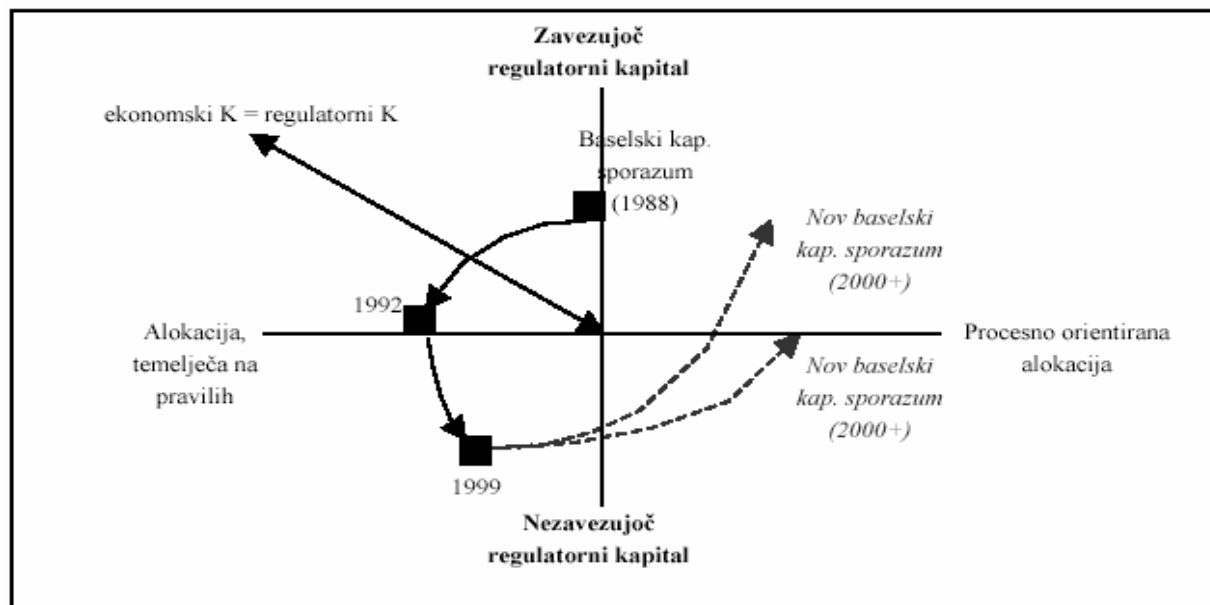
Razhajanje med ekonomskim in regulatornim kapitalom je posledica dejstva, da so v regulatornem kapitalu zajeti stroški, ki jih zaradi propada banke imajo drugi deli finančnega sektorja in realne ekonomije. Posledično je regulatorni kapital v večini primerov višji kot ekonomski.

Obstoječa določila glede kapitalske ustreznosti (kapitalski sporazum iz 1988) so regulativa temelječa na pravilih, saj poskušajo z nizom pravil in matematičnih enačb izračunati približek za tveganje. Gre torej za uporabo matematičnih formul za izračun potrebnega kapitala, s čimer je zagotovljena konsistentnost določanja med različnimi bankami. Pravilo »eno za vse« ima vrsto pomanjkljivosti, saj na kapitalsko ustreznost vplivajo dejavniki kot so kvaliteta in vrsta bančnih naložb, sposobnost posloводства, stabilnost zunanjega okolja ... Ni pravil, ki bi dosledno zajela vse mehke dejavnike določanja tveganja. »Namesto predpisovanja pravil za ugotavljanje kapitalske ustreznosti bi se morali nadzorniki osredotočiti na ustreznost in

zadostnost internih procesov alokacije kapitala v bankah – na tako imenovano procesno orientirano regulacijo» (Sušnik, 2001a, str. 17). To pa je v praksi težko izvedljivo, saj se interni sistemi med bankami razlikujejo. Novi baselski kapitalni sporazum temelji na opisanih ugotovitvah in poskušajo sistem regulacije kapitala premakniti proti procesno orientirani regulaciji, regulatorni kapital pa proti ekonomskemu. Poskus je viden pri določanju vseh bančnih tveganj, in sicer z uvedbo metod internih ratingov²⁶. Ta dovoljujejo, da banke določajo kapitalno ustreznost na podlagi internih modelov določanja tveganj, ki jih seveda predhodno odobri regulatorni organ. Baselski kapitalni sporazum iz 1988 je določal regulatorni kapital, ki je bil v večini primerov višji od ekonomskega. Na podlagi starega sporazuma so imele banke na voljo le standardizirane modele določanja tveganja, kar navaja na regulativo, temelječo na pravilih. Na Sliki 1 so vidne opisane spremembe politike kapitalne regulative skozi čas.

Ob sprejetju baselskega kapitalnega sporazuma leta 1988 je regulatorni kapital presegal ekonomskega, kar je pomenilo, da so bile takrat kapitalne zahteve za banke precej omejujoče. V začetku 90. let pa je ekonomski kapital že dosegel nivo kapitala, ki ga je zahtevala regulativa, iz česar lahko posledično trdimo, da je uporaba baselskega kapitalnega sporazuma v praksi posameznih bank pomenila zgolj izpolnjevanje njegovih pravil. Na koncu 90. let pa je nivo ekonomskega kapitala že močno presegal nivo regulatornega. Po uvedbi novega baselskega kapitalnega sporazuma, ki vsebuje elemente procesno orientirane regulative, pa naj bi regulatorni kapital vsaj dosegel, če že ne presegel, obseg ekonomskega.

Slika 1: Kapitalne regulativa skozi čas

Vir: Karcadag & Taylor, 2000, str. 15.

²⁶ O metodi internih ratingov več v poglavju 2.3.1 Prvi steber.

2 Razvoj regulacije kapitalske ustreznosti bank

2.1 Kako določiti kapitalsko ustreznost – razvoj skozi čas

Kapitalska ustreznost pomeni višino kapitala, s katerim mora banka razpolagati glede na tveganja, s katerimi se sooča med poslovanjem. Danes je količnik kapitalske ustreznosti definiran kot razmerje med kapitalom in povprečno tehtano aktivo (uteži predstavljajo stopnjo tveganja aktivne postavke)²⁷. Vsekakor pa je kazalnik kapitalske ustreznosti le poskus matematičnega zajetja tveganj. Po eni strani poskuša biti dovolj fleksibilen, da se prilagaja različnim okoliščinam bančnega poslovanja in tako sledi naglim spremembam v bančništvu (razvoj novih finančnih instrumentov, napredna tehnologija), na drugi strani pa mora biti dokaj enostaven in razumljiv. Sedaj veljavni kazalnik je rezultat dolge poti iskanja »popolnega kazalca«.

Regulatorji so v državah, kjer je bilo bančništvo dobro razvito, od začetka 20. stoletja pa do druge svetovne vojne predpisovali minimalno višino bančnega kapitala glede na celotno količino depozitov, ker so bili takrat depoziti najbolj uporabljen finančni instrument (Palčič, 2000, str. 8). V tem obdobju so morale banke razpolagati s kapitalom v višini 10 % vseh obveznosti v depozitih. Po drugi svetovni vojni so depoziti v bankah naraščali, zaradi česar je bilo bankam praktično nemogoče slediti kapitalskim zahtevam.

Kazalnik kapitalske ustreznosti je bil na novo določen kot razmerje med kapitalom in aktivo. Že takrat je bil arbitrarno določen optimum v višini 8 %, kar se do danes ni spremenilo. Za ta kazalnik se je izkazalo, da vsebuje vrsto pomanjkljivosti. Po njem sta namreč banki z enako veliko aktivo morali imeti enako višino kapitala ne glede na tveganost same aktive. Kapitalska regulativa je celo spodbujala prevzemanje tveganj bank! Problem tako definirane kapitalske ustreznosti lahko povzamemo takole (Saunders, 1999, str. 454):

- kazalnik temelji na računovodskih kategorijah, ki pa ne odsevajo dejanskega tržnega kapitala. Ekonomski kapital je lahko že negativen glede na tržne cene, pa se to v računovodskem kapitalu ne bo kazalo,
- aktiva ni tehtana s tveganji posameznih postavk, več finančnih instrumentov, ki jih evidentiramo zunajbilančno. Poleg tega so lahko banke s premikom postavk iz bilance v zunajbilančno evidenco zaobšle kapitalsko regulativo.

Propadi bank in s tem omajanje finančnega sistema v osemdesetih letih prejšnjega stoletja so povzročili premik k vzpostavljanju mednarodnih pravil za določanje kapitalske ustreznosti, pri čemer so regulatorji poskušali v količnik kapitalske ustreznosti vključiti tveganja bank. To je začetek tako imenovanih baselskih kapitalskih standardov.

---

²⁷ Več o kapitalski ustreznosti v poglavju 4.1 Kaj je kapitalska ustreznost.

2.2 Baselski kapitalski standardi

Leta 1988 je *Baselski odbor za nadzor bank* (angl. Basel Committee on Banking Supervision – v nadaljevanu baselski odbor), ki so ga ustanovili guvernerji centralnih bank držav članic G-10²⁸, izdal dokument z naslovom *Mednarodno usklajevanje merjenja kapitala in kapitalskih standardov* (angl. International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards). Omenjeni dokument pomeni rojstvo mednarodnih kapitalskih standardov, poznanih tudi kot baselski kapitalski sporazum.

Odbor si je pri snovanju standardov zadal dva cilja (Borak, 1997, str. 9):

- standardi naj bi služili krepitvi, stabilnosti in trdnosti mednarodnega bančništva,
- standardi naj bi veljali za vse banke, zaradi česar bi se zmanjšali izvori konkurenčne neenakopravnosti med mednarodnimi bankami.

Kapitalski sporazum so sprva namenili za regulacijo mednarodno aktivnih bank v državah G-10, vendar ga danes uporablja več kot sto bank po vsem svetu. Temelji na enostavnosti in lahki implementaciji. Kapitalska ustreznost je glede na kapitalski sporazum določena, kot sledi v naslednjem obrazcu:

$$\frac{\text{Kapital (temeljni in dodatni kapital I in II)}}{\text{Kapitalske zahteve za kreditno (1988) in tržno tveganje (1996)}} = 8\%$$

Iz sheme vidimo, da je prvotni kapitalski sporazum pri tehtanju aktive upošteval le kreditno tveganje. Leta 1996 se je le-temu pridružilo še tržno tveganje.

Kreditno tveganje je bilo zajeto s pomočjo tehtanja postavk aktive z utežmi tveganja. Med postavkami za izračun kreditnega tveganja so bili vključeni tudi zunajbilančni finančni instrumenti in izvedeni finančni instrumenti²⁹. Logika ponderiranja je bila preprosta. Standard je vseboval le pet razredov uteži (0, 10, 20, 50 in 100 %). Uteži terjatev do držav so bile razvrščene glede na to ali je bila obravnavana država članica OECD³⁰ ali ne. V prvem primeru je bila določena 0-odstotna utež. Iz navedenega je jasno zaznan tako imenovani klubski pristop, ki je države pripadnice OECD uvrščal med najmanj tvegane države, ne glede na njihovo realno bančno finančno stanje³¹. Terjatve do bank so bile razvrščene glede na tveganje države, v kateri je bil sedež banke. Za tehtanje terjatev do bank s sedežem v državah OECD in kratkoročnih terjatev do bank s sedežem izven držav OECD je bila dovoljena uporaba 20-odstotne uteži. Za dolgoročne terjatve do bank s sedežem izven držav OECD je

²⁸ Skupina desetih najrazvitejših držav – Belgija, Francija, Japonska, Kanada, Nemčija, Nizozemska, Švedska, Velika Britanija, ZDA in Luksemburg.

²⁹ Obstajajo štiri skupine izvedenih finančnih instrumentov: finančne terminske pogodbe (angl. Futures), terminski posli (angl. Forwards), zamenjave (angl. Swaps), opcije (angl. Options).

³⁰ Države članice OECD (Organisation for Economic Co-Operation and Development) - Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj.

³¹ Najboljši primer za neustreznost uteži sta Koreja in Mehika, ki sta doživeli hudo krizo kmalu po njihovem imenovanju v OECD.

bila utež 100-odstotna³². Za vse terjatve do podjetij ali privatnega sektorja je bila uporabljena 100-odstotna utež.

Kapitalsko zahtevo za kreditno tveganje zunajbilančnih postavk se določi tako, da se zneske glavnice najprej pomnoži s kreditnokonverzijskimi faktorji, dobljene vrednosti pa se nato pomnožijo z ustreznimi utežmi glede na vrsto terjatve (Borak, 1997, str. 18). Za zunajbilančne postavke, ki nadomeščajo kredite (npr. finančne garancije, ki služijo kot zavarovanje za kredite), se je, glede na kapitalske standarde iz 1988, uporabljal 100-odstotni konverzijski faktor. Storitvene garancije (npr. garancije za sodelovanje na licitaciji, za dobro izvedbo posla itd.) in potencialne obveznosti za kreditne linije z ročnostjo nad enim letom so imele 50-odstotni konverzijski faktor. Dokumentarni akreditivi, zavarovani z odpremo blaga, so nosili 20-odstotni konverzijski faktor (International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards, 1988, str. 13). Kreditne linije z ročnostjo do enega leta in na odpoklic niso bile predmet kapitalskih zahtev.

Kapital je obsegal temeljni kapital, dodatni kapital prvega reda (tier I capital), če je bila banka izpostavljena tržnemu tveganju pa tudi dodatni kapital drugega reda (tier II capital)³³.

Kapitalske zahteve za tržno tveganje so bile dodane v letu 1996 kot odgovor na kritike neustreznosti zajemanja postavk trgovanja med postavkami bančne knjige³⁴. Zahteve za tržno tveganje se niso bistveno spremenile z uvedbo novega kapitalskega standarda.

2.2.1 Problematika baselskega sporazuma iz 1988

Baselski kapitalski sporazum je nedvomno pripomogel k izgradnji varnejšega in stabilnejšega bančnega sektorja. Raziskave namreč kažejo, da se je povprečni koeficient kapitalske ustreznosti pri največjih bankah v državah G-10 povečal z 9,3 % leta 1988 na 11,2 % leta 1996 (Sušnik, 2001a, str. 5). Odlikovali so ga tudi že omenjena enostavnost in razumljivost. Vendar pa je kapitalski standard v teku let postal tarča kritik tako bančne stroke kakor tudi regulatorjev. Finančni trgi so se v zadnjih letih močno spremenili. Razvoj finančnih instrumentov je hiter, banke implementirajo nove tehnologije kot podlago za konkurenčno prednost, razvili so se tudi napredni instrumenti za zavarovanje tveganj. Standardi niso mogli slediti opisanim naglim spremembam. Kritike so se vrstile tudi zaradi že omenjenega klubskega pristopa (Karacadag & Taylor, 2000, str. 6). Bančni kapitalski standardi so spodbujali kapitalsko arbitražo oz. proces, v katerem je banka zmanjšala regulativno

---

³² EU ne podpira tovrstnega določanja tveganja banke, saj bi s tem kršila 6. člen Rimskega sporazuma, ki prepoveduje diskriminatorno obravnavanje fizičnih ali pravnih oseb glede na njihovo nacionalnost.

³³ Kapital se z uvedbo novih baselskih standardov ni spremenil, poleg tega pa je kapital, določen s slovensko zakonodajo (in seveda posredno z direktivo EU) skoraj enak predpisanemu kapitalu po baselskih standardih.

³⁴ Po Sklepu o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic (2002) so pozicije za namen trgovanja pozicije v finančnih instrumentih in blagu, ki jih ima banka z namenom kasnejše prodaje oziroma ki jih je banka pridobila z namenom ustvarjanja zaslужka med prodajno in nakupno ceno iz naslova dejanskih ali pričakovanih kratkoročnih cenovnih gibanj na trgu.

kapitalsko zahtevo, ne da bi se zmanjšala tveganost njenega poslovanja³⁵. Poleg tega način merjenja kreditnega tveganja ni vzpodbujal bank k večji diverzifikaciji portfelja in hkrati ni priznaval modernih finančnih instrumentov za obvladovanje tveganj (npr. kreditni izvedeni finančni instrumenti³⁶). Poleg tega so standardi v premajhni meri upoštevali druga, torej nekreditna tveganja, ki so v zadnjih letih pridobila pri pomembnosti, npr. operativno tveganje (Sušnik, 2000, str. 1). Iz navedenega sledi, da količnik kapitalske ustreznosti, kakor so ga določali kapitalski standardi iz 1988, ni omogočal dejanske ocene tveganja in posledično predpisoval neadekvatno raven kapitala³⁷.

Zaradi vsega navedenega je baselski odbor 1999 izdal predlog nove kapitalske sheme oz. prvi posvetovalni dokument, s katerim je želel odgovoriti na kritike in obenem izboljšati kapitalsko regulativo. Na podlagi prejetih kritik in predlogov bančne stroke in bančnih regulatorjev, je bil v letu 2001 izdan drugi, leta 2003 pa tretji posvetovalni paket. Šele letos pa je bila dejansko objavljena zadnja verzija novih kapitalskih standardov³⁸. Na kratko lahko izboljšave novih kapitalskih standardov predstavim v obliki tabele (glej Tabela 4):

Tabela 4: Splošne spremembe novega kapitalskega sporazuma v primerjavi z baselskim sporazumom iz 1988.

Baselski standardi 1988	Baselski standardi 2004
Temelji na enotni meri za tveganje – samo kvantitativni podatki	Več poudarka na samooceni tveganja bank, nadzoru bank in tržni disciplini
Eno pravilo za vse	Fleksibilen izbor pristopov in spodbude za dobro obvladovanje tveganj
Ni občutljiv na tveganja	Bolj občutljiv na tveganja

Vir: The new Basel Kapital Accord; An Explanatory note, 1999, str. 1; lastna priredba.

2.3 Novi baselski kapitalski standardi na kratko

Novi baselski kapitalski standardi so bili sprejeti in objavljeni 26. junija 2004³⁹. Prinašajo vrsto sprememb, ki jih bodo najkasneje v letu 2007 začutile tudi slovenske banke. V tem poglavju na kratko predstavljam glavne značilnosti novih kapitalskih standardov in njihov vpliv na kapitalske zahteve bank.

³⁵ Najbolj poznani primeri kapitalske arbitraže so (Jackson, 1999, str. 22-25):

1. cherry – picking: spreminjanje kreditnega portfelja z izbiranjem bolj tveganih naložb znotraj posameznega regulatornega razreda;
2. listnjenje z delnim povračilom – prodaja dela sredstev prek posebnega izdajatelja, ki financira svoj nakup z izdajo vrednostnih papirjev na podlagi naložb banke privatnim investitorjem;
3. posredni načini zmanjševanja kreditnega tveganja – možnost odplačila pred dogovorjenim rokom.

³⁶ Kreditni izvedeni instrumenti so posebna oblika finančnih instrumentov, katerih vrednost je izvedena iz tržne vrednosti osnovnega instrumenta, iz katerega izhaja kreditno tveganje (Das, 2000, str. 7).

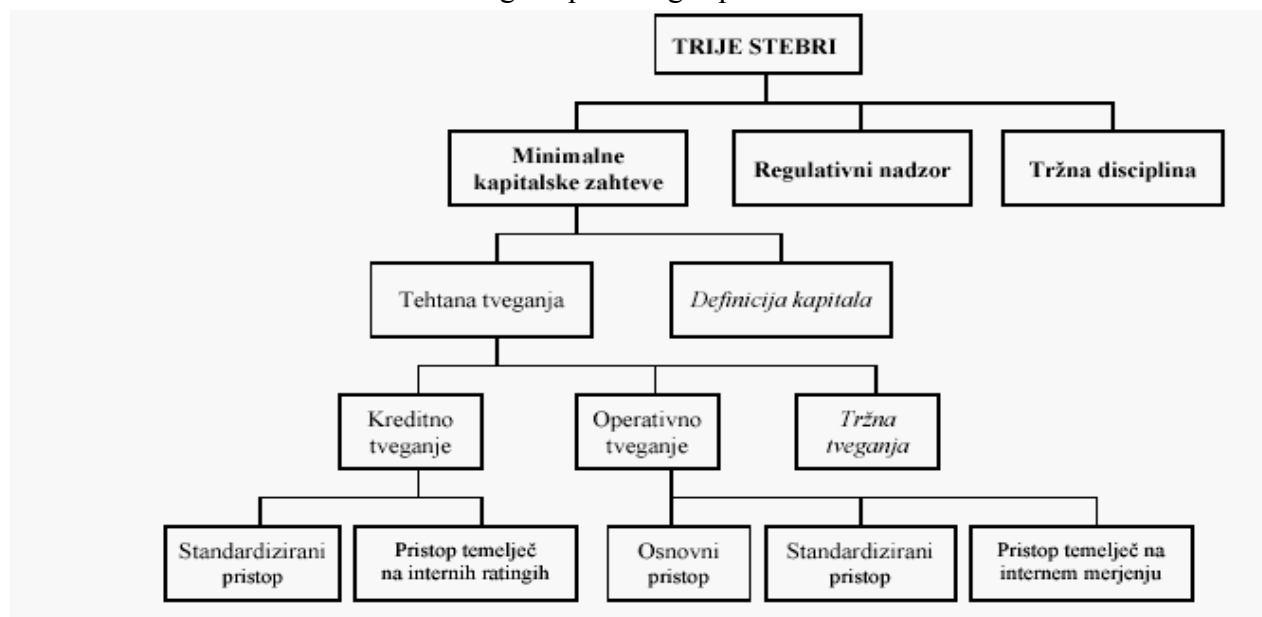
³⁷ Kot primer lahko navedemo azijsko krizo, ki se je pripetila kljub temu, da so banke izpolnjevale kapitalske zahteve baselskih standardov.

³⁸ Nove kapitalske standarde v nadaljevanju diplomskega dela imenujem tudi novi kapitalski sporazum ali standardi Basel II.

Baselski odbor je nove standarde postavil na tri stebre:

- prvi stebel predstavljajo minimalne kapitalske zahteve, kot jih že poznamo iz prvega baselskega sporazuma;
- drugi stebel predstavlja regulativni nadzor, ki pomeni kvalitativni dodatek prvemu, bolj kvantitativnemu stebri. Dejansko gre za preverjanje in kontrolo ustreznosti izračunanih kapitalskih zahtev za bančna tveganja, in sicer od neodvisne regulatorne institucije;
- tretji stebel ali tako imenovano tržno disciplino bodo banke zadovoljevale z javnim razkritjem določenih podatkov o svojem poslovanju.

Slika 2: Ponazoritev treh stebrov novega kapitalskega sporazuma

Vir: Sušnik, 2001c, str.26.

2.3.1 Prvi stebel

Prvi stebel zaokrožuje in dopolnjuje ideje prvega baselskega kapitalskega sporazuma. Po novem je obrazec za izračun kapitalske ustreznosti takšen:

$$\frac{\text{Kapital (temeljni in dodatni kapital I in II)}}{\text{Kapitalske zahteve za kreditno (1988), tržno (1996) in operativno (2004) tveganje}} = 8\%$$

Postavke kapitala ostajajo še naprej nespremenjene. O posameznih elementih kapitala več v poglavju 4.2 Postavke kapitala. Poleg kapitala se niso bistveno spremenile niti zahteve za tržno tveganje. Že iz slike pa je razvidna sprememba imenovalca kazalnika kapitalske

³⁹ Standardi so bili objavljeni v dokumentu *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework* (2004) na spletni strani Banke za mednarodno poravnavo (EIB – European Investment Bank).

ustreznosti. Poleg tržnega in kreditnega tveganja novi kapitalski standard določa kapitalске zahteve za operativno tveganje.

- **Kreditno tveganje**

Za merjenje kreditnega tveganja standardi Basel II dopuščajo dva pristopa: standardizirani pristop in pristop, temelječ na internih ratingih. Slednji je novost, saj ga stari kapitalski sporazum ne pozna.

Pri **standardiziranem pristopu** je baselski odbor uvedel novo utež in sicer 150 %. Utež se uporablja za najmanj kvalitetne terjatve, kot so (Sušnik, 2000, str. 4):

1. terjatve pri katerih je mogoče zaznati koncentrirano kreditno izpostavljenost (glede na to, da je kreditna izpostavljenost do posamezne osebe urejena v okviru regulative za veliko izpostavljenost, bo na tem mestu verjetno obravnavana sektorska ali deželna koncentracija),
2. terjatve za katere ni mogoče pridobiti zadovoljivih informacij o izpostavljenosti,
3. terjatve do komitentov pri katerih obstaja visok finančni vzvod,
4. delnice ali podrejen dolg v slabih podjetjih (delničarji so glede na druge upnike v najbolj podrejenem položaju, kar pomeni večjo verjetnost izgube v primeru stečaja).

Terjatve do držav se več ne tehtajo po načelu klubskega pristopa. Njihova utež je neposredno povezana z oceno ratinga podjetja. Tveganje terjatev do banke se bo lahko presojalo bodisi na podlagi ratinga države (in sicer zmeraj za eno bonitetno oceno pod ratingom države), bodisi na podlagi zunanjega ratinga določene banke, pri čemer je najnižja utež lahko najmanj 20 % (Sušnik, 2001b, str. 5). Tudi pri podjetjih se je sistem tehtanja uteži spremenil. V do sedaj veljavnih standardih je bila utež zmeraj 100 % ne glede na kvaliteto podjetja. Standardi Basel II omogočajo razvrščanje podjetij glede na oceno zunanjih bonitetnih hiš⁴⁰. Baselski odbor se zaveda ključne vloge majhnih in srednjih podjetij (angl. SME⁴¹ – small and medium enterprises) za makroekonomsko stabilnost države, zaradi česar je za tovrstna podjetja postavil enotno utež 75 % za tehtanje terjatev do njih (Rubin, 2002b, str. 35). Omenjeno bo imelo vpliv na banke, ki imajo večino kreditnega portfelja razpršenega med prebivalstvom ali majhnimi podjetji.

Pri zunajbilančnih postavkah nova shema ne predvideva velikih sprememb. Spremenil se bo le konverzijski faktor za kratkoročne potencialne obveznosti. Do sedaj veljavni konverzijski faktor 0 %, bo zamenjal faktor 20 %. Z 0 % bodo konvertirane le brezpogojno preklicne obveznosti. Banke so namreč zaobšle kapitalске zahteve za potencialne obveznosti nad enim letom (konverzijski faktor je 50 %) tako, da so enoletne obveznosti podaljševale. Na kratko opisane spremembe povzemam v Tabeli 5.

---

⁴⁰ Bonitetne hiše ali rating agencije so podjetja, ki se ukvarjajo z ocenjevanjem podjetij. Najbolj priznana tovrstna podjetja so Standard & Poor ali Moody's Investors Service.

⁴¹ Definicija majhnih in srednjih podjetij obsega v skladu z novim kapitalskim sporazumom podjetja z letno prodajo v vrednosti manj kot 50 mio. EUR.

Tabela 5: Prikaz sprememb uteži tveganja pri standardiziranem pristopu za merjenje kreditnega tveganja

	Baselski standardi 1988	Baselski standardi 2004
Število uteži	4 (0, 20, 50, 100 %)	5 (0, 20, 50, 100, 150 %)
Države in državna telesa	Klubski pristop (OECD)	Zunanji ratingi
Banke	Rating vezan na tveganost države	Rating - vezan na zunanji rating države - vezan na zunanji rating banke
Podjetja	100 % ne glede na tveganje	Zunanji ratingi, več uteži

Vir: Sušnik, 2001a, str. 22.

Novost je **pristop, temelječ na podlagi internih ratingov**. Ocena kreditnega tveganja temelji na lastnem sistemu razvrščanja komitentov, ki mora ustrezati minimalnim kriterijem, določenim s standardi Basel II, ter omogočati diferenciacijo kreditnega tveganja. Banke morajo svoje izpostavljenosti uvrstiti v osem skupin izpostavljenosti, kot jih definirajo standardi Basel II (države, banke, podjetja, majhni dolžniki, majhna in srednje velika podjetja, lastniški instrumenti v bančni knjigi, naložbe v povezane osebe, tržna knjiga). V okviru posamezne skupine izpostavljenosti novi kapitalski sporazum določa metodo za izračun kapitalskih zahtev na podlagi vhodnih podatkov⁴².

Obstajata dva pristopa – osnovni in napredni. Pri osnovnem banka določi sama le verjetnost neplačila, verjetnostna izguba ob neplačilu in izpostavljenost ob neplačilu pa sta določeni od nadzorne institucije. Pri naprednem pristopu banka sama oceni vse tri vhodne komponente kreditnega tveganja.

Tehnike obvladovanja kreditnega tveganja so se od sprejetja prvega kapitalskega sporazuma hitro razvijale in izpopolnile. Med tehnikami razlikujemo instrumente za zmanjševanje oz. zaščito pred kreditnim tveganjem kot tudi instrumente za njegovo obvladovanje, med katerimi velja omeniti predvsem pojav kreditnih izvedenih instrumentov. V novi kapitalski shemi je baselski odbor poskušal priznati uporabo novih tehnik in tako motivirati banke k večjemu izkoriščanju tovrstnih možnosti. Vsekakor pa je zato strogo omejil tehnike, ki jih lahko prištevamo k tehnikam za obvladovanje tveganja. Prvi pogoj za izkoriščanje možnosti zmanjšanja kapitalskih zahtev preko uporabe teh tehnik je obstoj trdne pravne podlage in mehanizmov notranjih kontrol v bankah. Kapitalski sporazum iz 1988 je upošteval tehnike le v omejenem obsegu in sicer po principu substitucije. Utež za tveganje osnovnega dolžnika je bila zamenjana z utežjo zavarovanja ali osebe, ki je jamčila za

⁴² Obstajajo tri komponente tveganja oz. vhodni podatki (Kaj je Basel II, 2003):

PD – verjetnost neplačila (angl. *Probability of Default*) – ocena verjetnosti, ki temelji na kvantitativnih informacijah (bilance stanja, izkaza poslovnega izida, izkaza finančnega izida ...) in kvalitativnih informacijah (ocena vodstva, lastniška struktura ...), da dolžnik ne bo poravnal svoje obveznosti (interni rating);

LGD – verjetna izguba ob neplačilu (angl. *Loss Given Default*) – izraženo v odstotku od izpostavljenosti (ob upoštevanju zavarovanja, prednostnih pravic) za vsak posamezni interni rating;

EAD – izpostavljenost ob neplačilu (angl. *Exposure at Default*) – izraža dejavnik odvisnosti velikosti izgube od zneska izpostavljenosti banke v trenutku neplačila (praviloma enaka nominalnemu znesku, v primeru odprtih kreditnih linij pa je potrebo upoštevati tudi pričakovane prihodnje odlive iz naslova neizkoriščenega dela kreditne linije).

osnovnega dolžnika. Osnovna ideja, ki se zasleduje pri umestitvi tehnik za obvladovanje tveganj v okvir nove kapitalske sheme, je priznavati dejansko zmanjšanje tveganja in hkrati zagotoviti, da imajo banke dovolj kapitala za pokrivanje preostalega tveganja (zaradi neusklajenosti med zapadlostma osnovnega in zaščitnega instrumenta, tveganja spremembe tržne vrednosti ter različnih kreditnih karakteristik obeh instrumentov) (Sušnik, 2001b, str. 5 – 6).

- **Operativno tveganje**

V zadnjih letih se bančni informacijski sistemi izpopolnjujejo. Banke so zaradi vse večje tehnološke opremljenosti bolj podvržene operativnemu tveganju. Posledice oz. stroški iz tega naslova so veliki. Novi baselski standardi zahtevajo kapitalsko zaledje za operativno tveganje. Pri tem se postavlja vprašanje, kako kvantificirati operativno tveganje. Na splošno lahko trdimo, da le-to raste s poslovanjem banke. Večja banka ima namreč bolj kompleksen informacijski sistem, več zaposlenih, ki lahko delajo napake in imajo zapletene kontrolne postopke. Iz omenjenega sledi, da potrebujejo večje banke več kapitala. Kot približek za velikost banke je baselski odbor določil bruto prihodek banke⁴³.

Po enostavnem pristopu bo kapitalska zahteva za operativno tveganje določena, kot sledi (Kaj je Basel II, 2004):

$$K_{BIA} = EI * X$$

kjer je:

K_{BIA} – kapitalska zahteva

EI – bruto prihodek

X – odstotek, predpisan od baselskega odbora (15 %)

Poleg osnovnega pristopa imajo banke na voljo še standardizirani pristop, alternativno standardizirani pristop in napredni pristop. Postopek pri standardiziranem postopku je identičen osnovnemu pristopu, le da banka svoje poslovanje porazdeli v osem skupin oz. področij delovanja, za katere so podane različne stopnje zahtevanega kapitala.

Problem, ki se nujno pojavi ob določitvi bruto prihodka kot indikatorja tveganja, je dvojna kapitalska obdavčitev bank (Rubin, 2003a, str. 39). V bruto prihodku bank je namreč zajeta posojilna marža. Le-ta je višja, ko je kreditno tveganje komitenta višje, kar pomeni, da je vrsta zaščite pred tveganjem neplačila po principu višje tveganje višji dodatek na prihodke. Višja posojilna marža pa posredno pomeni tudi višjo kapitalsko zahtevo za operativno tveganje. Zaradi omenjenega je baselski odbor za banke z visokimi posojilnimi maržami dovolil uporabo alternativnega standardiziranega pristopa. Pri alternativnem standardiziranem

---

⁴³ Bruto prihodek je definiran kot vsota neto obrestnega prihodka in neto neobrestnega prihodka. Pri tem: (1) ne sme vsebovati rezervacij (na primer za neplačane obresti); (2) ne sme upoštevati realiziranega dobička/izgube iz naslova prodaje vrednostnih papirjev, ki se vodijo kot bančne postavke; (3) ne sme upoštevati izredne postavke, kot tudi prihodka iz naslova zavarovanja (Pojasnila k SiQIS, str. 14).

pristopu se bruto prihodek kot indikator izpostavljenosti pri določenih bančnih področjih zamenja z boljšimi indikatorji (npr. pri poslovanju s prebivalstvom se namesto bruto prihodek uporabi triletno povprečje kreditov in zunajbilančnih kreditnih obveznosti⁴⁴).

2.3.2 Drugi steber

Drugi steber daje večjo moč nadzornikom, ki morajo podrobneje spoznati poslovanje banke in na podlagi kvalitetnih podatkov ugotoviti, ali ima banka dovolj kapitala. Pomeni premik k individualni obravnavi posamezne banke. Osem odstotni koeficient kapitalske ustreznosti je namreč potreben, ne pa vedno tudi zadosten pogoj za zagotovitev varnega poslovanja banke. Sprotno preverjanje primernosti ravni kapitalske ustreznosti naj bi poleg tega omogočilo dovolj zgodno ukrepanje nadzornikov v primerih, ko kapitalska strategija banke ne bi v zadostni meri pokrivala apetita banke za prevzemanje (večjih) tveganj (Sušnik, 2001b, str. 45). Poleg omenjenega lahko trdimo, da visoki kapitalski količniki ne morejo nadomestiti učinkovitih procesov obvladovanja tveganj v bankah. Ne glede na odgovornost nadzornikov v zvezi s presojanjem kapitalske ustreznosti bank je zagotavljanje zadostnosti kapitala v prvi vrsti naloga in odgovornost vodstva banke⁴⁵.

Vsebino drugega stebra lahko povzamemo v štirih osnovnih načelih⁴⁶ (International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards, 2004, str. 159 – 165):

- banke naj bi absolutni znesek svojega kapitala prilagajale tveganosti svojega poslovanja tako, da bi ves čas poslovale nad predpisanim minimumom; v nasprotnem primeru morajo nadzorniki zahtevati povečanje kapitala nad omenjeni minimalni nivo;
- v bankah morajo biti vzpostavljeni interni sistemi za celovito oceno njihove kapitalske ustreznosti, izdelane morajo biti strategije za doseganje in vzdrževanje njihove želene oz. ustrezne kapitalske moči;
- nadzorniki morajo preverjati in vrednotiti interne ocene kapitalske ustreznosti banke ter njihove strategije, kot tudi izpolnjevanje predpisanega minimuma⁴⁷;
- nadzorniki morajo ukrepati takoj, ko obstaja nevarnost, da kapital banke pade pod nivo, ki ga označujemo za varnega.

Poleg opisanega je v drugem stebru zajeto tudi obrestno tveganje v bančni knjigi, katerega zaradi razlik med bankami ni mogoče vključiti v prvi steber splošno veljavnih pravil.

---

⁴⁴Natančnejši izračun za alternativni standardizirani pristop kakor tudi za naprednejši pristop je prikazan na http://www.bsi.si/html/basel2/02_kaj_je/01_minimalne/operativno_standardiziran.htm.

⁴⁵ Posamezni računovodski in kontrolni sistemi bank so izjemno kompleksni. Nadzorniki nikoli ne bodo imeli popolnega vpogleda v poslovanje banke in s tem popolnega nadzora. Zaradi omenjenega je pomembno, da se banke same zavedajo pomembnosti obvladovanja tveganja. Drugi steber naj bi usmerjal banke k temu zavedanju.

⁴⁶ Poleg opisanega je v drugem stebru zajeto tudi obrestno tveganje v bančni knjigi, ki ga zaradi razlik med bankami ni mogoče vključiti v prvi steber splošno veljavnih pravil.

⁴⁷ V Sloveniji lahko Banka Slovenije določi količnik kapitalske ustreznosti nad 8 %, vendar največ 12 %, in sicer pri bankah, za katere misli, da je sprememba kriterija smiselna (Zakon o bančništvu, 1999). Omenjena možnost je že element drugega stebra novega kapitalskega sporazuma.

Iz opisanega sledi, da bo drugi steber novega kapitalskega sporazuma zahteval izjemno visoke stroške za regulatorne institucije na nacionalnih ravneh, tako z vidika potrebnih človeških zmogljivosti kot tudi njihove strokovne usposobljenosti.

2.3.3 Tretji steber

Tretji steber je imenovan tržna disciplina in pomeni prevalitev regulatornega nadzora na trg. Tržna disciplina namreč zahteva aktivno vlogo tržnih udeležencev, ki preko svojih poslovnih odločitev nagrajujejo banke, katerih poslovanje je pregledno, in kaznujejo "nedisciplinirane" banke. Prvi pogoj za večjo tržno disciplino je seveda večja transparentnost poslovanja bank, ki pomeni večji obseg javnega razkritja ter objave podatkov in informacij, povezanih z bančnim poslovanjem (npr. struktura kapitala, izpostavljenost banke, kapitalska ustreznost). Tretji steber tako določa vrsto podatkov, ki jih bodo morale banke v prihodnosti objaviti, in način njihove objave. Obseg podatkov, ki jih bodo banke morale objaviti, zajema poleg številnih kvantitativnih podatkov (računovodski izkazi, bonitetne informacije) tudi razkritje politike in cilje obvladovanja tveganja za vsako področje tveganja (kreditno tveganje, tržno tveganje, operativno tveganje ipd.).

Vprašljiva je smiselnost objave tolikšne množice podatkov in seveda upravičenost stroškov, povezanih z razkrivanjem informacij bank. Poleg tega je objava podatkov le prvi pogoj tržne discipline. Le-ta namreč vključuje tudi aktivne tržne udeležence, ki bodo znali podatke izkoristiti in jih pravilno udejanjiti. Jasno je torej, da razkrivanje informacij ne bo imelo enakega učinka na vseh trgih, saj so različni trgi (oz. njihovi udeleženci) občutljivi na različne vrste podatkov in informacij.

2.4 Kritike novega kapitalskega sporazuma

Snovalci novega kapitalskega sporazuma so pri krojenju pravil imeli v mislih predvsem izboljšanje sistema merjenja bančnih tveganj in s tem prilagoditev zahtevane ravni kapitala dejanskim potrebam, izhajajočim iz samega poslovanja bank. Primarna ideja novih kapitalskih standardov ni bila povišati zahtevano raven kapitala, ampak prerazporediti kapital v smeri dejanske potrebe (Janevska, Rubin, 2002, str. 1).

Z namenom uresničitve opisane ideje se je v letu 2001 baselski odbor skupaj z nacionalnimi regulatorji številnih držav lotil obsežne analize vpliva predlaganih sprememb kapitalskih standardov na bančni sektor. S kvantitativno študijo učinkov (angl. Quantitative Impact Study ali skrajšano QIS) je odbor želel pridobiti analize sprememb kapitalskih zahtev glede na uporabo posameznih pristopov merjenja tveganj. Do objave končnega sprejetja novih kapitalskih standardov (junija 2004) je posebna komisija izvedla tri kvantitativne študije

učinkov (QIS 1, 2 in 3). Zadnje (QIS 3)⁴⁸ je končala v letu 2002. Izsledki prvih dveh študij za snovalce novih standardov niso bili najbolj razveseljivi. Pokazali so npr., da preprostejša različica pristopa, temelječega na internih ratingih, vodi v višje kapitalske zahteve kot standardizirani pristop, ki je načeloma slabši kazalnik kreditnega tveganja. Na podlagi izsledkov obeh analiz in pripomb bančnih in nadzornih institucij je baselski odbor spremenil in izpopolnil metode novih kapitalskih standardov. Rezultati zadnje študije so v večini potrdili pravilnost opravljenih sprememb. Kapitalske spodbude namreč naraščajo z uporabo bolj sofisticiranih metod merjenja tveganja (Rubin, 2003b, str. 36).

Tako pri standardiziranem pristopu kakor tudi pri naprednejših pristopih določanja kapitalskih zahtev za kreditno tveganje so se kapitalske zahteve za to znižale⁴⁹. Pozitivni učinek pa je bil izničen s kapitalskimi zahtevami za operativno tveganje, tako, da je neto učinek v povprečju predstavljal rahel dvig kapitalskih zahtev. Pri tem naj poudarim, da v raziskavi pri določanju operativnega tveganja niti ena država ni uporabila naprednih pristopov, ki bi kapitalske zahteve občutno znižali. To pa je seveda spodbuda za uporabo omenjenih metod v prihodnosti. Poleg pozitivnih učinkov je tretja raziskava ponovno pokazala težave bank pri izpolnjevanju novih zahtev. Veliko bank namreč sploh ni moglo zagotoviti potrebnih podatkov za zahtevnejše pristope določanja kapitalske ustreznosti.

Tako se že pred uveljavitvijo novega kapitalskega sporazuma pojavljajo v bančnem sektorju in tudi pri regulatorjih pomisleki glede novosti. V nadaljevanju na kratko povzemam najglasnejše kritike standardov Basel II .

- Stroški uvedbe novih standardov za bančni sektor kot celoto se ocenjujejo na 150 mia. USD (Stevčevska, 2002, str. 34). Banke bodo tako v slabšem položaju kot druge finančne institucije, saj jih bo bremenil strošek regulatornega kapitala⁵⁰.
- Novi kapitalski standardi so bolj prociklično naravnani kot trenutno veljavni standardi (Rubin, 2003b, str. 33). Finančno procikličnost lahko definiramo kot potencialno nevarnost, da bodo banke s svojim delovanjem, na katerega vplivajo tudi regulatorne kapitalske zahteve, okrepile ciklično gibanje realne ekonomije. Ker standardi Basel II zaradi zanašanja na interne in eksterne ocene bolje in hitreje odsevajo dejansko gospodarsko stanje, npr. posojilojemalcev, lahko pričakujemo omejevanje posojilne dejavnosti v času recesije in posledično povečanje negativnih učinkov na ekonomijo. Izračuni tako kažejo, da bi lahko višina kapitalskih zahtev pri bankah med recesijo in gospodarskim razcvetom nihala v povprečju 20 – 30 %.
- Vprašljiva je tudi zanesljivost rating agencij in njihovih ocen. Kljub določitvi osnovnih kriterijev, ki jih bodo morale tovrstne agencije izpolnjevati⁵¹, bo nadzor vseh novih

---

⁴⁸ V študiji QIS 3 je sodelovalo 365 bank iz 43 držav, od tega 188 bank iz držav G-10 in 177 drugih držav – med njimi tudi države EU in 5 takratnih pristopnic držav EU.

⁴⁹ Seveda so se zahteve bolj zmanjšale pri uporabi naprednih pristopov, ki so bolj občutljivi na dejansko tveganje.

⁵⁰ V EU bodo določila o kapitalski ustreznosti (določena z direktivo CAD3), veljala poleg za banke tudi za investicijska podjetja oz. borznoposredniške hiše (Rubin, 2003c, str. 28). Vendar pa se bo posledično konkurenčnost teh institucij v primerjavi z institucijami iz držav nečlanic EU poslabšala.

agencij nemogoč. Poleg tega je nedefinirana tudi pravna odgovornost agencij. V preteklosti namreč niso zmeraj uspeli prikazati podjetij, držav ali bank v pravi luči. Najboljši primer je Enron, ki je tik pred propadom spadal po ocenah priznanih rating agencij med solidna podjetja (Kovač, 2002, str. 8).

- Nacionalne razlike v računovodstvu: čeprav so pravila baselskega standarda enaka za vse banke, temeljijo na računovodskih informacijah. Le-te odsevajo nacionalno regulirano računovodsko prakso, ki se med posameznimi državami razlikuje (npr. oblikovanje rezervacij). Zaradi tega bodo banke z določenih držav manj kapitalsko obremenjene kot druge. Poleg enotnih kapitalskih standardov bi morala obstajati enotna računovodska praksa.

3 Pogled na Slovenijo

3.1 Regulacija kapitalske ustreznosti v Sloveniji

Preden bom prikazala razvoj in trenutno veljavno regulacijo⁵² kapitalske ustreznosti bank v Sloveniji bom pojasnila nekatere osnovne pojme v bančni regulativi. Glede na ureditev ravni kapitala v bankah lahko predpise porazdelimo v naslednje skupine:

- ureditev minimalnega osnovnega kapitala – potrebni kapital banke za pridobitev dovoljenja Banke Slovenije za izvajanje bančnih funkcij⁵³,
- ureditev kapitalskih zahtev glede na poslovna tveganja banke – zahtevani kapital banke za pokrivanje bančnih tveganj (kot so kreditno tveganje, tržno tveganje) in kapitalske zahteve za izpostavljenost,

---

⁵¹Baselski odbor, ki bo te institucije nadzoroval, med minimalne kriterije uvršča (A New Capital Adequacy Framework; Consultative paper, 1999, str. 33 – 34):

- objektivnost: metodologija za oblikovanje kreditnih ocen (ratingov) mora biti stroga, sistematična dosledna in ovrednotena na podlagi preteklih izkušenj,
- neodvisnost: rating agencija mora biti neodvisna, njena metodologija za oceno bonitete ne sme biti predmet političnih ali ekonomskih vplivov in pritiskov,
- transparentnost in mednarodni dostop: posamične ocene kot tudi splošna ocenjevalna metodologija morajo biti dostopne domači in tuji zainteresirani javnosti z legitimnimi interesi,
- razkritje: rating agencija mora javno razkriti oz. objaviti svojo ocenjevalno metodologijo,
- zadostne vire: obseg razpoložljivih človeških zmogljivosti v rating agenciji mora dopuščati redne stike z najvišjimi in operativnimi ravnmi posloводства v ocenjevanih podjetjih,
- vsak rating mora biti kombinacija kvantitativnega in kvalitativnega pristopa k ocenjevanju,
- vsaka nova rating agencija, bo predmet natančnega pregleda,
- priznanje nacionalnih nadzornih oblasti pod skupnim nadzorom baselskega odbora.

⁵² Zakonodaja, ki ureja bančni sektor v Sloveniji, so:

- zakoni (sprejema jih Državni zbor: Zakon o Banki Slovenije, Zakon o gospodarskih družbah in Zakon o bančništvu,
- podzakonski predpisi (določa Banka Slovenije): Sklep o kontroli poslovanja bank in hranilnic, Sklep o veliki izpostavljenosti bank in hranilnic, Sklep o razvrstitvi aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk bank in hranilnic, Sklep o oblikovanju posebnih rezervacij bank in hranilnic, Sklep o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic ...

⁵³ Po zadnjem veljavnem Sklepu o uskladitvi zneskov najnižjega osnovnega kapitala banke in hranilnice (2004) znaša ustanovitveni kapital banke v Sloveniji 1.220 mio. SIT.

- ureditev kapitalskih zahtev za prekoračena stanja udeležbe v kapitalu nefinančnih organizacij⁵⁴.

Osnovna tema tega diplomskega dela je kapitalska ustreznost bank, zato bom v nadaljevanju povzela razvoj slovenske regulative le na tem področju. Skoraj vse bistvene elemente baselskega kapitalskega sporazuma je v slovensko bančno regulativo prinesel Sklep o načinu izračuna kapitalske ustreznosti bank in hranilnic (1993), v skladu s katerim so slovenske banke prvič izračunale kapital in kapitalsko ustreznost po stanju za konec leta 1993 (Sušnik, 2001a, str. 25 – 26). Sklep je bil večkrat spremenjen in dopolnjen predvsem z vidika opredelitve sestavin kapitala banke, in sicer v smeri mednarodnih standardov o kapitalski ustreznosti. V izračun kapitalske ustreznosti je bilo do leta 1999 vključeno le kreditno tveganje. Kapitalske zahteve za kreditno tveganje so se računale v višini 8 % tehtane tvegane aktive, t. j. seštevka knjigovodskih stanj posameznih aktivnih bilančnih postavk in konvergiranih vrednosti klasičnih zunajbilančnih postavk, zmanjšanih za oblikovane posebne dolgoročne rezervacije in tehtanih glede na stopnjo kreditnega tveganja terjatve. Od 30. 6. 2000 so banke na podlagi sklepa o izračunu kapitala, kapitalskih zahtev in kapitalske ustreznosti bank in hranilnic (1999) morale prvič izračunati in izpolnjevati kapitalske zahteve za valutno tveganje. Kapitalske zahteve za valutno tveganje so bile postavljene na raven 8 %. Pri tem pa je potrebno dodati, da so bile oz. so še vedno oproščene izpolnjevanja kapitalskih zahtev za valutno tveganje banke, katerih celotna neto pozicija v tuji valuti⁵⁵ ne dosega 2 % kapitala banke. V letu 2002 je bila s sklepom o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic (2002) kapitalskim zahtevam dodana še zahteva za tržna tveganja. Iz zahteve so izvzete banke, ki hkrati izpolnjujejo naslednja dva pogoja:

- posli trgovanja banke ne presegajo običajno 5 % in nikoli 6 % njenega celotnega poslovanja,
- celotna neto pozicija iz postavk trgovanja običajno ne presega 15 mio. EUR in nikoli 20 mio. EUR.

---

⁵⁴ Glede na Sklep o ugotavljanju in poročanju vrednosti naložb bank in hranilnic v kapital nefinančnih organizacij in opredmetenih osnovnih sredstev (1999) vrednost vseh naložb posamezne banke v kapital nefinančnih organizacij ne sme presegati 60 % kapitala banke, posamezna naložba v določeno nefinančno organizacijo pa ne sme presegati 15 % kapitala banke. Prekoračena stanja v kapitalu nefinančnih organizacij morajo biti tako ustrezno pokrita s kapitalom, in sicer je kapitalska zahteva za prekoračena stanja v kapitalu nefinančnih organizacij enaka večji izmed naslednjih vrednosti:

- vrednosti vsote vseh naložb banke v kapital nefinančnih organizacij, zmanjšani za 60 % kapitala banke,
- vsoti vrednosti posameznih naložb banke, ki presegajo omejitev, zmanjšanih za 15 % kapitala banke.

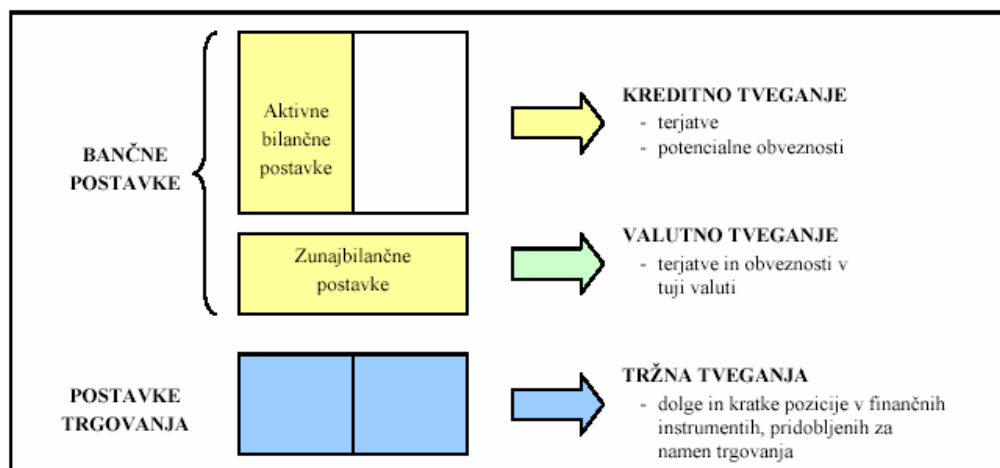
Poleg tega pa je v tem sklepu določena še ena omejitev, in sicer celotna vrednost vseh naložb banke v zemljišča, zgradbe, poslovno opremo in kapital nefinančnih organizacij ne sme nikoli presegati celotnega kapitala banke.

⁵⁵ Celotna neto pozicija v tuji valuti se po Sklepu o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic (2002) ugotavlja iz razlik med aktivnimi in pasivnimi postavkami, ki se glasijo na tujo valuto, in iz razlik med aktivnimi in pasivnimi postavkami v SIT z valutno klavzulo. Najprej se izračuna neto odprta pozicija (razlika med aktivnimi in pasivnimi postavkami) za vsako posamezno valuto, in sicer ločeno za postavke, ki se glasijo na tujo valuto, in ločeno za postavke v SIT z valutno klavzulo v isti tuji valuti. Pri tem se ugotovi:

1. kratka pozicija, kadar je vsota aktivnih postavk v tuji valuti manjša od vsote pasivnih postavk v tuji valuti,
  2. dolga pozicija, kadar je vsota aktivnih postavk v tuji valuti večja od vsote pasivnih postavk v tuji valuti.
- Seštevek absolutnih vrednosti obeh vsot je celotna neto pozicija v tuji valuti.

Iz opisanega neizpodbitno sledi, da bodo morale banke ločevati postavke trgovanja in bančne postavke in te posebej voditi v **tržni in bančni knjigi**⁵⁶. Če bo banka na podlagi omenjenih kriterijev upravičena izpolnjevati kapitalske zahteve za tržno tveganje, bo morala preostale postavke trgovanja zajeti v izračunu kapitalskih zahtev za kreditno tveganje – torej skupaj z bančnimi postavkami. Zdaj je torej s Sklepom o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic (2002) v slovensko kapitalsko regulativo vključeno kreditno, valutno in tržno tveganje. Natančneje rečeno, banke morajo izpolnjevati kapitalske zahteve za kreditno tveganje iz naslova bančnih postavk, za valutno tveganje iz naslova bančnih postavk in postavk trgovanja ter za tržna tveganja iz naslova postavk trgovanja. Natančnejši prikaz razmejitev postavk in tveganj je na Sliki 3.

Slika 3: Razmejevanje postavk in tveganj

Vir: Gradivo s seminarja Kapitalske zahteve za tržna tveganja, 2002.

Če povzamem je institut minimalnega kapitala banke v Sloveniji definiran kot vsota (Zakon o bančništvu, 1999):

- kapitalskih zahtev, ki ustrezajo minimalnemu količniku kapitalske ustreznosti, t. j. kapitalskih zahtev za pokrivanje tveganj, ki jim je banka izpostavljena pri poslovanju,
- kapitalskih zahtev za prekoračena stanja udeležbe v kapitalu nefinančnih organizacij,

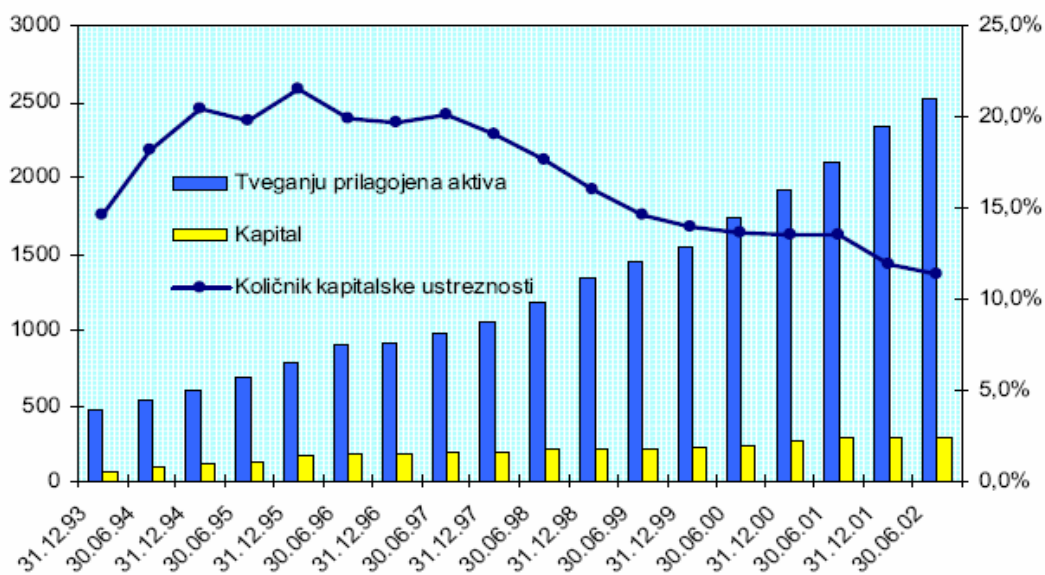
pri tem pa ne sme biti nikoli manjši od minimalnega zneska osnovnega kapitala.

3.2 Gibanje kapitalske ustreznosti bank v Sloveniji

Kapitalsko ustreznost slovenskih bank v zadnjem desetletju lahko glede na trend njihovega gibanja v grobem razdelimo na dve obdobji (Remšak, Šuler, 2001, str. 10). V letih od 1991 do 1995 se je kapitalska ustreznost povečevala in dosegla vrh leta 1995 pri 21,5 %. Po letu 1995 je, z manjšimi nihanji, prevladoval negativen trend gibanja kapitalske ustreznosti (glej Sliko 4).

⁵⁶ Definicija postavk bančne in tržne knjige se nahaja v poglavju 2.2. Baselski kapitalski standardi, str.18, opomba 34.

Slika 4: Pregled gibanja tveganju prilagojene aktive in kapitala (v mia. SIT) in količnika kapitalne ustreznosti (v %) bank v Sloveniji v obdobju od 31. 12. 1993 do 30. 6. 2002.

Vir: Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2001 in prvi polovici leta 2002, 2002, str. 41.

Primarni pozitivni trend do 1995 lahko pripišemo regulaciji Banke Slovenije, ki je za pridobitev posameznih pragov licenc zahtevala višjo raven kapitala. Z namenom spremeniti strukturo bank v smeri njihovega združevanja, je Banka Slovenije 1993 zvišala ustanovitveni kapital na 680 mio. SIT, zahtevani prag za opravljanje vseh storitev pa se je povišal celo na 4.080 mio. SIT. Banke so morale do 30. 9. 1994 izpolniti 50 % zahtevanega zneska, ostalo pa do 30. 9. 1995. Namesto da bi se banke združile in tako skupaj dosegale zadostno raven kapitala, je nov predpis povzročil njihovo dokapitalizacijo (največkrat s pomočjo izdajanja vrednostnih papirjev).

Po 1995 se je začel padajoči trend kapitalne ustreznosti. Razlog negativnega trenda lahko najdemo v vsej večji kreditni aktivnosti bank in spremenjeni metodologiji⁵⁷ izračuna kapitalne ustreznosti. Negativni trend se je nadaljeval tudi po sprejetju sklepa o izračunu kapitala, kapitalskih zahtev in kapitalne ustreznosti bank in hranilnic maja 1999. Sklep je v izračun kapitalne ustreznosti prinesel spremembe, kot npr.: v dodatni kapital se niso več uvrščale rezervacije za posojilojemalce, razvrščene v skupino A; dobiček tekočega poslovnega leta (do višine 50 % po odbitku davkov in drugih dajatev) se je vključeval v temeljni kapital le, če je višino dobička potrdil pooblaščen revizor; od kapitala pa se je odštela celotna postavka neopredmetenih dolgoročnih sredstev; strožje tehtanje izpostavljenosti do bank; vključitev izvedenih finančnih instrumentov v izračun tehtane aktive ter strožje tehtanje aktive, zavarovane s premoženjem (Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2000 in prvi polovici leta 2001, 2001, str. 47). Banke so morale 30. 6. 2000 prvič poročati in v kapitalne zahteve vključiti kapital za valutna tveganja. Trend zniževanja kapitalne ustreznosti bank, ki je trajal od leta 1996, se je leta 2002 ustavil. Količnik

⁵⁷ Banka Slovenije je v letu 1996 poostrila izkazovanje kapitala in zajemanje bilančnih in zunajbilančnih postavk.

kapitalske ustreznosti je bil po stanju na dan 31.12.2002⁵⁸ skoraj enak količniku na dan 31. 12. 2001 in sicer 11,9 %, v prvi polovici 2003 pa se je znižal na 11,6 % (Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2002 in prvi polovici 2003, 2003, str. 43). Na rahlo znižanje kapitalske ustreznosti v 2003 je vplivala tudi vključitev kapitalskih zahtev za tržna tveganja. Banke so morale izračunati in izpolnjevati kapitalske zahteve prvič na dan 30. 6. 2003.

3.3 Posledice uvedbe standardov Basel II za slovenske banke

Slovenske banke se bodo morale z novimi kapitalskimi standardi spoprijeti najkasneje v letu 2007. Do takrat bo njihova vsebina prilagojena ciljem in specifikam evropskega bančnega enotnega trga in bo zavezujoča za vse države članice EU. Slovenija bo morala regulativo vzeti za dano. Možne bodo le prilagoditve na ravni nacionalne diskrecije⁵⁹, vendar tudi te le omejeno. Banke se bodo morale začeti intenzivno pripravljati na tristebno kapitalsko shemo, še posebej, če bodo hotele izkoristiti različne oblike kapitalskih ugodnosti in olajšav, ki jih novi kapitalski standardi ponujajo. Sicer bodo v podrejenem konkurenčnem položaju v primerjavi z drugimi bankami v EU (Rubin, 2002a, str. 41).

Vsekakor pa je nujnost sprememb na slovenski ravni očitna iz naslednjih razlogov (Sušnik, 2001a, str. 77):

- sedanji sistem tehtanja ne zagotavlja zadostne razčlenitve med različnimi dolžniki bank, kar potrjuje tudi podatek, da je bilo med dolžniki najboljšega bonitetnega razreda A v Sloveniji na dan 31. 12. 2002 razvrščenih kar 80,3 % vseh terjatev (Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja v 2002 in prvi polovici 2003, 2003, str. 40),
- poudarek na kvantitativnem vidiku izračuna kapitalskih potreb,
- neupoštevanje tveganj kot je npr. operativno tveganje v sedaj veljavni regulativi.

Kako bodo standardi Basel II vplivali na slovenski bančni sektor, lahko za sedaj le predpostavljamo. Banka Slovenije je v letu 2003 izvedla slovensko kvantitativno študijo učinkov novega kapitalskega sporazuma (tako imenovano SiQIS), ki je imela vzor v obsežnejših inačicah baselskega odbora, kot so (QIS1, QIS2 in QIS3), vendar je bila po vsebini precej poenostavljena.

---

⁵⁸ Gibanje kapitalske ustreznosti od 30. 6. 2002 dalje ni več zajeto v Sliki 4. Zaradi tega v nadaljevanju navajam podatke o količniku kapitalske ustreznosti od 30. 6. 2002 dalje med tekstom.

⁵⁹ Diskrecija je definirana kot pravica javnega organa, da iz več pravno možnih rešitev izbere tisto, ki je v javnem interesu. Predlog novega kapitalskega sporazuma predvideva vrsto diskrecij na nacionalni ravni in pušča nadzornim institucijam odprte roke pri izbiri ustrezne odločitve. Namen novega kapitalskega sporazuma je namreč približati regulatorni kapital dejanskim tveganjem, ki so jim banke izpostavljene. Vendar pa je zaradi posebnosti in razlik med državami v določenih segmentih nemogoče podati univerzalni pristop oz. definirati enovite rešitve za izračun kapitalskih zahtev. V takšnih primerih baselski odbor predvideva več opcij, izmed katerih posamezne nadzorne institucije (v Sloveniji je to Banka Slovenije) izberejo tisto, ki je najbolj primerna za njihov bančni sistem. Na mednarodno konkurenčnost bank bodo vplivale tudi bolj ali manj stroge določitve nacionalnih regulatorjev.

Namen omenjene raziskave je bil:

- ovrednotiti učinek sprememb v standardiziranem pristopu za določanje kapitalskih zahtev za kreditno tveganje ter učinek na novo definiranih kapitalskih zahtev za operativno tveganje na količnik kapitalske ustreznosti slovenskih bank,
- preveriti učinek uporabe metodologije za določanje ratingov podjetij, ki jo je izdelal odbora za standarde Basel II pri Združenju bank Slovenije⁶⁰,
- za Banko Slovenije bodo rezultati SiQIS hkrati pomemben mehanizem pri sprejemanju nacionalnih diskrecijskih odločitev, ki omogočajo prikrojitev sicer univerzalnih standardov oz. direktive specifičnim razmeram v vsaki posamezni državi.

V času pisanja tega diplomskega dela rezultati še niso javno znani. V nadaljevanju na kratko predstavljam možen vpliv standardov Basel II na slovenske banke glede na poznavanje bančnega sektorja in sprememb novih kapitalskih standardov.

V sklopu **prvega stebra**, in sicer kapitalskih zahtev za kreditno tveganje, večina slovenskih analitikov predpostavlja, da bodo banke, vsaj na začetku, izbrale standardiziran pristop. Pristop, temelječ na internih ratingih bodo lahko uporabljale banke, ki bodo sposobne razvrščati dolžnike v dovolj veliko število bonitetnih razredov na smiseln in preverljiv način z uporabo merljivih značilnosti tveganja (Sušnik, 2001b, str. 42). Banke, ki bodo razvile kvalitetne interne modele in posledično pridobile dovoljenje Banke Slovenije za uporabo naprednejšega pristopa, bodo »pohvaljene« z nižjimi kapitalskimi zahtevami, saj osnovni pristop zaradi svoje nenatančnosti vključuje v zahtevah »rezervo« za tveganje. Pri standardiziranem pristopu nova lestvica uteži, določena od rating agencij⁶¹, za tehtanje držav verjetno ne bo prinesla pomembnejših sprememb, saj je izpostavljenost do držav, ki bi se jim ob odpravi klubskega pristopa utegnila spremeniti stopnja tveganja, razmeroma majhna⁶². Tudi izpostavljenost do visoko tveganih držav, za katere se bo uporabljala nova, 150-odstotna utež za tehtanje, je praktično zanemarljiva, saj je delež kreditov do tovrstnih držav v Sloveniji zelo nizek. Odprava t. i. klubskega pristopa (države OECD/ne-OECD) za slovenske banke ne bo prinesla večjih sprememb, saj je pri nas že v obstoječi regulativi v veljavi razlikovanje med državami EEA (European Economic Area)⁶³ oz. z njimi primerljivimi državami OECD in

---

⁶⁰ Delovna skupina za ratinge je izdelala metodologijo za določanje ratingov slovenskih podjetij, primerljivih z ratingi priznanih bonitetnih agencij. Ratingi so določeni na osnovi točkovanja vrednosti petih kazalnikov, ki so najbolj reprezentativni za bonitetno oceno podjetij. Izdelana metodologija podjetja razvršča v devet bonitetnih razredov, na osnovi česar se bodo tehtale terjatve bank do teh podjetij in izračunale kapitalske zahteve za kreditno tveganje.

⁶¹ Namesto zunanjih ratingov naj bi bilo mogoče za namen ocenjevanja tveganosti posameznih držav uporabljati tudi ocene nacionalnih izvoznih agencij (če le-te uporabljajo metodologijo OECD, predpisano v letu 1999, in če so rezultati njihovega ocenjevanja javno objavljeni). Metodologija Slovenske izvozne družbe, ki naj bi bila po končanem uskladičenem obdobju z začetkom 1.5.2001 popolnoma usklajena s pravnim redom EU in pravili OECD, ustreza omenjenim kriterijem in bo tako v prihodnosti verjetno ena izmed alternativ pri določanju uteži za tehtanje terjatev slovenskih bank do posameznih držav.

⁶² Za Slovenijo je nov sistem uteži, ki temelji na zunanjih ratingih, vsaj z makroekonomskega vidika boljši. Slovenija je namreč po Standard & Poor's v letu 2003 pridobila oceno A+/pozitiven/A-1+ za tujo valuto in AA/stabilni/A-1+ za domačo valuto, kar neposredno pomeni 20-odstotno utež po novih standardih za razliko od sedaj veljavne 100-odstotne.

⁶³ Države EEA vključujejo države EU, Islandijo, Liechtenstein in Norveško, med »z njimi primerljive« države pa sodijo Avstralija, Japonska, Kanada, Nova Zelandija, Švica in ZDA.

drugimi državami, poleg tega je izpostavljenost naših bank do tistih držav, za katere bo po novem potrebno uporabiti višjo utež razmeroma majhna (Sušnik, 2001c, str. 3). Terjatve do matične države se bodo še naprej tehtale z 0-odstotno utežjo, kar je diskrecijska pravica vsake države.

Trenutno veljavni sistem tehtanja terjatev do bank se že sedaj v določeni meri navezuje na prvovrstnost bank in rok zapadlosti terjatev do njih. Na poslabšanje količnikov kapitalne ustreznosti pa lahko vplivajo povečane kapitalne zahteve za terjatve, zavarovane s hipotekami⁶⁴, in za terjatve s poteklo zapadlostjo nad 90 dni, ki bodo deležne 150-odstotne uteži. Tudi pri tehtanju terjatev do podjetij se bodo lahko podjetja zanašala na ocene rating agencij. Problematičnost predlagane večje uporabe zunanjih ratingov pri ocenjevanju tveganosti podjetij je v Sloveniji, podobno kot v celotni Evropi, povezana s majhno razširjenostjo rating agencij oz. skromnim deležem rangiranih podjetij. Banka Slovenije bo morala strogo opredeliti pogoje za pridobitev dovoljenja nacionalne rating agencije v Sloveniji. Določene olajšave za kapitalne zahteve bodo deležne banke s pretežno majhnimi komitenti (majhna podjetja⁶⁵ in prebivalstvo), ki bodo lahko uporabljale 75-odstotno utež, namesto sedaj veljavne 100-odstotne. Poleg omenjenega se bodo kapitalne zahteve povišale zaradi vključevanja operativnega tveganja v kapitalno regulativo. Kakšen bo neto učinek, je odvisno od sposobnosti bank, da izkoristijo olajšave, ki jim jih ponujajo naprednejši pristopi merjenja in višine zahtevanega kapitala za operativno tveganje.

Uveljavitev **drugega stebra** bo zahtevala povečanje števila nadzornikov s primerno izobrazbo in izkušnjami. Od bank pa bo zahtevala preusmeritev od kvantitativnih h kvalitativnim metodam merjenja bančnega tveganja. Element drugega stebra, ki je v Sloveniji že v veljavi, je eksplicitno pooblastilo Banke Slovenije, da naloži posameznim bankam višji količnik kapitalne ustreznosti od minimalno zahtevanega (Zakona o bančništvu; 69. člen, 1999).

Uveljavitev **tretjega stebra** je vprašljiva, saj poleg objavljanja podatkov bank vključuje tudi aktivno vlogo tržnih udeležencev, ki objavljene podatke pretvorijo v koristne informacije. Prevalitev kontrole na tržne udeležence je dolgotrajen proces. Vsekakor pa bodo temeljni pogoji za uveljavitev tretjega stebra postavljeni z določili novega kapitalnega sporazuma.

Sklepam lahko, da bo vpliv novih kapitalnih standardov različen od banke do banke. Ti standardi so namreč usmerjeni k nagrajevanju bank, ki smiselno ravnaajo s svojim kapitalom. Če bodo slovenske banke znale izkoristiti vse »bonitete« naprednih pristopov standardov Basla II, bodo nagrajene z nižjimi kapitalnimi zahtevami.

---

⁶⁴ V Sloveniji regulativa ne razlikuje med stanovanjskimi in poslovnimi hipotekami in posledično uporablja 100-odstotno utež za obe vrsti zavarovanja. Po novih kapitalnih standardih bo terjatev, zavarovana s poslovno hipoteko deležna 100-odstotne uteži, s stanovanjsko hipoteko pa 35-odstotne uteži.

⁶⁵ Majhna podjetja so definirana kot majhna družba po Zakonu o gospodarskih družbah (2004), do katerega izpostavljenost banke ne presega zneska tolarke protivrednosti 1 mio. EUR. Majhna družba je družba, ki izpolnjuje dve od naslednjih meril (Zakon o gospodarskih družbah, 2004):

- povprečno število zaposlenih v zadnjem poslovnem letu ne presega 50,
- čisti prihodki v zadnjem poslovnem letu so manjši od 1.000.000.000,00 SIT,
- vrednost aktive ob koncu poslovnega leta ne presega 500.000.000,00 SIT.

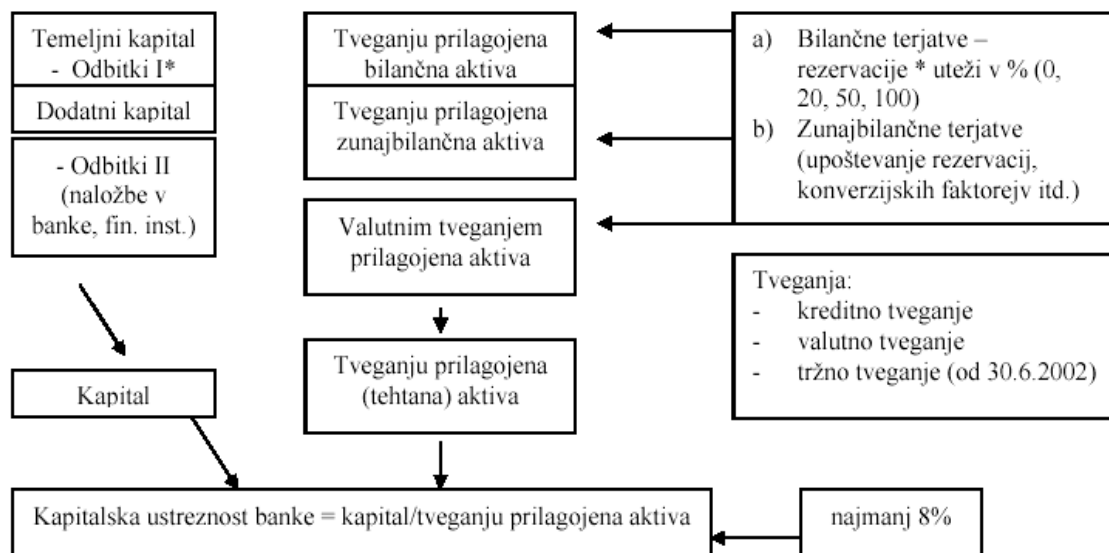
4 Prikaz izračuna kapitalskih zahtev po veljavni slovenski zakonodaji

4.1 Kaj je kapitalska ustreznost

Po 62. členu Zakona o bančništvu mora banka zagotoviti, da zmeraj razpolaga z ustreznim kapitalom glede na obseg in vrste storitev, ki jih opravlja, ter tveganja, ki jim je izpostavljena pri opravljanju teh storitev. Nadalje člen zahteva, da banka posluje tako, da je v vsakem trenutku sposobna pravočasno izpolnjevati zapadle obveznosti ter da je trajno sposobna izpolnjevati vse svoje obveznosti. Določila, opredeljena v Sklepu o kapitalski ustreznosti bank (2002) postavljajo minimalni okvir za določanje višine kapitala, nikakor pa ne nadomeščajo smiselnega obvladovanja tveganj banke. Minimalni znesek kapitala mora biti enak vsoti regulativnih kapitalskih zahtev, ki izhajajo iz prekoračenja stanja udeležbe v kapitalu nefinančnih organizacij, in kapitalskih zahtev, ki izhajajo iz izračuna minimalne kapitalske ustreznosti bank⁶⁶.

Količnik kapitalske ustreznosti je v 69. členu Zakona o bančništvu (1999) definiran kot razmerje med kapitalom banke in tveganju prilagojene aktive, povečane za postavke, ki so prilagojene drugim tveganjem. Slikovni prikaz količnika kapitalske ustreznosti je na Sliki 5.

Slika 5: Kapitalska ustreznost po veljavni regulativi v Sloveniji

* lastne delnice, neopredmetena dolgoročna sredstva, izguba

Vir: Remšak, Šuler, 2001, str. 9.

⁶⁶ Pri tem pa ne smejo biti manjši od minimalnega zneska osnovnega kapitala.

Količnik kapitalske ustreznosti torej določajo tri postavke:

- tveganju prilagojena aktiva je seštevek knjigovodskih stanj vseh aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk, zmanjšanih za oblikovane posebne rezervacije in tehtanih po stopnji kreditnih tveganj. Postavka vključuje kreditno tveganje;
- tveganji, vključeni med *drugim tveganjem prilagojene postavke aktive*, sta tržno in valutno;
- kapital banke kot seštevek temeljnega in dodatnega kapitala banke.

Za izračun tveganju prilagojene aktive je za sedaj dovoljen le osnovni pristop, medtem ko je za izračun tržnim in valutnim tveganjem prilagojenih postavk dovoljen tudi interni model, seveda ob predhodni odobritvi Banke Slovenije.

4.2 Postavke kapitala

Glede na sedaj veljavni Sklep o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic (2002) je kapital banke enak seštevku temeljnega kapitala in dodatnega kapitala I in II, zmanjšanim za odbitne postavke.

Temeljni kapital je kapital največje kakovosti. Po Sklepu o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic (2002), so njegove sestavine:

- vplačani osnovni kapital in kapitalske rezerve (vplačani presežek kapitala) razen vplačanega osnovnega kapitala in kapitalskih rezerv na podlagi kumulativnih prednostnih delnic,
- rezerve iz dobička (upoštevajo se zakonske, statutarne in druge rezerve iz dobička, sklad za lastne delnice),
- preneseni čisti dobiček iz prejšnjih let (potrjen na skupščini banke in v delu, za katerega se predvideva, da bo ostal še naprej sestavina kapitala in ne bo razdeljen),
- dobiček tekočega poslovnega leta po odbitku davkov in drugih dajatev, za katerega se predvideva razporeditev v rezerve, in če je višino dobička potrdil pooblaščen revizor (med letom se upošteva največ v višini 50 % navedenega zneska, na koncu poslovnega leta pa lahko tudi v višjem odstotku), od katerega se odštejejo še ne oblikovane predpisane posebne rezervacije,
- rezervacije za splošna bančna tveganja,
- splošni prevrednotevalni popravek kapitala predhodno navedenih postavk temeljnega kapitala.

Odbitne postavke od temeljnega kapitala so:

- lastne delnice,
- neopredmetena dolgoročna sredstva banke,

- prenesena čista izguba iz prejšnjih let in izguba tekočega leta (znesku izgube tekočega leta se prištejejo še neoblikovane predpisane posebne rezervacije),
- prevrednotevalni popravek zgoraj navedenih odbitnih postavk od temeljnega kapitala.

Dodatni kapital I sestavljajo:

- znesek osnovnega kapitala in kapitalskih rezerv, vplačan na podlagi kumulativnih prednostnih delnic,
- podrejeni dolžniški instrumenti⁶⁷ oz. hibridni instrumenti z nedoločenim rokom zapadlosti in podrejeni dolg z najmanj petletnim pogodbenim rokom zapadlosti.⁶⁸ Podrejeni dolg (tudi podrejen dolg I) se v dodatni kapital vključuje z določenim diskontom glede na rok zapadlosti, in sicer kot sledi iz Tabele 6.

Tabela 6: Diskontne stopnje pri vključevanju podrejenega dolga med postavke dodatnega kapitala I

Rok zapadlosti	Diskont v %
Manj kot 5 in več kot 4 leta	20 %
Manj kot 4 in več kot 3 leta	40 %
Manj kot 3 in več kot 2 leti	60 %
Manj kot 2 in več kot 1 leto	80 %
Manj kot 1 leto	100 %

Vir: Sklep o kapitalski ustreznosti: člen 6.3.2, 2002.

Dodatni kapital II sestavlja podrejeni dolg z najmanj dveletnim pogodbenim rokom zapadlosti (podrejeni dolg II). Pri tem poudarjam, da lahko dodatni kapital II kot sestavino kapitala vključijo le banke, ki morajo izpolnjevati kapitalске zahteve za tržna tveganja. Celoten znesek dodatnega kapitala II naj bi namreč služil le za pokrivanje izgub, nastalih kot posledica tržnih tveganj.

Odbitne postavke v izračunu kapitala so:

- naložbe v kapital drugih bank in drugih finančnih organizacij, kadar le-te presegajo 10 % kapitala teh drugih bank oz. finančnih organizacij,

⁶⁷ Podrejeni dolžniški instrumenti so vrednostni papirji in drugi finančni instrumenti, iz katerih ima imetnik ob stečaju oziroma likvidaciji izdajatelja pravico do poplačila šele po poplačilu drugih upnikov izdajatelja. Podrejeni dolžniški instrument, katerega izdajatelj je banka, se lahko vključi med dodatni kapital, če izpolnjuje najmanj naslednje pogoje:

- je v celoti vplačan oziroma se sme upoštevati le vplačani znesek,
- iz pogodbe med banko in imetnikom izrecno izhaja, da ima imetnik podrejenega dolžniškega instrumenta ob stečaju oziroma likvidaciji banke pravico do poplačila šele po poplačilu drugih upnikov,
- pogodba med banko in imetnikom ne vsebuje nobene klavzule, ki bi imetniku omogočila izplačilo pred dogovorjenim rokom zapadlosti razen ob stečaju, oziroma likvidaciji.

Poleg tega veljajo še naslednja določila:

- upoštevati smemo samo polno vplačane zneske, ki niso zavarovani s premoženjem banke,
- je na razpolago za kritje izgube banke šele v stečaju oziroma likvidaciji banke in ni na razpolago za kritje izgube v času rednega poslovanja banke,
- pogodbeni rok zapadlosti oziroma rok za odpoklic, če rok zapadlosti ni določen, znaša najmanj 5 let in 1 dan.

⁶⁸ Če banka v zavarovanje svoje terjatve prejme v zastavo podrejeni dolžniški instrument, katerega izdajatelj je, se le-ta ne sme upoštevati kot sestavina kapitala.

- znesek naložb v kapital drugih bank in drugih finančnih organizacij, ki posamično ne presegajo 10 % kapitala teh drugih bank oz. finančnih organizacij, in sicer v višini tistega dela celotnega zneska teh naložb, ki presega 10 % kapitala banke poročevalke (in to pred odštetjem predhodno navedene odbitne postavke),
- nelikvidna sredstva.

Poleg opredelitve sestavin posamezne vrste kapitala banke in odbitnih postavk od njihovega seštevka pa veljavni Sklep o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic (2002) določa tudi naslednje omejitve in zahteve pri izračunu kapitala banke:

- dodatni kapital I in II se upošteva le do višine temeljnega kapitala, kar posledično pomeni, da mora biti polovica celotne kapitalske zahteve za tveganja pokrita s temeljnim kapitalom,
- kumulativne prednostne delnice s fiksnim donosom in podrejeni dolg I ne smejo presežati 50 % temeljnega kapitala,
- dodatni kapital II je primeren le za pokrivanje kapitalskih zahtev za tržna tveganja in to največ v višini 71,4 % izračunane kapitalske zahteve za tržna tveganja oz. mora biti najmanj 28,6 % te kapitalske zahteve pokritih s temeljnim kapitalom, poleg tega pa ta znesek ne sme presežati 250 % prostega temeljnega kapitala, t. j. dela razpoložljivega temeljnega kapitala, ki ni bil uporabljen za pokritje kapitalskih zahtev za kreditno in valutno tveganje.

4.3 Kapitalske zahteve za kreditno tveganje oz. tveganju prilagojena aktiva

4.3.1 Tveganju prilagojena aktiva

Kapital banke naj bi pokrival izgube, ki izhajajo iz prevzetih tveganj pri poslovanju. Poslovanje banke se kaže v aktivni bilanci stanja. Zakonsko določene kapitalske zahteve določajo potrebno raven kapitala tako, da določijo stopnjo tveganja, ki teoretično izhaja iz posameznih postavk aktive banke. Opisane stopnje se imenujejo stopnje kreditnega tveganja. Stopnja kreditnega tveganja 100 % na terjatev do podjetja na primer pomeni, da se sredstvo, tehtano z njo, v celoti upošteva v izračunu celotne minimalne kapitalske zahteve. Povedano drugače, se zanj zahteva polno kapitalsko kritje v višini 8 % vrednosti sredstva. Stopnje kreditnega tveganja predpisuje Banka Slovenije v Sklepu o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic (2002). Slovenska regulativa pozna štiri različne stopnje tveganja 0 %, 20 %, 50 %⁶⁹ in 100 %. Natančen pregled stopenj je podan v Tabeli 7.

⁶⁹ Stopnja 50 % so imele v preteklosti terjatve, ki so bile v popolnosti zavarovane z zastavo nepremičnin. Glede na zadnjo spremembo Sklepa o kapitalski ustreznosti (zadnja sprememba Sklepa o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic je objavljena v Uradnem listu RS, št. 24/02), se bilančna postavka po novem tehta s 100-odstotno utežjo.

Tabela 7: Pregled stopenj kreditnega tveganja

Stopnje kreditnega tveganja	Bančna postavka
0 %	Bankovci, kovanci, plemenite kovine Terjatve do Banke Slovenije ali terjatve, zavarovane z vrednostnimi papirji Banke Slovenije ali Slovenske izvozne družbe d.d. Terjatve do Republike Slovenije in terjatve do drugih oseb, ki so zavarovane z vrednostnimi papirji ali jamstvi Terjatve do centralnih bank in vlad držav Cone A ⁷⁰ in terjatve, pokrite z nepreklicno, brezpogojno garancijo na prvi poziv ali vrednostnimi papirji teh izdajateljev Terjatve do centralnih bank in vlad držav Cone B, ki so denominirane in financirane v domači valuti posojiljemalca, in terjatve, pokrite z nepreklicno, brezpogojno garancijo na prvi poziv teh izdajateljev ⁷¹ Terjatve do Evropske skupnosti ali terjatve zavarovane z vrednostnimi papirji, katerih izdajatelj je Evropska skupnost Terjatve, zavarovane z bančnimi vlogami ali s potrdili o vlogah ali drugimi podobnimi instrumenti, ki jih je izdala in so v posesti pri banki kreditodajalki Vse postavke v aktivni bilanci stanja, ki zmanjšujejo kapital (odbitne postavke) in znesek udeležb v kapitalu nefinančnih organizacij v delu, ki je v celoti pokrit s kapitalom
20 %	Terjatve, zavarovane z drugimi jamstvi Republike Slovenije Terjatve do Evropske investicijske banke in terjatve, zavarovane z nepreklicno, brezpogojno garancijo ali vrednostnimi papirji te banke Terjatve do multilateralnih razvojnih bank iz priloge 2 tega sklepa in terjatve, zavarovane z nepreklicnimi, brezpogojnimi garancijami ali vrednostnimi papirji teh izdajateljev Terjatve do domačih bank ali terjatve zavarovane z jamstvi oziroma bančnimi garancijami ali vrednostnimi papirji teh bank Terjatve do prvovrstnih bank držav članic ali prvovrstnih tujih bank in terjatve, zavarovane z jamstvi ali vrednostnimi papirji teh bank Kratkoročne terjatve do drugih bank in kratkoročne terjatve, zavarovane z jamstvi oziroma bančnimi garancijami ali vrednostnimi papirji teh bank Postavke za denar na poti
100 %	Naložbe v osnovna sredstva in zaloge materiala Naložbe v delnice drugih bank in oseb in druge naložbe z lastnostjo kapitala, ki se ne odštevajo od kapitala banke Terjatve, ki so v celoti in polno zavarovane z zastavo nepremičnin, ki ustrezajo pogojem, določenim v veljavnem sklepu o razvrstitvi terjatev Dolgoročne terjatve do bank, ki niso domače banke ali prvovrstne banke Vse druge terjatve in druga bilančna aktiva

Vir: Sklep o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic: člen 12, 2002.

Tveganju prilagojena aktiva je torej seštevek bančnih postavk, tehtanih s stopnjami kreditnega tveganja. Pod bančnimi postavkami Sklep o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic (2002) razume neto knjigovodsko vrednost aktivnih bilančnih postavk ter nadomestitveno vrednost za neto vrednost zunajbilančnih postavk. Neto knjigovodska vrednost je enaka knjigovodski

⁷⁰ Pod Cono A štejejo:

- vse države članice EEA,
- vse druge države, ki so polnopravne članice OECD, ter države, ki so sklenile posebne posojilne aranžmaje (special lending arrangements) z IMF, povezane s splošnimi aranžmaji posojanja sklada (Fund's General Arrangements to Borrow – GAB). Pri tem vsaka država, ki odloži plačilo svojega suverenega dolga, pet let ne šteje pod Cono A.

Izvzete pa so naslednje države: Turčija, Južna Koreja in Mehika.

⁷¹ Pod Cono B se štejejo vse države, ki niso v Coni A in so na listi Slovenske izvozne družbe v "Seznamu držav po rizičnih razredih" zajete v skupine od 1 do vključno 3, izvzeti pa sta državi Južna Koreja in Mehika.

vrednosti, zmanjšani za znesek oblikovanih posebnih rezervacij⁷², za znesek amortizacije pri osnovnih sredstvih ali za znesek izključenih prihodkov posamezne postavke.

4.3.2 Zunajbilančne postavke in izvedeni finančni instrumenti

Posamezne **zunajbilančne postavke** se preračunajo v kreditno nadomestitveno vrednost z uporabo konverzijskih faktorjev 0 %, 20 %, 50 % ali 100 %. Podrobni pregled kreditnokonverzijskih faktorjev je v Tabeli 8.

Tabela 8: Pregled kreditnokonverzijskih faktorjev

Kreditnokonverzijski faktor	Zunajbilančna postavka
0 %	<ol style="list-style-type: none"> 1) Brezpogojno preklicne neizkoriščene kreditne obveznosti in ostale neizkoriščene kreditne obveznosti s pogodbeno zapadlostjo do vključno enega leta 2) Drugi posli, za katere obstaja nizko tveganje, kot: <ul style="list-style-type: none"> • preklicni akreditivi in druga preklicna jamstva • izdane oz. potrjene garancije ali drugi zunajbilančni instrumenti, ki so pokriti z denarnimi vlogami
20 %	Odprti ali potrjeni nepreklicni dokumentarni akreditivi z zapadlostjo do vključno enega leta, za katere obstaja možnost samoporavnave oz. blago, na katero se akreditiv nanaša, služi kot zastava
50 %	<ol style="list-style-type: none"> 1) Neizkoriščene kreditne obveznosti s pogodbeno zapadlostjo, daljšo od enega leta, ki niso brezpogojno preklicne 2) Izdana oziroma potrjena jamstva, ki nimajo lastnosti kreditnih substitutov, garancije za plačilo carinskega dolga in potencialne obveznosti iz naslova upravljanja vzajemnega pokojninskega sklada ali premoženja pokojninske družbe 3) Odprti ali potrjeni nepreklicni dokumentarni akreditivi, ki jih ni mogoče uvrstiti pod zunaj bilančne postavke z nizkim tveganjem 4) Odprti ali potrjeni nepreklicni standby akreditivi, ki nimajo lastnosti kreditnih substitutov
100 %	<ol style="list-style-type: none"> 1) Izdana oz. potrjena jamstva, ki imajo lastnosti kreditnih substitutov, kot so: garancije za zavarovanje plačila, avali, indosamenti na menicah, garancije za vračilo avansa, akcepti ipd. 2) Obveznosti nakupa iz povratnega odkupa, pri katerem kreditno tveganje ostane na banki 3) Odprti ali potrjeni nepreklicni standby akreditivi, ki imajo lastnosti kreditnih substitutov 4) Prodaja sredstev z regresom 5) Druge postavke potencialnih in prevzetih finančnih obveznosti banke

Vir: Sklep o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic: člen 13, 2002.

S pomočjo kreditnokonverzijskih faktorjev se izračuna kreditna nadomestitvena vrednost zunajbilančnih postavk, ki je osnova za izračun tveganju prilagojene vrednosti. Le-ta se izračuna analogno postopku, opisanem v predhodnem poglavju.

Posebne zunajbilančne postavke oz. **izvedeni finančni instrumenti**⁷³ niso izpostavljeni kreditnemu tveganju za celotno vrednost, določeno v pogodbi, temveč le za morebitne stroške

⁷² Več o oblikovanju rezervacij in vplivu le-teh na kapitalsko ustreznost banke v poglavju 4.3.3 Oblikovanje rezervacij.

⁷³ Seznam izvedenih finančnih instrumentov je v Prilogi B.

za nadomestitev pogodbe v primerih, če druga pogodbeni stranka ne izpolni pogodbenih obveznosti. Kreditna nadomestitvena vrednost je odvisna od roka zapadlosti pogodbe kakor tudi od spremenljivosti obrestnih mer in cen, na katerih temelji določena vrsta instrumenta. Za izračun nadomestitvene vrednosti banke lahko izberejo metodo originalne zapadlosti ali metodo tekoče izpostavljenosti. Pri metodi originalne zapadlosti se morajo nominalne vrednosti instrumentov pomnožiti s konverzijskimi faktorji, kot prikazano v Tabeli 9.

Tabela 9: Prikaz konverzijskih faktorjev po metodi originalne zapadlosti

Pogodbena zapadlost	Izvedeni finančni instrumenti na obrestno mero	Izvedeni finančni instrumenti na tujo valuto in zlato
Do enega leta ali manj	0,5 %	2,0 %
Od enega leta do dveh let	1,0 %	5,0 %
Za vsako dodatno leto	1,0 %	3,0 %

Vir: Sklep o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic: člen 14.4, 2002.

Po metodi tekoče zapadlosti se sešteje izračunana trenutna izpostavljenost in potencialna izpostavljenost, seštevek pa je kreditna nadomestitvena vrednost za izvedeni finančni instrument. Pri tem se trenutna izpostavljenost izračuna tako, da se vse pogodbe prevrednotijo z uporabo tekočih cen na trenutne tržne vrednosti. Potencialna obveznost pa se izračuna glede na zapadlost pogodbe, in sicer tako, da se osnovne vrednosti vseh pogodb pomnožijo s spodaj navedenimi odstotki v odvisnosti od njihove preostale zapadlosti (glej Tabelo 10).

Tabela 10: Prikaz konverzijskih faktorjev po metodi tekoče zapadlosti

Preostala zapadlost	Izvedeni finančni instrumenti na obrestno mero	Izvedeni finančni instrumenti na tujo valuto in zlato	Izvedeni finančni instrumenti na lastniške VP	Izvedeni finančni instrumenti na dragocene kovine	Izvedeni finančni instrumenti na drugo blago
Eno leto ali manj	0 %	1,0 %	6,0 %	7,0 %	10,0 %
Eno do pet let	0,5 %	5,0 %	8,0 %	7,0 %	12,0 %
Daljša kot pet let	1,5 %	7,5 %	10,0 %	8,0 %	15,0 %

Vir: Sklep o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic: člen 14.4, 2002.

Preračun kreditne nadomestitvene vrednosti v tveganju prilagojene postavke je analogno s postopkom, opisanim v poglavju Tveganju prilagojena aktiva, s to razliko, da se namesto stopnje tveganja 100 % uporabi stopnja tveganja 50 %.

4.3.3 Oblikovanje rezervacije, popravkov vrednosti in izključenih prihodkov

Oblikovanje rezervacije je klasična oblika obvladovanja kreditnega portfelja. Rezervacije kot osnovni kvantitativni instrument banke za »zavarovanje« pred kreditnimi tveganji najbolj neposredno vplivajo na rezultat banke, zato ima njihovo oblikovanje za banko strateški pomen. Poleg vpliva na rezultat banke pa ima oblikovanje rezervacij neposreden vpliv tudi na višino kapitalskih zahtev, in sicer na njihovo zniževanje. Še večji pomen pridobijo rezervacije glede na mednarodno bančno regulativo. Oblikovanje rezervacij je namreč določeno od

nacionalnih regulatorjev posamezne države, kar pomeni, da pravila o oblikovanju niso enotna. Posledično izračunana kapitalna ustreznost med bankami z drugačno regulacijo oblikovanja rezervacij ne bo primerljiva.

V skladu z Zakonom o bančništvu (1999) lahko banka za obvladovanje tveganj oblikuje splošne in posebne rezervacije. Splošne rezervacije so namenjene kritju morebitnih izgub zaradi tveganj, ki izhajajo iz njenega celotnega poslovanja. Rezervacije za splošna tveganja se načeloma uporabijo le v izjemnih primerih, npr. ob nastanku tveganj, ki jih ni bilo mogoče vnaprej predvideti. Zanje se predpostavlja »dolgoročna razpoložljivost«. Zaradi navedenega se splošne rezervacije štejejo k temeljnemu kapitalu in izboljšujejo količnik kapitalne ustreznosti.

Banka mora oblikovati posebne rezervacije glede na posebna tveganja, ki izhajajo iz posameznih poslov oziroma skupin posameznih poslov (Sklep o oblikovanju posebnih rezervacij bank in hranilnic, 2002). Pri tem se upoštevajo kreditna, deželna in druga tveganja⁷⁴. Posebne rezervacije za kreditna in deželna tveganja so namenjene pokrivanju potencialnih izgub. Glede na Sklep o razvrstitvi aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk bank in hranilnic (2002) morajo banke razvrstiti dolžnike v pet skupin glede na verjetnost (ne)plačila dolga oz. izgube. Pri tem mora banka oceniti dolžnikovo sposobnost z vidika izpolnjevanja obveznosti do banke in kvaliteto zavarovanja terjatev banke po vrsti in obsegu pred odobritvijo vsakega kredita. Poleg tega mora ves čas trajanja pravnega razmerja, ki je temelj nastanka izpostavljenosti, spremljati poslovanje dolžnika in kvaliteto zavarovanja terjatev banke.

Terjatve se razvrščajo v skupine od A do E na podlagi ocene in vrednotenja dolžnikove sposobnosti izpolnjevanja obveznosti do banke ob dospelosti, ki se presoja na podlagi:

- ocene finančnega položaja posameznega dolžnika,
- njegove zmožnosti zagotovitve zadostnega denarnega pritoka za redno izpolnjevanje obveznosti do banke v prihodnost,
- vrste in obsega zavarovanja terjatev do posameznega dolžnika,
- izpolnjevanja dolžnikovih obveznosti do banke v preteklih obdobjih.

Na podlagi Sklepa o oblikovanju posebnih rezervacij bank in hranilnic se oblikujejo posebne rezervacije v višini potencialne izgube banke iz naslova kreditnega tveganja, in sicer kot sledi:

- Banka je dolžna oblikovati posebne rezervacije najmanj v višini enega odstotka zneska terjatev, ki so razvrščene v skladu s Sklepom o razvrstitvi aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk bank in hranilnic (2002) v skupino A, razen za terjatve do Banke Slovenije in Republike Slovenije. Posebne rezervacije banka knjiži na kontu v pasivi bilance stanja;

- banka mora oblikovati posebne rezervacije tudi v višini potencialnih izgub⁷⁵ iz naslova terjatev v skupinah B, C, D in E, pri čemer so posebne rezervacije za bilančne terjatve knjižene v obliki popravkov vrednosti terjatev v aktivi bilance banke, posebne rezervacije za zunajbilančne terjatve pa so knjižene na posebnem kontu rezervacij v pasivi bilance banke.

Če je potrebno prestrukturirati terjatve (prerazporediti komitente iz enega v drug bonitetni razred), je temeljno načelo glede računovodskih postopkov takojšnje izkazovanje izgub in potencialnih izgub ter izkazovanje prihodkov šele ob njihovi dejanski realizaciji. Vse dolžnike je potrebno razvrstiti v ustrezno skupino pred vzpostavitvijo terjatve oziroma zunajbilančne obveznosti, nato pa tekoče, najmanj pa trimesečno oceniti celotni kreditni portfelj in opraviti potrebne prerazvrstitve.

Poleg oblikovanja rezervacij naj omenim še izključevanje prihodkov kot posebno računovodsko kategorijo v bankah. V skladu s Sklepom o razvrstitvi aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk mora banka v izkaz poslovnega izida vključiti obračunane in še ne plačane prihodke od terjatev do komitentov, razvrščenih v skupini A in B⁷⁶. Prihodke, ki se obračunavajo na terjatve do oseb, razvrščenih v skupine C, D in E, sme banka vključiti v izkaz poslovnega izida šele ob plačilu, pri čemer se kot plačilo šteje pritek na račun ali v blagajno banke. Prihodki, ki so obračunani in niso vključeni v izkaz poslovnega izida, se štejejo za izključene prihodke. Zneske izključenih prihodkov vodi banka v aktivi bilance stanja kot terjatev do dolžnika s protipostavko na ustreznih računih popravkov vrednosti v 100-odstotni višini.

---

⁷⁴ Banka mora oblikovati tudi posebne rezervacije glede na tveganje neizterljivosti terjatev iz naslova zajamčenih vlog ob stečaju druge banke.

⁷⁵ Potencialne izgube izhajajo iz razvrstitve terjatve v posamezne skupine in so v Sklepu o razvrstitvi aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk bank in hranilnic opredeljene, kot sledi:

- 10 odstotkov terjatev, razvrščenih v skupino B,
- 25 odstotkov terjatev, razvrščenih v skupino C,
- 50 odstotkov terjatev, razvrščenih v skupino D,
- 100 odstotkov terjatev, razvrščenih v skupino E.

Pri tem lahko banke v skladu s Sklepom o razvrstitvi aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk za skupine B, C in D uporabljajo tudi višje ali nižje odstotke od zgoraj navedenih, in sicer:

- za skupino B od 5% do 15%,
- za skupino C od 15% do 40%,
- za skupino D od 40% do 99%.

⁷⁶ Ob pogoju, da terjatev ni razvrščena v skupino B zaradi zastave nepremičnine.

5 Izračun količnika kapitalske ustreznosti na primeru slovenske hranilnice

5.1 Pregled izračuna kapitalske zahteve na primeru slovenske hranilnice

V nadaljevanju sem prikazala izračun količnika kapitalske ustreznosti hranilnice ABC⁷⁷, kakor to določa Sklep o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic (2002). Kot presek sem uporabila datum 31. 12. 2003, podatke pa sem v glavnem povzela iz letnega poročila hranilnice ABC za leto 2003. Ponekod podatki, ki sem jih imela na voljo, ne dajejo dovolj razčlenjenih informacij, potrebnih za izračun količnika kapitalske ustreznosti. Zaradi tega je izračunani količnik le približek dejanskega količnika kapitalske ustreznosti⁷⁸. Pri poslovanju hranilnica ABC ne uporablja finančnih instrumentov za namene trgovanja oz. za namene ustvarjanja dobičkov z nakupom in prodajo finančnih instrumentov. Zaradi tega tudi ne razmejuje postavk na postavke trgovanja in bančne postavke. Po Zakonu o bančništvu (1999) je posledično upravičena zagotavljati kapitalske zahteve za tržno tveganje. Poleg tega znaša celotna neto odprta pozicija v tuji valuti na dan 31. 12. 2003 le 4.285.000 SIT, kar je 0,57 %⁷⁹ kapitala banke na dan 31. 12. 2003. Ker je celotna neto odprta pozicija v tuji valuti⁸⁰ manjša kot 2 % kapitala banke, je hranilnica po Zakonu o bančništvu (1999) oproščena tudi kapitalskih zahtev za valutno tveganje. Hranilnica mora tako izpolnjevati le kapitalske zahteve za kreditno tveganje.

5.1.1 Kapital hranilnice ABC

Iz bilance stanja hranilnice ABC na dan 31. 12. 2003, ki je v Prilogi A, sledijo naslednje postavke kapitala:

- **Temeljni kapital**

Tabela 11: Izračun temeljnega kapitala hranilnice na dan 31.12.2003

#	Postavka	Vrednost na dan 31. 12. 2003 v (000) SIT	Številka v bilanci stanja ⁸¹
1.	Osnovni kapital in kapitalske rezerve	463.569,00	23 in 24
2.	Rezerve iz dobička	88.147,00	25
3.	Preneseni čisti dobiček iz prejšnjih let	66.562,00	27
4	Druge postavke	77.212,00	26
5.	Zmanjšanje	134.035,00	*
6.	Temeljni kapital (1 + 2 + 3 + 4 + 5 + 6 - 7)	561.455,00	

Vir: Priloga A

⁷⁷ Na željo uprave hranilnice ABC v diplomskem delu ne bom odkrila ime slovenske hranilnice, katere podatke uporabljam.

⁷⁸ Pri oceni potrebnega podatka oz. določanju predpostavk bo to jasno navedeno poleg podatka.

⁷⁹ Kapital banke znaša na dan 31. 12. 2003 746.979.000,00 SIT, izračun je prikazan v poglavju 5.1.1 Kapital hranilnice ABC. $4.285.000,00 \text{ SIT} / 746.979.000,00 \text{ SIT} * 100 = 0,57 \%$.

⁸⁰ Za definicijo neto odprte pozicije glej poglavje 3.1 Regulacija kapitalske ustreznosti v Sloveniji, str. 28.

⁸¹ Podatke sem pridobila iz bilance stanja hranilnice ABC na dan 31. 12. 2003, ki je v prilogi A. Za lažje razumevanje izračuna navajam v tem stolpcu številko postavke iz bilance stanja.

Pojasnitev postavk in izračuna v Tabeli 11:

Osnovni kapital (postavka 1 v Tabeli 11) sestoji iz 41.193 vpisanih navadnih delnic po nominalni vrednosti 10.000,00 SIT na delnico. Rezerve tvorijo preostanek vrednosti v višini 51.639.000,00 SIT. Pod številko 4 *Druge postavke* je zajet splošni prevrednotovalni⁸² popravek kapitala.

* Pod številko 5 *Zmanjšanje* so zajete vse postavke, ki v skladu s Sklepom o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic (2002) zmanjšujejo temeljni kapital⁸³. Znesek v višini 134.035.000,00 SIT lahko razdelimo, kot sledi:

1. znesek v višini 86.003.000,00 SIT predstavljajo neopredmetena osnovna sredstva na dan 31. 12. 2003 (številka 9 iz bilance stanja v Prilogi A),
2. ostanek vrednosti v višini 48.032.000,00 SIT⁸⁴ predstavlja kumulativni znesek revalorizacije osnovnih sredstev od 1994 do 2001, ki je še danes vsebovana v znesku osnovnih sredstev.

• **Dodatni kapital**

Dodatni kapital sestavljajo podrejene obveznosti, ki na dan 31. 12. 2003 znašajo 166.818.000,00 SIT. Večino zneska predstavljajo depoziti, ki imajo v pogodbi točno določeno naravo podrejenega dolga⁸⁵. V bilanci stanja hranilnice ABC je podrejeni dolg razkrit pod številko 22. Poleg omenjenega v dodatni kapital štejemo tudi 45 % vrednosti kumulativne revalorizacije osnovnih sredstev od 1994 do 2001, kar znaša 21.614.000,00 SIT⁸⁶. Skupaj znaša dodatni kapital torej 188.432.000,00 SIT. Dodatni kapital je lahko v izračun količnika kapitalske ustreznosti vključen le do višine temeljnega kapitala. Pri hranilnici ABC se lahko upošteva celoten dodatni kapital, saj ta ne presega temeljnega kapitala.

• **Kapital hranilnice ABC**

Kapital hranilnice ABC je seštevek izračunanega temeljnega in dodatnega kapitala, od katerih se odštejejo še odbitne postavke kapitala, kakor so opredeljene v poglavju 4.2. Postavke

---

⁸² V primeru hranilnice ABC je splošni prevrednotovalni popravek posledica revalorizacije osnovnega kapitala do začetka veljave novih slovenskih računovodskih standardov v letu 2002. Po Slovenskih računovodskih standardih (2001) postavka revalorizacijski popravek osnovnega kapitala predstavlja splošni prevrednotovalni popravek osnovnega kapitala (Slovenski računovodski standardi, 2001, str. 79). Načeloma pa je splošno prevrednotenje od leta 2002 naprej posledica spremembe kupne moči domače valute in se opravi na koncu posameznega poslovnega leta le pri kapitalu. To je skladno s finančnim pojmovanjem kapitala, po katerem se pripozna čisti dobiček za posamezno obračunsko obdobje le po zagotovitvi ohranitve splošne kupne moči kapitala glede na stopnjo domače inflacije. Splošno prevrednotenje kapitala se opravlja, če se v prejšnjem koledarskem letu tečaj evra do tolarja poveča za več kot 5,5 % (Slovenski računovodski standardi, 2001, str. 76).

⁸³ Postavke zmanjšanja temeljnega kapitala sem opredelila v poglavju 4.2 Postavke kapitala.

⁸⁴ Vrednost kumulativne revalorizacije sem pridobila iz internih dokumentov hranilnice ABC.

⁸⁵ Narava podrejenega dolga je v pogodbi o vezavi depozita opredeljena, kot sledi: »Sredstva vezana po tej pogodbi, so podvržena Sklepu o izračunu kapitala, kapitalskih zahtev in kapitalskih ustreznosti bank in hranilnic in imajo lastnost podrejenega dolga, kar pomeni:

- da se upošteva vedno samo polno vplačani znesek po tej pogodbi, ki ni zavarovan,
- da je izplačilo po tej pogodbi ob stečaju ali likvidaciji podrejeno čistim dolžniškim inštrumentom in ni izplačano prej, dokler niso izplačane vse nepodrejene obveznosti do navadnih upnikov,
- da so sredstva po tej pogodbi razpoložljiva za kritje izgub hranilnice šele po stečaju oz. likvidaciji in niso na razpolago za kritje izgube v času rednega poslovanja hranilnice.«

⁸⁶ 45 % od zneska kumulativne revalorizacije v višini 48.032.000,00 SIT znaša 21.614.000,00 SIT.

kapitala. V hranilnici ABC v kategorijo odbitnih postavk kapitala spada postavka 7 iz bilance stanja, in sicer so to *dolgoročne naložbe v kapital strank v skupini* v višini 2.908.000,00 SIT. V omenjenih finančnih naložbah je banka udeležena z več kot 10 % kapitala podjetja, katerega deleže je kupila. Prikaz izračuna kapitala je podan v Tabeli 12.

Tabela 12: Kapital hranilnice ABC

#	Postavka	Vrednost na dan 31.12.2003 v (000) SIT
1	Temeljni kapital	561.455,00
2	Dodatni kapital I	188.432,00
3	Odbitne postavke	2.908,00
	Skupaj	746.979,00

5.1.2 Tveganju prilagojena aktiva hranilnice ABC

5.1.2.1 Tveganju prilagojena bilančna aktiva hranilnice ABC

Na podlagi podatkov bilance stanja hranilnice ABC na dan 31. 12. 2003, ki je v Prilogi A, sem pripravila izračun tveganju prilagojene aktive v obliki Tabele 13⁸⁷.

Tabela 13: Tveganju prilagojena bilančna aktiva hranilnice ABC na dan 31. 12. 2003

#	Bilančna postavka	1 Knjigovodska vrednost v (000) SIT	2 Neto knjigovodska vrednost v (000) SIT	3 Stopnja tveganja v %	4 = 2 * 3 Tveganju prilagojena aktiva v (000) SIT
1	Denar v blagajni in stanje na računih pri CB	308.076,00	308.076,00	-	-
2	Dolžniški vrednostni papirji	552.502,31	552.502,31	-	-
3	Terjatve zavarovane s prvovrstnim zavarovanjem	624.655,00	624.655,00	-	-
4	Odbitne postavke kapitala	115.328,00	115.328,00	-	-
5	Terjatve - do domačih bank	1.340.416,79	1.340.416,79	20 %	268.083,36
6	Terjatve, zavarovane z zastavo nepremičnin	51.006,00	51.006,00	50 %	25.503,00
7	Dolgoročne naložbe v kapital drugih strank	6.634,00	6.634,00	100 %	6.634,00
8	Naložbe v osnovna sredstva	252.479,00	252.479,00	100 %	252.479,00
9	Druge terjatve in druga bilančna aktiva	8.532.347,35	8.292.475,35	100 %	8.292.475,35
	Skupaj	11.783.444,45	11.543.572,45		8.845.174,71

⁸⁷ V nadaljevanju povezujem postavke, uporabljene v izračunu količnika kapitalske ustreznosti v Tabeli 13, s postavkami v bilanci stanja hranilnice ABC na dan 31. 12. 2003.

A) Pojasnitev postavk v Tabeli 13:

1. *Denar v blagajni in stanje na računih pri CB* ne vpliva na kapitalsko zahtevo hranilnice. Stopnja tveganj znaša 0 %. V bilanci stanja hranilnice ABC postavki pripada postavka 1.
2. *Dolžniški vrednostni papirji* so blagajniški zapisniki Banke Slovenije z zapadlostjo 60 dni, v višini 550.205.000,00 SIT, kar je nakupna vrednost. V bilanci stanja so blagajniški zapisi navedeni pod številko 5. Razliko do zneska v Tabeli 13 predstavljajo razmejene obresti v višini 2.297.000,00 SIT. Razmejene obresti so postavka aktivnih časovnih razmejitev⁸⁸.
3. Iz letnega poročila je razvidno, da ima hranilnica *terjatve* v višini 624.655.000,00 SIT, ki so zavarovane z bančno vlogo. Bančna vloga za hranilnico pomeni možnost takojšnjega razpolaganja z denarnimi sredstvi, ob neplačilu posojilojemalca, in zato spada med netvegane bančne postavke.
4. Po Sklepu o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic (2002) imajo pri izračunu tveganju prilagojene aktive stopnjo tveganja 0 % vse *odbitne postavke kapitala*. Pri hranilnici ABC na dan 31. 12. 2003 so to naslednje postavke:

Tabela 14: Odbitne postavke kapitala

#	Postavke	Vrednost na dan 31. 12. 2003 v (000) SIT
1	Neopredmetena dolgoročna sredstva	86.003,00
2	55 % kumulativne ravalorizacije 1994 - 2001	26.417,00
3	Kapitalska naložba z nad 10-odstotnim vplivom	2.908,00
	Skupaj	115.328,00

5. *Terjatve do domačih bank* sestavljajo krediti, dani bankam (postavka 3 v bilanci stanja hranilnice ABC) v višini 1.321.158.000 SIT in razmejene obresti na aktivnih časovnih razmejitvah v višini 12.259.000,00 SIT.
6. V letnem poročilu je razvidno, da ima hranilnica ABC *terjatve* do nefinančnih institucij v višini 51.006.000,00 SIT zavarovane s hipotekami. Glede na sedaj veljavni Sklep o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic (2002), bi v tem primeru ne glede na zavarovanje stopnja tveganja morala biti 100 %. Ker delam presek na dan 31. 12. 2003, ko je bil v veljavi še nespremenjen Sklep, predpostavimo 50-odstotno stopnjo tveganja.
7. *Naložbe hranilnice ABC v kapital drugih podjetij*, ki ne presegajo 10 % kapitala teh podjetij, se ne štejejo kot odbitna postavka kapitala, temveč kot tvegana postavka tehtane aktive s 100 % stopnjo tveganja. Postavke zajemajo postavko 8 v bilanci stanja hranilnice ABC na dan 31. 12. 2003.
8. *Naložbe v osnovna sredstva* vključujejo postavko 10 v bilanci stanja hranilnice ABC na dan 31. 12. 2003. Od zneska osnovnih sredstev sem odštela 55 % kumulativne

⁸⁸ Aktivne časovne razmejitve so sestavljene iz naslednjih postavk, potrebnih za izračun kapitalskih zahtev (interni podatki hranilnice ABC):

1. razmejene obresti za kredite do bank v višini 12.259.000,00 SIT,
2. razmejene obresti iz naslova Blagajniških zapisov v višini 2.297.000,00 SIT,
3. druge postavke v višini 4.312.000,00 SIT.

Skupaj znašajo aktivne časovne razmejitve 18.869.000,00 SIT.

revalorizacije osnovnih sredstev od 1994 do 2001 v višini 26.417.000,00 SIT, saj to predstavlja odbitno postavko aktive, vključeno pod točko 4 v Tabeli 13.

9. Med postavko 9 *Druge terjatve* sem vključila vse preostale postavke iz bilance stanja hranilnice ABC na dan 31. 12. 2003, upošteva je popravke vrednosti terjatev. Postavke so podrobneje razčlenjene v Tabeli 15. V vrednost drugih terjatev in bilančnih postavk sem vključila tudi popravke vrednosti za komitente, razvrščene v razrede B – E, in izključene prihodke iz istega naslova. Razlog je preprost. V bilanci stanja so vrednosti popravkov že upoštevane v neto vrednosti terjatve. Pri izračunu knjigovodske vrednosti, kakor jo definira Sklep o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic (stolpec 1 v Tabeli 13), se popravki ne smejo upoštevati. Ti se namreč odštejejo od knjigovodske vrednosti z namenom pridobitve neto knjigovodske vrednosti. Popravki vrednosti in izključeni prihodki skupaj znašajo 136.311.000,00 SIT in so v bilanci stanja hranilnice ABC prikazani pod številko 36. Podrobnejši pregled oblikovanih popravkov vrednosti in izključenih prihodkov je v Tabeli 16.

Tabela 15: Pregled drugih terjatev in bilančne aktive hranilnice ABC na dan 31. 12. 2003

#	Postavke	Vrednost na dan 31. 12. 2003 v (000) SIT
1	Preostali krediti strankam, ki niso banke	8.372.003,00
2	Preostali del aktivnih časovnih razmejitev	4.312,35
3	Druga sredstva	19.703,00
4	Popravki za terjatve skupin od B do E	93.169,00
5	Izključeni prihodki	43.160,00
	Skupaj	8.532.347,35

Pojasnitev postavk Tabele 15:

- Preostali krediti strankam, ki niso banke, vsebujejo znesek kreditov strankam, ki niso banke (postavka 4 iz bilance stanja hranilnice ABC na dan 31. 12. 2003), zmanjšani za terjatve zavarovane s prvovrstnim zavarovanjem in hipoteko, ki sem jih že obravnavala pod 3 in 6 v Tabeli 13.
- Preostali del aktivnih časovnih razmejitev predstavlja razliko med celotnimi aktivnimi časovnimi razmejitvami in že uporabljenimi postavkami aktivnih časovnih razmejitev pod točko 2 in 5 v Tabeli 13. Aktivne časovne razmejitve znašajo na dan 31. 12. 2003 18.869.000,00 SIT in so vključene v bilanco stanja hranilnice ABC pod postavko 14.
- Po skrbnem pregledu postavk drugih sredstev (postavka 13 v bilanci stanja hranilnice ABC na dan 31. 12. 2003) sem znesek v celoti vključila med postavko 9 *Druge terjatve* v Tabeli 13, in jih ponderirala s stopnjo tveganja 100 % v skladu s Sklepom o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic (2002).

B) Pojasnitev izračuna v Tabeli 13:

V Tabeli 13, sem v stolpcu 1 izračunala knjigovodsko vrednost posameznih postavk bilance stanja. V stolpcu 2 je prikazana neto knjigovodska vrednost bilančnih postavk, ki je v vseh primerih razen pri zadnji postavki enaka knjigovodski vrednosti. To pomeni, da hranilnica za postavke od 1 do 9 ni oblikovala posebnih rezervacij ali popravkov vrednosti. Postavka 10

Druge bilančne postavke vsebuje terjatve do strank, ki niso banke, za katere je hranilnica ABC oblikovala posebne rezervacije (za terjatve do komitentov, razvrščenih v razred A) in popravke vrednosti (za terjatve, razvrščene v razrede B do E)⁸⁹. Podrobnejši pregled oblikovanih rezervacij in popravkov vrednosti je v Tabeli 16. Te moramo skupaj z izključenimi prihodki odšteti od knjigovodske vrednosti, da dobimo neto knjigovodsko vrednost postavke, prikazano v stolpcu 2 v Tabeli 13.

Tabela 16: Oblikovani popravki vrednosti in rezervacije hranilnice ABC na dan 31. 12. 2003

#	Postavka	Vrednost na dan 31.12.2003 v (000) SIT
1	Posebne rezervacije za terjatve v skupini A	103.543,00
2	Popravki za terjatve skupin B do E	93.169,00
3	Izključeni prihodki	43.160,00
	Skupaj	239.872,00

Vir: Letno poročilo hranilnice ABC, 2004.

V stolpcu 3 so predstavljene stopnje kreditnega tveganja, kakor jih določa Sklep o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic (2002). V stolpcu 4 je zmnožek neto knjigovodskih vrednosti postavk s pripadajočimi stopnjami kreditnega tveganja. Seštevek postavk v stolpcu 4 predstavlja tveganju prilagojeno bilančno aktivo oz. imenovalec v količniku kapitalске ustreznosti. Tveganju prilagojena aktiva znaša 8.845.174.710,00 SIT .

5.1.2.2 Tveganju prilagojena zunajbilančna aktiva hranilnice ABC

Hranilnica ABC ima na dan 31. 12. 2003 zunajbilančne postavke v obliki odobrenih kreditov v višini 35.225.000,00 SIT in depo račune vrednostnih papirjev v višini 231.000,00 SIT (postavki 30 in 31 v bilanci stanja hranilnice ABC na dan 31. 12. 2003, ki je v Prilogi A). Obe postavki spadata po Sklepu o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic v kategorijo neizkoriščenih, brezpogojno preklicnih okvirnih kreditov s konverzijskim faktorjem 0 %, kar pomeni, da postavke ne zahtevajo dodatnega kapitala. Tveganju prilagojena zunajbilančna aktiva znaša pri hranilnici BC na dan 31. 12. 2003 0 SIT.

5.1.3 Količnik kapitalске ustreznosti hranilnice ABC na dan 31. 12. 2003

Količnik kapitalске ustreznosti na dan 31.12.2003 izračunamo kot razmerje med kapitalom banke, izračunanem v poglavju 5.1.1 in tveganju prilagojeno bilančno aktivo, izračunano v poglavju 5.1.2.

$$\frac{\text{Kapital hranilnice}}{\text{Tveganju prilagojena aktiva}} * 100 = \frac{746.979,00}{8.845.174,71} * 100 = 8,45 \%$$

⁸⁹ Oblikovanje posebnih rezervacij, popravkov vrednosti terjatev in izključenih prihodkov je razloženo v poglavju 4.3.3 Oblikovanje rezervacij, popravkov vrednosti in izključenih prihodkov.

Količnik kapitalne ustreznosti znaša 8,45 %, kar pomeni, da hranilnica izpolnjuje in celo presega minimalni kriterij kapitalne ustreznosti in sicer za 0,45 odstotne točke. Kapital hranilnice v višini 707.614.000,00 SIT pomeni mejnik za kapitalno ustreznost, saj bi glede na tveganju prilagojeno aktivo povzročil kapitalno ustreznost v višini 8 %. Če bi torej kapital hranilnice na dan 31. 12. 2003 znašal manj kot 707.614.000,00 SIT, bi bila hranilnica kapitalno neustrezna.

5.2 Vpliv sprememb v kapitalski regulativi na kapitalno ustreznost hranilnice ABC

Hranilnica ABC bo najkasneje v letu 2007 začutila posledice standardov Basel II, ko bodo ti implementirani v zakonodajo EU in posledično sprejeti tudi v Sloveniji. Vpliv novih standardov je odvisen od izbire pristopa, ki ga bo nova regulativa dopuščala⁹⁰, kakor tudi od sposobnosti hranilnice, da zadostno zmanjša kapitalne zahteve za kreditno tveganje in tako odtehta dodatne kapitalne zahteve za operativno tveganje. Koliko bodo znašale kapitalne zahteve za operativno tveganje ne morem v naprej določiti. V večini primerov obsegajo kapitalne zahteve za operativno tveganje 8 – 15 %⁹¹ (Rubin, 2002c, str. 42) vseh kapitalnih zahtev. Iz navedenega lahko zaključimo, da bo morala hranilnica ABC dvig kapitalnih zahtev iz naslova operativnega tveganja za 8 – 15 % nadoknaditi z zmanjšanjem kapitalnih zahtev za kreditno tveganje v višini 8 – 15 %. Ob nespremenjeni metodologiji za oceno kreditnega tveganja bi morala hranilnica zmanjšati kapitalne zahteve za kreditno tveganje z zmanjšanjem tveganosti bilančnih postavk. Vendar pa se pri hranilnici ABC pojavljajo dodatne olajšave pri kapitalnih zahtevah za kreditno tveganje, ki izvirajo iz novih pristopov za oceno tega tveganja (npr. nižja utež za majhne dolžnike).

Predpostavimo, da se hranilnica ABC odloči za uporabo standardiziranega pristopa⁹² pri merjenju kreditnega tveganja. Pri tehtanju terjatev do države, Banke Slovenije in bank za hranilnico ABC ne bo sprememb. Na dan 31. 12. 2003 so vse opisane terjatve v domači valuti in niso bile vezane z valutno klavzulo, kar pomeni, da ostaja stopnja kreditnega tveganja nespremenjena pri 0 %.

Največja sprememba, iz katere izvira tudi glavna prednost uporabe novih standardov za hranilnico, je uvedba 75-odstotne uteži za majhne dolžnike banke. Majhni dolžniki so definirani kot majhno podjetje po Zakonu o gospodarskih družbah, do katerega izpostavljenost banke ne presega zneska tolaške protivrednosti 1 mio. EUR. Ker večino portfelja banke tvorijo majhni dolžniki, za katere je hranilnica do sedaj uporabljala stopnjo tveganja 100 %, bodo novi standardi prinesli občutno zmanjšanje kapitalnih zahtev za

---

⁹⁰ Izbira standardiziranih pristopov ali naprednejših pristopov temelječih na internih ratingih.

⁹¹ Delež kapitalnih zahtev za operativno tveganje v celotnih kapitalnih zahtevah je izračunan na podlagi QIS3 študije o učinkih novega kapitalnega sporazuma. Delež kapitalnih zahtev za operativno tveganje je izračunan ob predpostavki uporabe standardiziranega pristopa za merjenje operativnega tveganja.

⁹² Pristop je opisan v poglavju 2.3.1 Prvi steber.

kreditno tveganje. Ob predpostavki, da so celotne terjatve do majhnih podjetij v bilanci stanja hranilnice ABC na dan 31. 12. 2003 zajete v postavki *kreditni strankam, ki niso banke* (postavka 4 v bilanci stanja hranilnice ABC), kar predstavlja 77,70 % celotne aktive hranilnice, bi se tveganju prilagojena aktiva zmanjšala na 6.772.055,87 SIT, kar je kar 23,40 % manj kot tveganju prilagojena aktiva izračunana v poglavju 5.1.2.2.

Poleg omenjenega bo novi pristop razlikoval med terjatvami, zavarovanimi s poslovnimi in stanovanjskimi hipotekami. Ker nimam podatkov o vrsti hipotekarnega zavarovanja, ne morem natančno predvideti vpliva novih standardov. Ker terjatve, zavarovane s hipotekami, predstavljajo le 0,44 % vseh terjatev, to ne bo vplivalo na oceno vpliva novih standardov. V Tabeli 17 je ponovni izračun tveganju prilagojene aktive. Razlika je le pri postavki 9, kjer sem uporabila stopnjo tveganja 75 % namesto 100 %.

Tabela 17: Tveganju prilagojena bilančna aktiva hranilnice ABC po standardih Basel II na dan 31. 12. 2003

#	Bilančna postavka	1 Knjigovodska vrednost v (000) SIT	2 Neto knjigovodska vrednost v (000)SIT	3 Stopnja tveganja v %	4=2 * 3 Tveganju prilagojena aktiva v (000) SIT
1	Denar v blagajni in stanje na računih pri CB	308.076,00	308.076,00	-	-
2	Dolžniški vrednostni papirji	552.502,31	552.502,31	-	-
3	Terjatve zavarovane s prvovrstnim zavarovanjem	624.655,00	624.655,00	-	-
4	Odbitne postavke kapitala	115.328,00	115.328,00	-	-
5	Terjatve - do domačih bank	1.340.416,79	1.340.416,79	20 %	268.083,36
6	Terjatve zavarovane z zastavo nepremičnin	51.006,00	51.006,00	50 %	25.503,00
7	Dolgoročne naložbe v kapital drugih strank	6.634,00	6.634,00	100 %	6.634,00
8	Naložbe v osnovna sredstva	252.479,00	252.479,00	100 %	252.479,00
9	Druge terjatve in druga bilančna aktiva	8.532.347,35	8.292.475,35	75 %	6.219.356,51
	Skupaj	11.783.444,45	11.543.572,45		6.772.055,87

Poleg omenjenega je novost tudi obvezni 20-odstotni konverzijski faktor za kratkoročne zunajbilančne postavke. Tudi ta sprememba bo povišala kapitalske zahteve za hranilnico, ki je po sedaj veljavnem Sklepu o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic (2002) za zunajbilančne postavke uporabila konverzijski faktor 0 %. Izračun tveganju prilagojene zunajbilančne aktive je prikazan v Tabeli 18. Pri tem se zunajbilančne postavke s pomočjo konverzijskega faktorja 20 % spremenijo v kreditnokonverzijske postavke, ki se kakor normalne bilančne postavke tehtajo s primerno stopnjo kreditnega tveganja. V tem primeru 75 %, saj so to potencialni krediti, dani majhnim dolžnikom.

Tabela 18: Prikaz izračuna tveganju prilagojene zunajbilančne aktive

Postavka	Vrednost na dan 31. 12. 2003 v (000) SIT	Konverzijski faktor %	Kreditno-konverzijska vrednost	Stopnja tveganja %	Tveganju prilagojena vrednost v (000) SIT
Brezpogojno preklicni okvirni krediti do enega leta	35.225,00	20 %	7.045,00	75 %	5.283,75

Količnik kapitalske zahteve bi po novem znašal 11,02 % kakor je razvidno iz naslednjega izračuna:

$$\frac{\text{Kapital hranilnice}}{\text{Tveganju prilagojena aktiva} *} * 100 = \frac{746.979,00}{6.772.055,87 + 5283,75} * 100 = 11,02 \%$$

* Tveganju prilagojena bilančna in zunajbilančna aktiva.

Iz navedenega lahko sklepamo, da bodo novi kapitalski standardi prinesli občutno zmanjšanje kapitalskih zahtev za hranilnico ABC. Kapitalske zahteve oz. tveganju prilagojena bilančna in zunajbilančna aktiva se je v primerjavi s sedaj veljavno zakonsko regulativo zmanjšala za 23,38 % (iz 8.845.174.710,00 SIT na 6.777.339.620,00 SIT), količnik kapitalske zahteve pa se je izboljšal za 30,51 % (iz 8,45 % na 11,02 %).

Ob upoštevanju na začetku poglavja omenjene predpostavke, da operativno tveganje v povprečju znaša 8 - 15 % vseh kapitalskih zahtev, lahko izračunam celotne kapitalske zahteve za kapital hranilnice ABC na dan 31.12.2003 po Baslu II. Predpostavimo torej, da znašajo kapitalske zahteve za operativno tveganje Hranilnice ABC na dan 31.12.2003 15 % vseh kapitalskih zahtev. Pomeni, da bodo izračunane kapitalske zahteve v višini 6.777.620,00 SIT višje za 15 %, kar znaša 7.793.940.000,00 SIT⁹³. Posledično pa je količnik kapitalske ustreznosti enak 9,58 %, kakor sledi iz naslednjega izračuna:

$$\frac{\text{Kapital hranilnice}}{\text{Tveganju prilagojena aktiva} *} * 100 = \frac{746.979,00}{7.793.940,00} * 100 = 9,58 \%$$

*tveganju prilagojena bilančna in zunajbilančna aktiva.

Iz opisanega lahko zaključim, da bo zmanjšanje v kapitalskih zahtevah za kreditno tveganje odtehtalo povišanje kapitalskih zahtev za operativno tveganje. Količnik kapitalske ustreznosti je namreč, kljub upoštevanju novih standardov in dodatnih zahtev za operativno tveganje, še zmeraj višji od količnika kapitalske ustreznosti, izračunanega po sedaj veljavni regulativi, in sicer za 13,49 % (9,58 % glede na 8,45 %).

⁹³ 6.777.339.620,00 SIT * 1,15 = 7.793.940.000,00 SIT

Sklep

Ko se banka odloča o višini kapitala, upošteva predvsem štiri vidike: vidik likvidnosti (plačilne sposobnosti), donosnosti, varnosti in regulative. Višina kapitala je za banko pomembna, saj jo ščiti pred bankrotom in ji tako zagotavlja preživetje. Kapital banke je namreč zračna blazina, ki ublaži negativne posledice prevzetih tveganj pri njenem poslovanju. Po drugi strani visoki stroški kapitala negativno vplivajo na dobičkonosnost banke. Poslovodstvo banke poskuša doseči kompromis med varnostjo in donosnostjo, pri tem mu kot orientacija služijo bančna tveganja, sprejeta med poslovanjem. Tudi ob predpostavki, da je vsa bančna tveganja možno kvantificirati (kar je praktično nemogoče), bo zaznano tveganje manjše od dejanskega. Poslovodstvo banke namreč ne upošteva izjemnega vpliva banke na celotno gospodarstvo. Propad večje banke omaja stabilnost celotnega bančnega sektorja. Bančne krize porušijo stabilnost celotnega finančnega sistema, posledice pa so vidne tudi v visokih stroških »zdravljenja« gospodarstva. Države poskušajo z uvedbo instrumentov varnostne mreže, kot so zavarovanje bančnih depozitov, posojilo centralne banke v skrajni sili preko diskontnega okna, politika preprečevanja, da bi veliki propadli (to big to fail), ter jamstvena shema, preprečiti nastanek bančnih kriz. Vendar pa z opisanimi instrumenti umetno zmanjšujejo tveganje, kot ga zazna poslovodstvo banke. Pride do pojava moralnega hazarda, ko banke prevzemajo višja tveganja, saj se zavedajo pomembnosti za gospodarstvo in dejstva, da stroškov tveganja ne bodo nosile same. Tržno določen kapital je zaradi moralnega hazarda pod družbenim optimumom. Iz navedenega lahko sklepam, da optimalna raven kapitala za banko ni optimalna za družbo. Raven kapitala ne zadeva več le lastnikov in poslovodstva banke, temveč tudi državo oz. institucije nadzora bank. Država regulatorno predpiše višino kapitala glede na izračunan približek pri poslovanju prevzetih tveganj.

Rast bank, njihova vključenost v mednarodne gospodarske procese in vse večja povezanost med bankami na globalni ravni so posledice globalizacijskih procesov konec prejšnjega stoletja. Razvoj mednarodnega bančništva je kmalu zahteval razvoj mednarodne regulacije bank, ki naj bi zagotovila varnost in stabilnost bančnega sektorja in poenotila pravila igre za vse mednarodno sodelujoče banke. Izbruh solventnostne krize, ki so jo občutile mnoge banke, in mednarodne dolžniške krize, ki so jo iste banke povzročile v osemdesetih letih prejšnjega stoletja, so ogrozile narodnogospodarsko stabilnost v posameznih državah kakor tudi mednarodno finančno sodelovanje. Omenjeni dogodki so težnje k harmonizaciji pravil še poglobili.

Mejnik pri usklajevanju predpisov o kapitalu in kapitalski ustreznosti je leta 1988 postavil Baselski odbor za bančni nadzor, ki je s svojim kapitalskim sporazumom natančno definiral način ugotavljanja kapitalske ustreznosti bank. Kljub temu, da je bil sporazum usmerjen k predpisovanju minimalnih kapitalskih zahtev za mednarodno aktivne banke, ga danes uporablja več kot sto držav po vsem svetu. Po njegovi uveljavitvi se je kapitalska moč večine bank po svetu povečala. Bančna panoga se je v letih po sprejetju kapitalskega sporazuma močno spremenila. Finančni instrumenti so postali vse bolj kompleksni, bančno poslovanje je

podprto z močno informacijsko infrastrukturo, pojavila pa so se nova tveganja ... Kapitalski sporazum kljub kasnejšim dopolnitvam in izboljšavam ni mogel slediti razvoju. Baselski odbor za bančni nadzor je tako v letu 1999 izdal predlog nove kapitalske sheme, 26. 6. 2004 pa tudi sprejel novi kapitalski sporazum, bolje znan pod imenom standardi Basel II.

Snovalci novega kapitalskega sporazuma ne želijo povzročiti velikih sprememb v agregatni ravni minimalnega regulatornega kapitala bank, kar ne pomeni, da ob uveljavitvi novih pravil ne bo prišlo do sprememb kapitalskih količnikov v posameznih bankah. Višina regulatornega kapitala naj bi bila po zaslugi izboljšane metodologije za oceno tveganj, kot tudi dveh bolj prožnih dodatkov (t. i. drugi in tretji steber) h kvantitativnemu načinu merjenja zahtevanega kapitala, bliže dejanskemu ekonomskemu tveganju, s katerim se srečujejo banke. Končni rezultat novega kapitalskega sporazuma naj bi bila tako predvsem prerazporeditev kapitala v posameznih bankah in med njimi glede na tveganost njihovega poslovanja. Banke z učinkovitimi sistemi za obvladovanje kreditnega, operativnega, tržnega in drugih tveganj naj bi bile deležne kapitalskih olajšav, preostale banke pa naj bi bile, nasprotno, kaznovane z višjimi kapitalskimi zahtevami. Vpliva novih standardov na kapitalske zahteve bank torej ne moremo posplošiti, spremembe bodo različne od banke do banke.

Slovenske banke se bodo morale z novimi kapitalskimi standardi spoprijeti najkasneje v letu 2007. Do takrat bo njihova vsebina prilagojena ciljem in specifikam evropskega bančnega enotnega trga in bo zavezujoča za vse države članice EU. Slovenija bo morala regulativo vzeti za dano. Banke se morajo že sedaj intenzivno pripravljati na tristebno kapitalsko shemo, še posebej, če bodo hotele izkoristiti različne oblike kapitalskih ugodnosti in olajšav, ki jih novi kapitalski standardi ponujajo. Sicer bodo v podrejenem konkurenčnem položaju v primerjavi z drugimi bankami v EU. Banka Slovenije bo imela v prehodnem obdobju polne roke dela. Predvsem bo morala izkoristiti možnosti nacionalne diskrecije, ki jo ponuja novi kapitalski sporazum. Uveljavitev drugega stebra novega sporazuma pa bo zahtevalo povečanje števila nadzornikov s primerno izobrazbo in izkušnjami.

Kot je pokazala analiza vpliva novih baselskih standardov na kapitalsko ustreznost slovenske hranilnice, bodo banke, ki poslujejo pretežno z majhnimi in srednjimi podjetji ter prebivalstvom, deležne občutnega znižanja kapitalskih zahtev za kreditno tveganje. Znižanje kapitalskih zahtev lahko pripišemo novi nižji uteži za terjatve do tovrstnih dolžnikov. Ta bo odslej znašala 75 % v nasprotju s predhodno veljavno 100-odstotno stopnjo uteži.

Na koncu bi poudarila, da ni nadzora, ki bi bil popoln. Kapitalski standardi, ki so temelj za nadzor bančnega poslovanja, je lahko zlahka zaobiti in zlorabiti. Ne nazadnje je količnik kapitalske ustreznosti le številka, ki ne more ujeti dejanske slike poslovanja banke. Podlaga za izračun količnika kapitalske ustreznosti so računovodske informacije, ki so lahko pod vplivom posloводства »prilagojene« potrebam banke. Zdrav bančni sistem je odvisen od obnašanja samih bank oz. njihovega posloводства. Če se bo posloводство banke zavedalo tveganj, ki jih prevzame, in jih bo smotrno obvladovalo, ne bo prišlo do kapitalske neustreznosti banke. Sicer pa tudi najboljša pravila in kontrole ne bodo pomagale.

Literatura

1. Borak Neven: Baselski kapitalski standardi. Ljubljana : Zveza ekonomistov Slovenije, 1997. 80 str.
2. Brigham F. Eugene, Houston F. Joel: Fundamentals of financial management. Orlando : The Dryden Press, 1998. 898 str.
3. Dajčman Silvo: Dejavniki odločitev o višini kapitala v navpični finančni strukturi bank. Naše gospodarstvo, Ljubljana, 49(2003), 1/2, str. 17 – 44.
4. Das Satyajit: Credit Derivatives and Credit Linked Notes. Singapore : John Wiley and Sons, 2000. 940 str.
5. Dimovski Vlado, Gregorčič Aleksandra: Temelj bančništva. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2000. 181 str.
6. Filipan Tina: Upravljanje kreditnega portfelja v poslovni banki. Magistrsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2003. 96. str.
7. Glogovšek Jože, Beloglavec Sabina: Basel II, velikost in tržna usmerjenost banke. Zbornik 8. strokovnega posvetovanja o bančništvu. Portorož : Zveza ekonomistov Slovenije, 2002, str. 75 – 95.
8. Graddy Duane B., Spencer Austin H.: Managing Commercial Banks. New Jersey : Prentice-Hall International, 1990. 769 str.
9. Jackson Patricia et al.: Capital requirements and bank behavior: the impact of the Basel Accord. BCSB Working Papers. Basel, 1999. 64 str.
10. Karacadag Cem, Taylor Michael W.: The new capital adequacy framework: Institutional constraints and incentive structures. IMF Working Papers. Washington, 2000. 40 str.
11. Kovač Simona: Rating agencije in verodostojnost rating ocen. Bančni vestnik, Ljubljana, 51(2002), 12, 7 – 9 str.
12. Krumberger Matej: Nadzor bančnega poslovanja in obvladovanje tveganj v slovenskem bančništvu: izkušnje, problemi, priporočila. Zbornik 6. strokovnega posvetovanja o bančništvu. Portorož : Zveza ekonomistov Slovenije, 2000, str. 71 – 81.
13. Majič Mojca: Operativno tveganje; definicija, regulacija in merjenje. Zbornik 8. strokovnega posvetovanja o bančništvu. Portorož : Zveza ekonomistov Slovenije, 2002, str. 47 – 61.
14. Matten Chris: Managing Bank Capital – Capital Allocation and Performance Measurement. Chichester : John Wiley & Sons, 2000. 68 str.
15. Mramor Dušan: Poglavlja iz poslovnih financ. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1994, 125 str.
16. The New Capital Adequacy Framework; Consultative Paper. Basel : Basel Committee on Banking Supervision, 1999. 62 str.
17. Ogrinc Petra: Najmanjši znesek kapitala bank v Sloveniji. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2002. 52 str.
18. Palčič Barbara: Kapitalska ustreznost poslovnih bank s posebnim ozirom na kapitalsko ustreznost za tržno tveganje. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2000, 55 str.

19. Pešec Tomaž: Kreditno tveganje pri bančnem poslovanju. Magistrsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1997. 83 str.
20. Prohaska Zdenko: Finančni trgi. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1999. 205 str.
21. Remšak Franc, Šuler Tatjana: Gibanje kapitalske ustreznosti v Sloveniji ter vpliv povezovanja bank na kapitalsko ustreznost bank in bančnega sistema. Prikazi in analize IX/3, Ljubljana : Banka Slovenije, 2001, 27 str.
22. Rubin Saša: Na poti do Basla III. Bančni vestnik, Ljubljana, 51(2002a), 6, str. 41 – 44.
23. Rubin Saša: Standardiziran pristop k merjenju kreditnega tveganja. Zbornik 8. strokovnega posvetovanja o bančništvu. Portorož : Zveza ekonomistov Slovenije, 2002b, str. 31 – 46.
24. Rubin Saša: Kvantitativna študija učinkov novega kapitalskega sporazuma. Bančni vestnik, Ljubljana, 51(2002c), 12, str. 40 – 44.
25. Rubin Saša: Basel II, tretjič. Bančni vestnik, Ljubljana, 52(2003a), 9, str. 43 – 48.
26. Rubin Saša: Basel II in procikličnost. Bančni vestnik, Ljubljana, 52(2003b), 3, str. 32 – 35.
27. Rubin Saša: EU odgovor na Basel II. Bančni vestnik, Ljubljana, 52(2003c), 4, str. 27 – 31.
28. Saunders Anthony: Financial Institutions Management: A modern perspective, BurrRidge : Irwin, 1999. 742 str.
29. Stevčevska Klavdija; Kritike uvajanja novega kapitalskega sporazuma za banke. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2002. 47 str.
30. Sušnik Saša: Predlagane spremembe mednarodnih standardov kapitala in kapitalske ustreznosti bank. Zbornik 6. strokovnega posvetovanja o bančništvu. Portorož : Zveza ekonomistov Slovenije, 2000, str. 21 – 32.
31. Sušnik Saša: Prihodnost mednarodne regulative kapitalske ustreznosti bank. Magistrsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2001a. 92 str.
32. Sušnik Saša: Prihodnost baselskih kapitalskih standardov. Bančni vestnik, Ljubljana, 50(2001b), 4, str. 40 – 46.
33. Sušnik Saša: Posledice uveljavitve novega baselskega sporazuma za slovenske banke. Zbornik 7. strokovnega posvetovanja o bančništvu. Portorož : Zveza ekonomistov Slovenije, 2001c, str. 25 – 39.
34. Turk Ivan et al.: Finančno računovodstvo. Ljubljana : Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev, 2001. 841 str.

Viri

1. Gradivo s seminarja Kapitalske zahteve za tržna tveganja. Ljubljana : Združenje bank Slovenije, 14. maj 2002.
2. International Convergence od Capital Measurment and Capital Standards. Basel Committee on Banking Supervision, 1988. 30. str.
3. International Convergence of Capital Measurment and Capital Standards: A Revised Framework. Basel Committee on Banking Supervision, 2004. 251 str.

4. Janevska Lidija, Rubin Saša: Poročilo iz delavnice QIS3. Banka Slovenije, 2002. [URL: http://www.bsi.si/html/basel2/04_gradiva/dokumenti/Kvantitativna%20študija%20učinkov%20novega%20kapitalskega%20sporazuma_bs-nbp.pdf], 30.6.2004.
5. Kaj je Basel II, Banka Slovenije. [URL: http://www.bsi.si/html/basel2/02_kaj_je/Kaj_je_Basel_II.htm], 15.7.2004.
6. Pojasnila k SiQIS. Banka Slovenije, 2003.
7. Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2000 in prvi polovici 2001. Ljubljana : Banka Slovenije, 2001. 97 str.
8. Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2002 in prvi polovici 2003. Ljubljana : Banka Slovenije, 2003. 102 str.
9. Priporočilo za upravljanje s tečajnim tveganjem. Banka Slovenije, 1998. [URL: http://www.bsi.si/html/zakoni_predpisi/nbp/za%20tečajno%20tveganje.pdf], 4.7.2004.
10. Sklep o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 24/02).
11. Sklep o izračunu kapitala, kapitalskih zahtev in kapitalske ustreznosti bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 32/99).
12. Sklep o načinu izračuna kapitalske ustreznosti bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 55/93).
13. Sklep o oblikovanju posebnih rezervacij bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 24/02).
14. Sklep o razvrstitvi aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 24/02).
15. Sklep o ugotavljanju in poročanju vrednosti naložb bank in hranilnic v kapital nefinančnih organizacij in opredmetenih osnovnih sredstev (Uradni list RS, št. 42/99).
16. Sklep o uskladitvi zneskov najnižjega osnovnega kapitala banke in hranilnice (Uradni list RS, št. 2/04).
17. Slovenski računovodski standardi (Uradni list RS, št. 117/01).
18. Turk Ivan: Pojmovnik računovodstva, financ in revizije. Ljubljana : Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev, 2002. str. 1082.
19. Zakon o bančništvu (Uradni list RS, št. 7/99).
20. Zakon o gospodarskih družbah (Uradni list RS, št. 57/04).

Priloge

Priloga A: Bilanca stanja hranilnice ABC na dan 31. 12. 2003

Zap. Štev.			ZNESEK	
			Leto 2003	Leto 2002
1		Denar v blagajni in stanje na računih pri CB (centralni banki) 3.1	308.076	230.743
2		Državne obveznice in drugi vrednostni papirji za reeskont pri CB	0	0
3		Kreditni bankam 3.2	1.328.158	20.572
4		Kreditni strankam, ki niso banke 3.3	9.047.664	7.007.626
5		Dolžniški vrednostni papirji, ki niso namenjeni trgovanju 3.4	550.205	1.270.297
6		Vrednostni papirji namenjeni trgovanju	0	0
7		Dolgoročne naložbe v kapital strank v skupini 3.5	2.908	2.547
8		Dolgoročne naložbe v kapital drugih strank 3.6	6.634	6.639
9		Neopredmetena dolgoročna sredstva 3.7	86.003	49.661
10		Opredmetena osnovna sredstva 3.7	278.896	221.996
11		Lastni deleži	0	0
12		Vpisani nevplačani kapital	0	0
13		Druga sredstva 3.8	19.703	34.605
14		Usredstvena (aktivne) časovne razmejitev 3.9	18.869	16.705
		SKUPAJ SREDSTVA	11.647.117	8.861.391
15		Dolgovni do bank 3.10	354.431	192.019
16		Dolgovni do strank, ki niso banke 3.11	9.969.929	7.684.845
17		Dolžniški vrednostni papirji	0	0
18		Drugi dolgovni 3.12	36.283	33.744
19		Udolgovane (pasivne) časovne razmejitev 3.13	274.993	204.293
20		Dolgoročne rezervacije za obveznosti in stroške 3.14	103.543	92.718
21		Rezervacije za splošna bančna tveganja	0	19.533
22		Podrejene obveznosti 3.15	166.818	40.078
23		Vpisani kapital 3.16	411.930	341.930
24		Kapitalske rezerve	51.639	0
25		Rezerve iz dobička	88.147	88.147

26		Prevrednotovalni popravki kapitala	77.212	77.212
		- splošni prevrednotovalni popravek kapitala	77.212	77.212
		- posebni prevrednotovalni popravek kapitala	0	0
27		Preneseni čisti posl. izid (pren. čisti dobiček ali pren. čista izguba iz prejšnjih let)		
			66.562	69.409
28		Čisti poslovni izid (čisti dobiček ali čista izguba) 3.17	45.630	17.463
		SKUPAJ OBVEZNOSTI	11.647.117	8.861.391
29		ZUNAJBILANČNE OBVEZNOSTI 3.18	35.456	3.414
30		Prevzete finančne obveznosti	35.225	3.183
31		Depo in evidenčni aktivni računi vrednostnih papirjev	231	231
32		INTERNI ODNOSI	0	0
33		POSLOVANJE PO POOBLASTILU	0	0
34		ZABILANČNI PODATKI	63.015	59.056
35		Dvomljivi in nedonosni krediti in dvomljive ter sporne terjatve	199.326	168.365
36		Popravki dvom. in nedon. kred. in dvoml. ter spornih terjatev upaj	-136.311	-109.309

Vir: Letno poročilo hranilnice ABC, 2004.

Priloga B: Pregled posebnih zunajbilančnih postavk

1. IZVEDENI FINANČNI INSTRUMENTI NA OBRESTNO MERO

- (a) enovalutne zamenjave obrestnih mer (single-currency interest rate swaps),
- (b) zamenjave osnove (basis swaps),
- (c) dogovori o obrestni meri (forward-rate agreements),
- (d) termenske pogodbe na obrestno mero (interest rate futures),
- (e) kupljene obrestne opcije (interest rate options purchased),
- (f) drugi podobno izvedeni finančni instrumenti.

2. IZVEDENI FINANČNI INSTRUMENTI NA TUJE VALUTE IN ZLATO

- (a) medvalutne zamenjave obrestnih mer (cross-currency interest rate swaps),
- (b) terminski posli na tuje valute (forward foreign-exchange contracts),
- (c) termenske pogodbe na tuje valute (currency futures),
- (d) kupljene valutne opcije (currency options purchased),
- (e) drugi podobni izvedeni finančni instrumenti,
- (f) izvedeni finančni instrumenti na zlato, podobni instrumentom iz (a) do (e).

3. IZVEDENI FINANČNI INSTRUMENTI PODOBNI INSTRUMENTOM IZ 1(a) do (e) in 2(a) do (d) NA INDEKSE IN DRUGE OSNOVNE INSTRUMENTE, kot so:

- (a) delnice in drugo lastniško premoženje (equities),
- (b) dragocene kovine, razen zlata,
- (c) drugo blago,
- (d) drugi podobni izvedeni finančni instrumenti.

Vir: Sklep o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic; Priloga 1, 2002.